

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЯ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»**
(20-21 березня 2015 року)

Київ
2015

УДК 80(063)
ББК 80я43
С 91

Сучасна філологія: теорія і практика. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20-21 березня 2015 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 140 с.
ISBN 978-617-7041-92-0

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія і практика». Розглядаються загальні питання української мови і літератури, російської мови і літератури, літератури зарубіжних країн, романських, германських та інших мов, теорії літератури, порівняльного літературознавства, теорії та практики перекладу та інші.

Збірник призначено для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться філологічними науками, а також для широкого кола читачів.

УДК 80(063)
ББК 80я43

ISBN 978-617-7041-92-0

© Колектив авторів, 2015
© Видавничий дім «Гельветика», 2015

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Галюк І.П. МИТЕЦЬКИЙ ДИСКУРС РОМАННОЇ ПРОЗИ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ «МИТЕЦЬ І СУСПІЛЬСТВО»	6
Заневич О.Є. РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОБ'ЄКТА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ	10
Іватра Т.П. ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ-АБРЕВІАТУРИ	16
Кобилко Н.А. ОСОБЛИВОСТІ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ	20
Комаровська І.О. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ІДЕОЛОГЕМ У ПОЕТИЦІ Я. КАЧУРИ.....	23
Максименко В.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ОЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ЗБІРКИ ОПОВІДАнь РЕЯ БРЕДБЕРІ «МАРСІАНСЬКІ ХРОНІКИ».....	26
Маткобожик В.М. ФРАЗЕОЛОГІЯ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ (ПРОФІЛЬНА ОСВІТА)	30
Мігорян К.В., Сивак Л.М. РОЛЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ВМІНЬ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАУКОВЦЯ.....	37
Соломахіна Ю.Ф. ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МІФОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	41
Філіпчук М.В. ЕТНОТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ.....	44
Шийка С.В. ФАКТОРИ ВЕЛИЧИНИ ТА СУСПІЛЬНОЇ ЗНАЧИМОСТІ РЕАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ У МІКРОТОПОНІМІЇ.....	48

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Кочубей Л.В. ОБУЧЕНИЕ ДИАЛОГУ В УЧЕБНИКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СРЕДНИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ	52
---	----

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Aristova N.A. A NEW APPROACH TO CLASSIFICATION OF CHARACTERS IN FICTION	57
---	----

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бобчинец Л.И. АББРЕВІАТУРИ В ЛЕКСИКЕ АЗАРТНЫХ ИГР В СОВРЕМЕННОМ ИСПАНСКОМ ЯЗЫКЕ.....	61
Золотарьова Д.В. КЛАСИФІКАЦІЙНА ВАРІАТИВНІСТЬ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ ГРОШОВА ОДИНИЦЯ.....	63
Ірклій Є.О. КОНТАМІНАЦІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	67
Качан А.С. СЛОВОТВОРЕННЯ КАРДІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	70
Кордонська А.В. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....	74
Куліченко А.К., Хітрова І.О. МІФОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ В ЛАТИНСЬКИХ НАЗВАХ РОСЛИН	78
Науменко О.В. ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОРОНІМІВ НА ФОНЕТИЧНОМУ ТА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ.....	80
Щербицька В.В. АВТОБІОГРАФІЯ ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР ТЕКСТОВОГО ВТІЛЕННЯ ГЕНДЕРУ АВТОРА.....	83
Ярич М.В. ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	87

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Поліщук К.М. ПОНЯТТЯ ДРАМАТУРГІЧНОСТІ.....	91
Цєпа О.В. ЛІРИЧНІ ТВОРИ В АСПЕКТІ ПРОБЛЕМИ АВТОРА.....	95

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Клівіцька-Миронюк І.О. АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ГРІХ В МЕДІА ДИСКУРСІ.....	100
Руденко М.Ю. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ	104
Швець Н.В. УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ТА ЕТНОСПЕЦИФІЧНІСТЬ ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ ІХТІОНІМА HERRING / HARENG / ОСЕЛЕДЕЦЬ	108
Швець О.В. СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	111

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

- Калужинська Ю.В.**
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ
НЕГАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ У МОВІ ГАЗЕТ 115
- Коргун Д.В.**
СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ
КАНАДСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ..... 118
- Сандакова Н.Ю.**
ЖЕСТ ЯК ЗАСІБ НЕВЕРБАЛЬНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ
(НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО СЕРІАЛУ «МЕНТАЛІСТ»)..... 123

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

- Помелуйко О.М.**
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЯВИЩ ПРИРОДИ..... 127

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

- Чикайло І.В.**
СЛОВА-РЕАЛІЇ ЯК ЧАСТИНА ФОНОВИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ЗНАНЬ 131
- Шеремета Н.М.**
СПІЛКУВАННЯ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК УТВЕРДЖЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ В СОЦІУМІ..... 135

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Галюк І.П.

студентка,

Науковий керівник: Зушман М.Б.

кандидат філологічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МИТЕЦЬКИЙ ДИСКУРС РОМАННОЇ ПРОЗИ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ «МИТЕЦЬ І СУСПІЛЬСТВО»

Романна проза Юрія Андруховича чітко окреслена рамками постмодернізму. Одним з найважливіших світоглядних елементів, через що романи «Рекреації», «Московіада», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця» можна назвати постмодерністичними, є спростування віри в абсолютну істинність ідеалів епохи, якщо конкретніше, то поетів, – автор заперечує традиційну в українській літературі думку про їх богемність.

Метою цієї статті є спроба інтерпретувати спільну для романів проблему «митець і суспільство», тобто визначити, яку роль у сучасному (зокрема, постколоніальному) суспільстві виконують поети – герої романів Патріарха.

Мета, яку ставив перед собою Андрухович, пишучи роман «Рекреації» (1991), – *«зруйнування одного дуже шкідливого стереотипу, закоріненого в нашій свідомості, – це ставлення до поета, як до месії, здатного порятувати націю, порятувати людство».*

Тема митця і образи чотирьох друзів-поетів, що їдуть до Чортополя на Свято Воскресаючого Духу, як і вимагає постмодерністський напрям, зображується в карнавальній іпостасі.

Мартофляк, Хомський, Немирич і Штундера представляють духовно спустошене суспільство. Вони – *поети*, не *янголи*, а тому для них нормальним є і лаятися, і напиватися, і зраджувати, і спілкуватися з диявольськими силами. Слово «поет» для героїв роману є тавром, що нависло на них суспільство разом з обов'язками «безгрішних лідерів нації», тому у романі образи

митців (чи «митців»?) позбавлені урочистості, є зниженими, буденними, навіть трохи вульгарними.

На Свято Воскресаючого Духу вони їдуть не просто розважатись, але і читати свої вірші на стадіоні «Трудові резерви», до якого в романі так і не доходить; до того ж прочитати хоча б один свій вірш для поетів – це справжні труднощі. У вирі карнавальної ночі їх чекає власне переродження та відродження.

Найбільше назва «поет» підходить Мартофляку, для якого головне – бути в центрі уваги; слава і хороше товариство є важливішими за поезію. Перед народом він хоч і постає як поводитир, проте не усвідомлює важливості своєї творчості, а й далі прагне стати політиком.

Про призначення поетів у своїй промові говорить організатор Свята Павло Мацапура, який переконує, що той, хто творив, повинен переступити через себе, щоб донести своє творіння іншим, відмовитись від себе тільки через власне вміння творити. Адже *«тільки дух, що вмирає і народжується знову, може щось породити, створити нове»* [4, с. 141].

З появою роману *«Московіада»* (1992) домінантною в українській літературі стає архетипальна постать блазня. Отто – свідомий український поет, але на Батьківщині він «покинутий і зраджений майже всіма, крім кількох малоцікавих побратимів по буху», а тому вибирає втечу до Москви, де і навчається протягом двох років. На жаль, про своє поетичне покликання він згадує тільки тоді, коли потрібно виправдати свою відсутність (*«Я писав роман у віршах, Галю»* [2, с. 57]).

Головною проблемою *«Московіади»* є падіння імперії з центром Москва, свідком якої стає фон Ф. Проте Отто не просто спостерігає крах радянської системи, а й бере у цьому безпосередню участь. Він в ім'я свого народу розстрілює воскреслих лідерів імперії (серед яких Катерина II, Іван Грозний, Суворов, Дзержинський, Ленін, Мінін-і-По-жарський), які зібралися, щоб порятувати її від неминучої загибелі. Фон Ф. вважає, що тільки знищення імперії, її смерть, зможе подарувати справжню фізичну і духовну свободу, хоча й ілюзорну чи символічну.

Третій роман Ю. Андруховича *«Перверзія»* (трактується як *«збочення»*) побачив світ у 1996 році. Близько 330 учасників з'їжджається на міжнародний семінар *«Посткарнавальне безглуздя світу: що на обрії?»*, який відбувається у Венеції в перший тиждень

Великого посту. Мета проведення карнавалу – висловити востаннє свої припущення про подальші можливості людства залишатися, бути і ставати самим собою.

Проблема «митець і суспільство» реалізується в двох сюжетних лініях: перша – духовні пошуки митця (на образі головного персонажа Станіслава Перфецького); друга – митець і творчість (уособленням якої є Метью Кулікофф).

Стах Перфецький почуває себе самотнім у всьому світі, подорожуючи від країни до країни, знаходиться у постійних пошуках самоідентичності (про це свідчить і перелік його імен, яких близько сорока). Намагаючись уникнути переслідувань у Венеції, зовсім випадково стає головним героєм Орфеєм п'єси «Орфей у Венеції», і як говорить режисер Метью Кулікофф, «Він увійшов у дійсність моєї опери, як до себе додому» [3].

Під час прощальної вечері учасників карнавалу виявляється справжня диявольська суть семінару. Секретар конференції пан Дапертутто пропонує їм загадати своє найпотаємніше бажання, яким виявляється безсмертя, та задля цього митцям-інтелектуалам потрібно зняти маску і стати самим собою. І вони стають: демурами, ехиднами, сиренами, восьмиокими драконами і мантикорами з ляцертинами. У «Перверзії» вказується шлях спасіння від смерті не тільки Перфецького, а й всього людства: *«Тільки любов може порятувати нас від смерті. Там, де закінчується любов, починається безглуздя світу»* [3, с. 229].

Роман *«Дванадцять обручів»* (2003) підбиває період карнавальної прози Ю. Андруховича. Автор у творі порушує проблему не тільки українського митця-поета (Артур Пепа, Б.-І. Антонич), а й австрійського поета-фотографа, прихильника Східної Галичини Карла-Йозефа Цумбруннена.

Найбільше, за що критикували роман, так це за авторське розкриття по-статі Богдана-Ігоря Антонича, який із «доповідей» Доктора постає хоч і тала-новитим поетом (в різних іпостасях), проте цей образ антисоціальний (бо Ан-тонич п'є горілку, ходить по борделях, а помирає від інтоксикації разом з ко-ханкою), а отже, він ніяк не може бути духовним лідером своєї нації.

Артур Пепа – вільний літератор зі Львова, автор кількох видань, кожне з яких гостро зустріла критика. Не здобувши визнання, Пепа втратив задоволення від писання. І лише на тридцять сьомому році життя він зрозумів, що не призначений для творчості, що

ненавидить творити поезію, що «*писання справжньої літератури і є зануренням у тортури*» [1]. Проте Пепі дано другий шанс для відродження, – щоб він все-таки встиг «написати свій роман».

Що стосується Карла-Йозефа Цумбруннена, то він, перебуває між «двома світами» (австрійським і українським) протягом багатьох років, так і не змігши знайти своє місце серед чужого оточення. Якою б не була його любов до Східної Галиччини, Карл-Йозеф не буде прийнятий цими людьми належно, бо він тут чужинець. Цумбруннен гине в ім'я Львова і коханої жінки Роми Воронич. На перший погляд, його смерть звичайна (вбивають двоє карпатських українців за гроші), а насправді ритуальна – таким чином вшановують пам'ять того ж таки Антонича.

Підсумовуючи про постать поета-митця в творчості Ю. Андруховича, доречною є думка Р. Харчук, що «...у всіх своїх творах митець декоронізує поета, зіштовхує його з п'єдесталу пророка, подаючи епатажний образ поета-блязня, поета-ловеласа, любителя алкоголю й знавця молодіжного сленгу, суржикку та ненормативної лексики» [6, с. 29]. Що може чекати суспільство від таких «духовних ідеалів»? Нехай це не залишається таємницею...

Тому тільки в романі «*Таємниця*» (2006) Андрухович-персонаж, хоч і має безліч масок, але залишається вірним своєму письменницькому покликанню. Він не зраджує творчість, як і творчість не зраджує героя; писання стає його хлібом насущним і душевним спокоєм. Може, таким чином Андрухович-герой платить за гріхи «безгрішних лідерів нації» попередніх романів Андруховича-письменника?...

Список використаних джерел:

1. Андрухович Ю. Дванадцять обручів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrlit.org/andrukhovych_yurii_igorovych/dvanadtsiat_obruchiv.
2. Андрухович Ю. Московіада: Роман жахів. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2006. – 151 с.
3. Андрухович Ю. Перверзія. – Л.: ВТНЛ-Класика, 2004. – 304 с.
4. Андрухович Ю. Рекреації. – Л.: Піраміда, 2005. – 144 с.
5. Андрухович Ю. Таємниця. Замість роману. – Х.: Фоліо, 2007. – 478 с.
6. Харчук Р. Юрій Андрухович не для дітей? // Дивослово. – 2006. – № 12. – С. 27–30.

Заневич О.Є.

*кандидат філологічних наук, молодший науковий співробітник,
Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича
Національної академії наук України*

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОБ'ЄКТА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ

Родовий відмінок у слов'янських і в ряді інших індоєвропейських мов належить чи не до найскладніших стосовно різнорідного синтаксичного використання відмінкових грамем. Зокрема у сучасній українській мові визначення семантико-синтаксичної спеціалізації генетива є надзвичайно складною проблемою, оскільки лінгвісти подають різні трактування основних значень родового відмінка. До прикладу, родовий відмінок виражає: 1) об'єктні, суб'єктні, означальні та обставинні відношення [26, с. 239–240; 10, с. 306–307]; 2) значення суб'єкта, об'єкта та часу [5, с. 62]; 3) значення суб'єкта, об'єкта, стану або якісної ознаки [2, с. 26–27]; 4) родовий відмінок означає належність особі чи предметові, а також виражає об'єктні відношення, обставинні значення дат, просторові, часові та причинові відношення [20, с. 122; 21, с. 151]; 5) основне значення родового відмінка – об'єктне [17, с. 16; 13, с. 191].

Отже, родовий відмінок відрізняється від усіх інших відмінків, є опозиційним до прямого (називного) і об'єктного (знахідного) відмінків [17, с. 16] й утворює «окрему підсистему – напівцентральну відмінкову сферу» [7, с. 72]. Зауважмо, що різнорідність значень родового об'єкта у синхронії та діяхронії представлено у працях багатьох мовознавців. Зокрема у пам'ятках староукраїнської мови О. Безпалько виокремив *родовий прямого об'єкта у функції знахідного*, різновидами якого вважав *родовий прямого об'єкта, частково охопленого дією* (золота в³зьму); *родовий прямого об'єкта, повністю охопленого дією* (послоушаи гласа моего), та *родовий прямого об'єкта при запереченні* (не добыль того дворища) [1, с. 415–416]. Такі ж значення фіксуємо у конструкціях із дієсловами фізичної дії, які репрезентує Картотека «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» (зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, м. Львів): *родовий прямого об'єкта* (сюди

зараховуємо *родовий об'єкта, частково охопленого дією* (напечи хліба, солити мяса), та *родовий об'єкта, повністю охопленого дією* (тесати взора), і *родовий при запереченні*. На основі опрацьованих українських пам'яток ділового жанру XIV–XVII ст. О. Зарудняк виокремив основні відношення, які виражають дієслівні безприйменникові конструкції з іменником у родовому відмінку: *вираження об'єктних відношень* (тут ідеться про родовий зі значенням повного охоплення об'єкта дією (імнють города боронити)) та *вираження відношення дії до частини об'єкта* (сюди мовознавець зараховує *родовий часової партитивності* та *родовий неозначеної кількості* (взели збожа молочоного)); окремо висвітлив питання *родового при запереченні* (города не рубити) [12, с. 119–136]. Досліджуючи пам'ятки української мови XIV–XVIII ст., І. Слинько виявив *родовий неповного об'єктування* (сюди зарахував *родовий зі значенням речової частковості і неозначеної кількості*) (йисти каши) та *родовий від назв предметів, що виступає у функції знахідного відмінка* (слухати словь), *родовий досягання* (доходити скарбь своихь), *родовий віддалення* (уступити кгрунтовь) [25, с. 114–133].

У пам'ятках російської мови XV–XVII ст., як зазначає В. Крисько, “еволюція системи дієслівного керування відбувалася у трьох напрямках: 1) розширення сфери функціонування родового неповного об'єктування; 2) відмирання дублетного генетива при дієсловах, які регулярно поєднувалися зі знахідним; 3) встановлення вільної варіативності знахідного і родового при дієсловах, які раніше поєднувалися переважно з генетивом” [14, с. 223]. Процес звуження вживання родового відмінка в українській мові відбувався повільніше, ніж у російській, оскільки пам'ятки середньоросійської мовної доби “майже не відображають прикладів дублетного використання родового відмінка як факультативного варіанта об'єктної синтаксеми при дієсловах фізичної дії, передавання, володіння” [14, с. 225].

В українському мовознавстві від кінця XIX ст. учені акцентували увагу на вивченні синтаксису родового відмінка. Зокрема С. Смаль-Стоцький та Ф. Гартнер виокремили такі значення придієслівного генетива: *2-ий відмінок пайковий* (покушати борщу, купити хліба) та *2-ий відмінок замість предметового 4-ого відм. в реченнях перечних* (не розумію змислу) [27, с. 144–146]. Фундаментальне дослідження родового відмінка здійснив

Є. Тимченко у праці «Функції генетива въ южнорусской языковой области» (1913), виокремивши та детально схарактеризувавши поєднання дієслів із родовим відмінком, який зводиться до первинного генетива; поєднання дієслів із родовим відмінком, який зводиться до первинного аблатива; родовий при інфінітиві, який залежить від особового дієслова чи виразів, що його заміняють; родовий при запереченні [31, с. 42]. Згодом В. Сімович виділив при дієсловах родовий віддалення або приближення (збути ся клопоту), родовий пайковости (везти сукна), родовий після перехідних дієслів заперечних (не любиш правди), родовий після таких присудків, у яких містить ся заперечна думка (сіней забула замкнути) [24, с. 467–468]. Натомість О. Синявський вирізняв тільки родовий частинний (купити риби, соли, піску) та родовий при запереченні (не розуміє думки) [23, с. 241–245]. Лише у другій половині ХХ ст. було усталено основні значення придієслівного генетива в українській мові. Зокрема, це родовий після перехідних дієслів із заперечною часткою *не*, родовий частковості (частковий, партитивний) та родовий у функції знахідного [3, с. 75–77; 4, с. 26–34; 22, с. 44]. На умови, за яких об'єктна синтаксема могла виражатися родовим відмінком, вказали Б. Кулик і М. Жовтобрюх: 1. при перехідному дієслові є заперечна частка *не*; 2. дія переходить не на весь предмет, а на його частину; 3. форма знахідного відмінка іменників чоловічого роду другої відміни (назв предметів) спільна з родовим відмінком [15, с. 173; 11, с. 329]. Натомість сучасні дослідження з граматики української літературної мови наголошують на тому, що «у придієслівному [...] функціонуванні родовий відмінок розчленовується на три об'єктні різновиди: *родовий квантитативної об'єктної партитивності, родовий темпоральної об'єктної партитивності і родовий власне-об'єкта*» [7, с. 72].

Отже, значення генетива та його функції розвивалися в тісному взаємозв'язку із функціями знахідного об'єкта [19, с. 219], оскільки знахідний відмінок в об'єктній функції нерідко взаємодіяв із родовим, який є одним із морфологічних варіантів об'єктної синтаксеми. Як зазначає І. Вихованець, знахідний об'єкта і родовий об'єкта співвідносяться в таких зонах: «а) зона семантичного розмежування за ознакою непартитивність/партитивність; б) зона заперечних об'єктних конструкцій; в) зона факультативного використання обох відмінків; г) зона переходу форми родового відмінка у знахідний» [6, с. 120]. Зауважмо, що родовий

партитивний на противагу знахідному об'єктному, вказує на неозначений щодо повноти охоплення дією об'єкт [8, 557], тобто партитивне значення – це «вказівка на параметри кількості, що окреслює протиставлення речовин або сукупності предметів за ознакою неозначеності/означеності» [7, с. 72]. Варто вказати і на те, що літературною нормою є вживання при запереченні *родового відмінка* замість *знахідного* при перехідних дієсловах без частки *не*, однак помітна тенденція взаємозаміни акузатива та генетива, оскільки непоодинокі випадки використання знахідного відмінка засвідчено в літературних творах [4, с. 20–26] та в повсякденному мовленні.

Принагідно зазначмо, що в граматиках білоруської мови висловлено різні погляди: одні вчені вважають, що при запереченні можливий і родовий, і знахідний відмінки [16, с. 221; 33, с. 46; 18, с. 64], інші – тільки родовий [30, с. 69]. Щодо російської мови, то традиційна граMATика, починаючи від М. Ломоносова, вважала літературною нормою лише генетив у заперечних конструкціях, проте дослідження останніх років вказують на те, що знахідний відмінок при запереченні витісняє генетивні конструкції [див.: 9, с. 415–418; 32, с. 294–297; 28, с. 562–563].

Незаперечним залишається і той факт, що впродовж історії свого становлення родовий відмінок зазнав дії аналогічних чинників, унаслідок яких “витворилася деяка варіантність його форм, що пов’язана з попередніми періодами мовного розвитку” [29, с. 13]. Зокрема форма родового відмінка поширилася на іменники – назви істот – під впливом такої ж форми іменників – назв істот. Однак, на думку В. Юносової, такі конструкції є і “продовженням в українській мові родового–знахідного однини об’єкта, тимчасово чи частково охопленого дією” [34, с. 54]. Вживання *родового* у функції *знахідного* можна аналізувати, як зазначає І. Вихованець, відповідно до функціональних стилів, адже знахідний відмінок нейтральний щодо використання: його використовують у всіх стилях сучасної української літературної мови, натомість родовий у функції знахідного — здебільшого в усному мовленні і в мові художньої літератури, який функціонує як “стильово-комбінаторний еквівалент знахідного відмінка” [4, с. 34].

Список використаних джерел:

1. Безпалько О.П. Синтаксис // Історична граматика української мови / [Безпалько О.П., Бойчук М.К. та ін.]. – К., 1962. – С. 291–501.
2. Безпояско О.К. Іменник // Граматики української мови. Морфологія / [О.К. Безпояско, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський]. – К., 1993. – С. 16–92.
3. Булахівський Л.А. Просте речення // Курс сучасної української мови: у 2 т. / [за ред. Л.А. Булахівського]. – Т. II. Синтаксис. – К., 1951. – С. 5–141.
4. Вихованець І.Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові. – К.: Наукова думка, 1971. – 110 с.
5. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К., 1988.
6. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К., 1992.
7. Вихованець І. Іменник // Теоретична морфологія української мови. Академічна граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська. – К., 2004. – С. 44–120.
8. Вихованець І. Родовий відмінок // Українська мова. Енциклопедія / [ред. кол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2004. – С. 556–557.
9. Габучан К.В. Отрицание в структуре простого предложения и при его распространении // Русская грамматика: Т. II. Синтаксис / [глав. ред. Н.Ю. Шведова]. – М., 1980. – С. 402–418.
10. Грищенко А.П., Мацько Л.І. Граматичні категорії іменника // Сучасна українська літературна мова / [за ред. А.П. Грищенко]. – 3-тє вид., допов. – К., 2002. – С. 295–325.
11. Жовтобрюх М.А. Дієслово // Курс сучасної української літературної мови / М.А. Жовтобрюх, Б.М. Кулик. – Ч. I. – К., 1972. – С. 320–370.
12. Зарудняк О.А. Безприйменникові придієслівні конструкції з родовим відмінком в українських пам'ятках ділового письменства XIV–XVII ст. // Наукові записки Ізмаїл. пед. ін-ту. – Ізмаїл, 1962. – Вип. 3. – С. 119–137.
13. Караман С.О. Іменник // Сучасна українська літературна мова / С.О. Караман, О.В. Караман, М.Я. Плющ. – К., 2011. – С. 179–210.
14. Крысько В.Б. Исторический синтаксис русского языка: Объект и переходность. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Азбуковник, 2006. – 486 с.
15. Кулик Б.М. Курс сучасної української мови. – К., 1948. – 331 с.
16. Ломтев Т.П. Грамматика белорусского языка. – М., 1956. – 336 с.
17. Мозгунов В.В. Перехідність як тип валентності дієслова (на матеріалі української мови): автореф. дис. ... канд. філолог. наук. – Дніпропетровськ, 1997.
18. Наркевіч А. І. Сістэма словазлучэнняў у сучаснай беларускай мове (структурно-семантичнае апісанне). – Мінск: Выд-ва БДУ, 1972. – 336 с.
19. Павловская Г. Значение родительного прилагольного в памятниках русской письменности XVI века // Научные записки Харьковского пед. ин-та. – Т. 32. Филологическая серия. – Харьков, 1959. – С. 219–242.

20. Пазяк О.М. Іменник // Сучасна українська мова / [за ред. О.Д. Пономарева]. – 2-ге вид., перероб. – К., 2001. – С. 114–134.
21. Пазяк О.М. Іменник // Сучасна українська мова / [за ред. О.Д. Пономарева]. – 3-тє вид., перероб. – К.: Либідь, 2005. – С. 142–166.
22. Плющ М.Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення. – К., 1986. – 175 с.
23. Синявський О. Норми української літературної мови. – Харків; Київ, 1931.
24. Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. – Київ-Ляйпціг, 1921. – 584 с.
25. Слинько І.І. Історичний синтаксис української мови. – К., 1973. – 216 с.
26. Словник лінгвістичних термінів / [уклад.: Д.І. Ганич, І.С. Олійник]. – К., 1985.
27. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Руска граматика. – Вид. 1. – Львів, 1893.
28. Справочник по правописанию, произношению, литературному редактированию / Д.Э. Розенталь, Е.В. Джаджаква, Н.П. Кабанова. – 2-е изд., испр. – М.: ЧеРо, 1998. – 400 с.
29. Стрельчук Г. Варіантність флексій родового відмінка іменників множини у староукраїнських пам'ятках // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2000. – Вип. 28. – С. 13–16.
30. Сцяцко П.У. Даданые члены сказа // Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы / М.С. Яўневіч, П.У. Сцяцко. – Мінск, 1980. – С. 67–74.
31. Тимченко Е. Функції генетива въ южнорусской языковой области. – Варшава, 1913.
32. Филиппова В.М. Дополнение // Грамматика русского языка: Т. II. Синтаксис. – Ч. I. – М.: Изд-во АН СССР, 1954. – С. 560–571.
33. Шуба П.П. Дзяеслоў у беларускай мове. – Мінск: Выд-во БДУ, 1968.
34. Юносова В. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові. – Київ: Знання України, 2003. – 113 с.

Іватра Т.П.

студентка,

Науковий керівник: Сивак Л.М.

кандидат філологічних наук,

Фінансово-економічний коледж

Буковинського державного фінансово-економічного університету

ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ-АБРЕВІАТУРИ

Постановка проблеми. У всіх сферах людської діяльності, де опрацьовуються чи використовуються фахові знання, неможливо уникнути використання вузькоспеціалізованої лексики, тобто термінології. Це простежується в усіх галузях: науки і техніки, політики та управління, медицині, а особливо в економічній галузі. Сучасні стрімкі зміни в економіці зумовлюють значну активізацію процесів номінації в українській мові. Нові економічні реалії знаходять відображення в системі відповідних економічних понять, які матеріалізуються у вигляді лексичних інновацій – елементів сучасної мовної картини країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями термінології займалось багато українських та зарубіжних лінгвістів, зокрема О. Ахманова, І. Барц, Ю. Больтен, Р. Бульман, Г. Винокур, С. Горст, С. Гринєв, В. Даниленко, А. Д'яков, Т.Н. Котелова, З. Куделько, О. Мацько А. Реформатський, В. Фляйшер, та інші.

Більшість дослідників визнає термінологічність як одну з головних ознак наукового стилю, інформативним ядром лексики мов науки [3, с. 36].

Термінологічна лексика має певний поділ на підгрупи відповідно до сфери застосування та особливостей об'єкта. Насамперед це загальнонаукові терміни, які використовуються в різних фахових сферах і відносяться до наукового стилю мови загалом («експеримент», «реакція», «еквівалент», «прогнозувати», «гіпотетичний» тощо). Загальнонаукові термінологія вживається найчастіше і у переважаючій частині галузей науки. Виділяють також вузькоспеціальні терміни, що закріплюються за певними науковими дисциплінами, сферами виробництва та техніки. Наприклад, в економічній мові: «амортизація», «актив», «сальдо» тощо.

Формулювання цілей статті. Внаслідок бурхливого технологічного і соціоструктурного розвитку а кожній галузі, найбільше – економічних знань, виникає необхідність називати нові предмети та процеси, змінювати старі поняття, які є недостатніми для специфічної комунікації. При цьому з'являється хоча не велика, але тим не менш характерна для економічної мови група скорочень та аббревіатур.

У час, коли з великою швидкістю збільшується кількість текстів, публікацій та друкованих повідомлень, вагомим аспектом є правильне розуміння реципієнтами цих засобів мовної економії та їх значень. Але з розширенням та ускладненням словникового запасу стає значно важче досягнути однозначного розуміння термінів. Ця проблема ускладнюється ще й тим, що багато скорочень доволі часто у різних текстах мають різне значення, і тому поряд з уже відомими аббревіатурами потрібно обов'язково подавати їх пояснення. Враховуючи вищезазначене, робимо висновок, що одним з найважливіших напрямів лінгвістики є саме аналіз та обробка термінів і скорочень у конкретних фахових мовах.

Методи дослідження. Аналіз досліджуваного матеріалу здійснювався за допомогою загальнонаукових методів якісного та кількісного аналізу, спостереження, зіставлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливу роль у формуванні мовної картини країни відіграє саме аббревіація. Носії мови мають можливість спостерігати живі процеси творення нових слів – аббревіатур: ЄЕП (єдиний економічний простір), ГТК (газотранспортний консорціум), РЦП (ринок цінних паперів), УКК (Українська кабельна компанія), ОРІ (організація регіональної інтеграції) [2, с. 36].

Скорочення стали зручним засобом для позначення різноманітних термінів без потреби їх розгорнутого пояснення, причому ми спостерігаємо не лише важливість мовної та часової економії, але й значною мірою творчий аспект. Особливістю аббревіації як способу словотворення є те, що вона направлена на утворення значно коротших в порівнянні з вихідними структурами (словосполуками або реченнями) номінацій-синонімів, що дає можливість економити місце в обмежених за обсягом комп'ютерних масивах без порушення мовної інформативності.

«Абревіатура (лат. *abbreviatio* – скорочую) – складноскорочені слова, похідне слово, що виникає внаслідок аббревіації – утворення з

перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. Вживаються в усній та писемній мові» [6].

Аналіз матеріалу, почерпнутого з відомих економічних видань [див.2, с. 100], дозволяє говорити про появу і значне зростання абсолютно нового за семантикою класу слів – носіїв сучасної економічної інформації. Аббревіатури, які належать до економічного дискурсу, є найбільш розповсюдженими. Сюди відносимо назви ділових об'єднань людей, зокрема назви банків і банківських об'єднань (асоціацій, федерацій): АУБ (асоціація українських банків), ВА Банк, ЄФР (Європейська федерація банків), КБС (Київський банківський союз), НБУ (Національний банк України), Приватбанк, УкрСиббанк та ін.; назви промислових підприємств, різноманітних комерційно-господарських об'єднань і компаній: ММК (Макіївський металургійний комбінат), НЗФ (Нікопольський завод феросплавів), УМК (Українська металургійна компанія); економічних територій: ЄЕП (єдиний економічний простір), СЕЗ (спеціальна економічна зона), ТПР (територія пріоритетного розвитку), ОРІ (організація регіональної інтеграції); національних корпоративних об'єднань: УСПП (Українська спілка промислових підприємств), ФПП (фінансова промислова група), ТНК (транснаціональна корпорація); міжнародних асоціацій, альянсів, консорціумів, картелів, корпорацій, синдикатів, трестів, концернів, промислових холдингів: АсМАП (асоціація міжнародних перевізників), МФК (Міжнародна фінансова корпорація), ІСАО (Міжнародна організація цивільної авіації), ІАТА (Міжнародна асоціація транспорту), СОТ (Світова організація торгівлі), МВФ (Міжнародний валютний фонд).

Значно новими є аббревіатури на позначення технологічних процесів і програм, сучасних форм і методів господарювання: ІПР (інноваційно-портфельна реорганізація), ІПП (індивідуальна програма партнерства), АІТ (автоматизовані інформаційні технології), СРІД (спеціальний режим інвестиційної діяльності), ППМ (післяпрограмний моніторинг), ПЕН (програма експертного нагляду), ОМП (мультимодельні перевезення), ФПГ (фінансово-промислова група), ІСІ (Інститут спільного інвестування), МСФВ (міжнародний стандарт фінансової звітності), ММП (менеджмент у мережах постачання), ВАТ МТС (мобільні телесистеми), ВАТ “ЛиНОС” тощо [6].

Таким чином, аббревіатури в діловому мовленні виконують ряд важливих функцій таких як інформативної компресії та економії

місця у ділових паперах. Використовувати їх потрібно так, щоб вони були зрозумілі читачам того чи іншого документу. Вперше вживаючи у тексті складноскорочену назву слід розкрити її значення в дужках, а потім вживати скорочену форму, наприклад: УЦЕПД (Український центр економічних та політичних досліджень), а потім тільки УЦЕПД [5].

Висновок: Отже, значення аббревіатур зростає і фіксується вченими, шляхом створення великої кількості словників та списків скорочень для різних галузей науки і техніки, що ми можемо наочно побачити. Але їхня кількість ще не досягла достатньої і повністю не задовольняє потреби науковців та перекладачів. Зокрема, для певних галузей економіки, таких, наприклад, як управлінський облік та програмного забезпечення, спеціалізованих словників скорочень взагалі ще не існує. Враховуючи дану ситуацію, однією з актуальних проблем лінгвістики є саме детальне вивчення термінологічної системи економічної мови і створення відповідних термінологічних словників та глосаріїв аббревіатур, оскільки в наш час в наслідок процесів глобалізації успіх професійного спілкування у цій та інших галузях безпосередньо залежить від чітко сформульованих завдань і усталених однозначних термінів.

Слід відмітити, що найбільш розповсюдженими є аббревіатури, які належать до економічного та політичного дискурсів; у кожному з типів дискурсу превалюють алфавітні аббревіатури (45%) та ініціальні (30%), тоді як змішані зустрічаються значно рідше.

Список використаних джерел:

1. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
2. Д'яков А. Основи термінотворення: семантичні та соціологічні аспекти / А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько. – К.: Видав. дім «КМ Academia», 2000. – 103 с.
3. Думчак І. Аббревіація як явище вторинної номінації / І. Думчак // Семантика мови і тексту: зб. ст. VIII Міжнар. наук.конф. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 153–156.
4. Мацько О.М. Аббревіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 31–36.
5. Українська мова: Енциклопедія / Ред. кол. : Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана. – 2004. – 824 с.
6. Визначення терміну «аббревіатура» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dilovamova.com/index/>.

Кобилко Н.А.

аспірант,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Українська художня проза ХХ століття характеризується жанрово-стильовим різноманіттям. Чітко простежується тенденція митців «до поглиблення епічного мислення, його ліризації, романтизації, інтелектуалізації, оновлення форм і засобів зображення дійсності» [4, с. 20]. У літературі окреслюються три напрями: лірико-романтичний, конкретно-аналітичний та химерний. Саме останній став самотутнім, яскравим явищем української прози другої половини ХХ століття.

Химерний роман з'явився в 70–80-х роках ХХ століття. Дослідники навіть виділяють його «крайні точки»: початок – роман О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця» (1958), кінець – романи В. Шевчука «Дім на горі», «На полі смиренному» (1983). Навколо химерного роману точилися дискусії. Це явище активно досліджували такі вчені, як В. Брюховецький, В. Кубілюс, А. Погрібний, М. Стрельбицький, О. Ковальчук, Л. Новиченко, Л. Масенко, А. Кравченко та ін. Проте питання жанрово-стильових особливостей химерної прози залишається актуальним.

Помилковим є твердження, що химерний роман з'явився лише в 70–80-х ХХ століття. Його витoki сягають періоду бароко, творчості І. Котляревського, О. Стороженка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, Г. Квітки-Основ'яненка. Особливий вплив на химерну традицію мали твори М. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» і «Тарас Бульба», у яких спостерігається високий синтез народної творчості та літературних прийомів, що стало основою «міфологічного» роману.

Щодо причин оновлення химерної прози у ХХ столітті, то О. Федотенко зазначає, що це пов'язано з активізацією літературно-мистецького життя внаслідок «хрущовської відлиги», яка породила духовну свободу й надію на українське відродження та масштабних процесів у суспільно-політичному житті людства. Ускладнюються

відносини людини з дійсністю, що переноситься на зміни художнього мислення, образності, стилю. Постає проблема не зображення нового художнього світу, а його інтерпретації, що неможливо старими, відомими засобами.

Існує декілька причин появи «оновленої» химерної прози. Так, А. Погрібний розглядає це явище як «захисну реакцію літератури»: удаючись до фольклоризації, митці уникають нівелювання та стереотипізації. І. Дзюба в химерному романі бачить утечу письменників від натуралізму та сухого викладу подій. М. Ільницький пов'язує використання фольклорних елементів (міфологем, міфем, архетипів) із художнім інакомовленням письменників у період жорсткої цензури та заборони української культури. Причину звернення митців до бурлеску й трагестії Л. Масенко вбачає в критичній мовній ситуації, що склалася в Україні. Збереження та підтримка живого народного мовлення є основною метою оновлення жанру.

Отже, ми можемо констатувати, що звернення до химерної традиції відбивало прагнення письменників зберегти мову, культуру, традиції та звичаї українського народу, донести їх до сучасного читача.

До химерних творів зараховують «Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця» О. Ільченка, «Лебедина зграя» та «Зелені Млини» В. Земляка, «Левине серце» П. Загребельного, «Позичений чоловік» Є. Гуцала, «Ірій» В. Дрозда, «Дім на горі» та «На полі смиренному» В. Шевчука та ін. Вони різняться індивідуальним авторським почерком та рівнем художності. Деякі дослідники сперечаються щодо їх віднесення до химерної прози. Проте в літературній дискусії, що розгорнулася на сторінках журналу «Дніпро», учені виділяють головну домінанту – використання фольклорного світобачення, усної народної словесності для всебічного відображення дійсності. А. Кравченко зазначає, що «народнопоетичне світовідчуття, стилістика фольклорних жанрів накладає відчутний відбиток на багато романів» [2, с. 180]. Проте дослідник упевнений, що наявність фольклорних елементів не може бути головною рисою химерної прози. Навіть більше, літературознавець порівнює «Левине серце» П. Загребельного з творами М. Стельмаха й робить висновок, що фольклорними символами насичені також романи, які не відносяться до химерних.

Другою особливістю химерної прози є використання гротеску, бурлеску, фантастичних умовних образів, іронії, гумору, сатири. Проте не варто переоцінювати значення цих елементів у химерному романі. Вони є скоріше складовими, а не визначальними. Якщо порівнювати романи, то сміх відчувається в П. Загребельного, Є. Гуцала, а твори В. Земляка, В. Шевчука, В. Дрозда звучать надто серйозно. Л. Новиченко наголошує на привабливості поєднання різних художніх засобів і прийомів у химерному романі. Але без стрижневого компонента химерна проза втрачає свою самобутність і стає розмитим явищем.

А. Погрібний наголошує ще на одній досить важливій рисі – філософсько-епічній думці твору, за допомогою якої письменники поєднували різнорідні, навіть суперечливі художні пласти. Проте А. Кравченко зазначає, що це лише поєднує художні рівні окремих творів, а всебічної характеристики явища химерної прози немає.

Таким чином, основними рисами химерного роману є умовність і пародійність. Саме умовна атмосфера значною мірою забезпечує своєрідність світовідчуття, ситуацій та образів. Але письменники не запозичують певні художні прийоми чи образи, вони переосмислюють «методи мислення, властиві усній народній творчості» [1, с. 58]. Своєрідність химерного роману, не дивлячись на те, що він має спільні риси з латиноамериканським, визначається національним фольклором, який використовували у своїх творах митці. Ми не знайдемо в химерному романі чітких міфологічних сюжетів чи образів, а лише їх інтерпретацію. Отже, у складній структурі химерної прози другої половини ХХ століття фольклор тісно переплітається з іншими не менш важливими елементами – літературною традицією та художнім уподобанням митця, що й визначає її особливість.

Список використаних джерел:

1. Кравченко А. «Химерний» роман і фольклор // Радянське літературознавство. – 1982. – № 4. – С. 57-62.
2. Кравченко А. Можливості прози // Вітчизна. – 1983. – № 12. – С. 179-186.
3. Погрібний А. Мода, новація, закономірність // Літературное обозрение. – 1980. – № 2. – С. 24-28.
4. Федотенко О. Інтерпретація українського химерного роману другої половини ХХ століття в літературознавчому дискурсі: жанрово-стильовий аспект // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2013. – № 4, Ч. II. – С. 20-29.

Комаровська І.О.

викладач,

Вінницький коледж будівництва та архітектури

Київського національного університету

будівництва та архітектури

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ІДЕОЛОГЕМ У ПОЕТИЦІ Я. КАЧУРИ

Проблема естетичного поцінування художніх творів, написаних у 30–50-ті рр., залишається в українському літературознавстві однією з актуальних. Кореляція понять «міф», «міфологема», «ідеологема», «лінгвоідеологема», «концепт» продовжує привертати увагу науковців.

Метою цієї статті є визначення функціональних особливостей системи ідеологем в оповіданні Я. Качури «Щастя» (1940 р.).

Як відомо, поняття ідеологеми було введене М. Бахтіним на позначення вербалізованих ідей особи, яка говорить у романі, прагнучи донести до читачів власні думки, вплинути на їх світоглядні позиції. М. Бахтін звертає увагу на інтенціональність ідеологеми, її діяльнісний характер [2]. В інтерпретації Р. Барта ідеологія постає як інкорпорована в історію міфічна побудова, що відповідає тим чи іншим інтересам [1]. «Він розглядає міф як ідеологічний витвір, викривлену реальність, що задовольняє реципієнтів, замовників і реалізаторів. Така природа міфу найближча соцреалістичній. Адже соцреалістичний міф задіяв у своєму «робочому полі» політичну мову й бажання маси та посередництво митців», – пише Л. Пізнюк [9, с. 12]. Чинні уявлення про ідеологеми в останні роки були доповнені актуальними висновками, здійсненими лінгвістами, політологами, психологами. Ідеологеми як обов'язковий компонент текстів радянського періоду привертає увагу багатьох дослідників, серед яких Г. Безродна, А. Задорожна, С. Журавльов, Г. Осипов, А. Чудінов, О. Малишева, Г. Гусейнов, І. Бондаренко, Н. Купіна, А. Мірошніченко, В. Мокієнко, С. Омельченко та інші.

Зокрема, пропозицію типологізувати відомі ідеологеми за різними критеріями запропонувала О. Малишева. За її теорією, виокремлено такі групи: 1) за характером концептуалізованої інформації – ідеологеми поняття (народ, гімн, прапор); ідеологеми-

фрейми (з'їзд, дума); ідеологеми-гештальти (свобода); ідеологеми-архетипи (Ленін, Сталін); 2) за сферою вживання і рівнем розуміння – ідеологеми загальноновживані / зрозумілі по-різному (визволителі); ідеологеми загальноновживані, зрозумілі однаково (спорт); ідеологеми обмеженого вживання (червоноармійці); 3) з урахуванням прагматичного компонента – ідеологеми з позитивним аксіологічним модусом (герой); ідеологеми з негативним аксіологічним модусом (ворог); ідеологеми зі зміщеним аксіологічним модусом (демократія); за ступенем актуальності в ідеологічній картині світу – ідеологеми-історизми (соціалістичне змагання, цар); новоідеологеми (толерантність); реактуалізовані ідеологеми (губернатор); універсальні ідеологеми (Батьківщина, патріотизм) [8, с. 33].

Л. Пізнюк зауважує, що «внутрішні зміни, спричинені зовнішнім тиском, проектували більш схематичні шляхи репродукування світу, простіші та зрозуміліші для масового споживача. Звідси частіше звертання письменників до публіцистики, нарисів, сфокусованих на відтворення актуальних «радісних буднів». Мова партійних гасел, вимоги – риторичні та ідеологічні – провладних критиків «переплавляються» у літературну «продукцію», що апелювала не до естетично, а політично налаштованого реципієнта» [9, с. 11]. Текст оповідання «Щастя» Я. Каури, побудований у формі прозорої ретроспекції життя звичайної української селянки, набуває рис плакатного кліше. Як відомо, фрейм – це модель культурнозумовленого, канонізованого знання, яке є загальним хоча б для частини суспільства. У сучасній культурології поширеною є така дефініція: фрейм – одиниця знань, яка організована навколо концепта і містить у собі дані про суттєве, типове і можливе для цього концепта в рамках певної культури [5, с. 7]. На думку М. Болдирєва, концепт-фрейм представлений у значенні слів, пов'язаних асоціативними зв'язками з іншими словами і лексико-семантичними групами [3, с. 45]. Перший з них – «червона зірка» («На головній вулиці, над аркою зайнялася велика червона зоря» [7, с. 18]) – водночас алюзія на кремлівські зірки – символи радянської влади. Другий образ-репрезентант столиці – ідеологема-фрейм «Верховна Рада», оскільки вибори до неї і становлять кульмінацію твору, знак оклику пунктирних спогадів головної героїні – «велике свято у всій радянській Батьківщині» [7, с. 19].

Реактуалізована ідеологема «Вождь» набуває статусу універсального архетипу, оскільки космогонічна система соцреалізму антропоморфізована. Зокрема, свіденням цього є наявність двох сонць у пісні головної героїні «Щастя», двох ідеологем-архетипів – «Ленін» і «Сталін»: «Засіяло сонце – наш Великий Ленін – засвітило сонце бідній удові» [7, с. 20] та «...А друге сонце – то наш рідний Сталін» [7, с. 20]. Чітке розмежуванні ідеологем із протилежними аксіологічними модусами є набуває статусу композиційного прийому – протиставлення змістових частин хроніки життя головної героїні до та після революції, поза колгоспом та в ньому: «Тільки в революцію і розвиднілось... Та й то коли б не колгосп – пропала б! А колгосп на світ удруге народив, і вийшло так, що на старість повернулась нова молодість... Тепер дівуй, стара!» [7, с. 19]. Як бачимо, через взаємонакладання семантичних конструкцій із синонімами «молодий – новий» у проекції на категорії часу в оповіданні конституанти концепту «вік» перебувають безпосередньо за межею висловлюваного. Це ідеологеми-гештальти – реконструйовані на основі реальних мовних даних величини найближчого трансцендентного. Гештальт як вид концепту (термін Х. Еренфельса), являє собою закріплений словом цілісний образ, який поєднує динамічні та статистичні аспекти відображуваного об'єкта чи явища [10]. Таким цілісним образом є у творі ідеологема-гештальт «щастя» – універсальні уявлення, що належать глибинам людської психіки.

Отже, ідеологема постає відображенням колективної думки і, прагнучи підпорядкувати колективну свідомість, як будь-який міф, заміщує уявлення реципієнта про дійсність. Це чітко сформульований словесний образ поглядів, який є частиною обґрунтованої, пов'язаної з соціальною та політичною практикою системи переконань. Таким чином, ідеологеми, на відміну від власне концептів, тяжіють до стереотипів, які виникають внаслідок психологіно-лінгвістичного маніпулювання. Функції ідеологем у творах Я. Качури потребують детальнішого аналізу і стануть предметом подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Барт Р. Мифологии / Ролан Барт. – М. : Изд-во Сабашниковых, 1996. – 312 с.

2. Бахтин М. М. Слово в романе / М. М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1975. – С. 72–233.

3. Безродная А. Ю. Различие понятий «концепт» и «идеологема» / Безродная Анна Юрьевна // Вестн. Иркут. гос. лингв. ун-та. – 2013. – Вып. № 3 (24). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/razlichie-ponyatiy-kontsept-i-ideologema>

4. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекции по английской филологии / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во Тамбов. ун-та, 2001. – 123 с.

5. Гуревич П. Культурология / П. Гуревич. – М. : Изд-во «Проект», 2004 – 336 с.

6. Журавлев С. А. Идеологема и их актуализация в русском лекскографическом дискурсе: дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Сергей Александрович Журавлев. – Йошкар-Ола, 2004. – 203 с.

7. Качура Я. Щастя. Оповідання / Яків Качура. – К. : Держлітвидав, 1940. – 136 с.

8. Малышева Е. Г. Идеологема как лингвокогнитивный феномен : определеие и классификация / Елена Григорьевна Малышева // Политическая лингвистика. – 2009. – № 4 (30). – С. 32–40.

9. Пізнюк Л. В. Еволюція художнього мислення Аркадія Любченка: від «романтики вітаїзму» до соцреалізму : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Л. В. Пізнюк. – К., 2002. – 17 с.

10. Фаткуллина Ф. Г. Концепт как базовая категория лингвокогнитологии и лингвокультурологии / Фаткуллина Ф. Г., Сулейманова А. К., Гибадуллина Л. З. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/modern-control-technology-c112/11886-c112-148>

Максименко В.В.

студентка,

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ОЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ РЕЯ БРЕДБЕРІ «МАРСІАНСЬКІ ХРОНІКИ»

Англійська мова – класичний приклад аналітичної мови, в граматиці якої замість стародавніх флективних закінчень і префіксів найважливішу роль відіграє порядок слів, прийменники і артиклі. Але минуло дуже багато часу, і не дивно, що англійська мова піддається змінам. Ці зміни торкнулися й артиклів, що призвело до

формування тенденції їх використання не за традиційними та класичними правилами.

Метою нашої роботи є виявлення та аналіз характерних особливостей функціонування означеного артикля англійської мови та засобів його перекладу українською мовою на матеріалі збірки Рея Бредбері «Марсіанські хроніки».

Проблемою дослідження природи артикля займалися Н.Д. Арутюнова, В.В. Бурлакова, І.П. Верховська, В.О. Виноградов, О.І. Волкова. Функції артикля та особливості їх реалізації розглядали С.Р. Ахметова, Л.А. Барміна, О. Есперсен, М.М. Єршова, С.Д. Кацнельсон. Питання перекладу означеного артикля англійської мови торкаються у своїх наукових працях Л.Ф. Дмитрієва, Ю.О. Жлуктенко, В.І. Карабан та багато інших мовців.

Аналіз праць Л.А. Барміної [1], В.В. Бурлакової [2], В.О. Виноградова [3], дозволяє стверджувати, що більшість граматистів вважає артикль службовою частиною мови. На цій підставі видається правильним розглядати його як компонент поєднання і як службову частину мови.

Найповніше визначення артикля, на нашу думку, дав В.О. Виноградов, за яким артикль – граматичний елемент, який виступає в мові у виді службового слова або афікса і служить для вираження означеності-неозначеності категорії (іменникової), тобто виду референції [3].

Аналіз праць Г.А. Вейхман [6], В.О. Виноградова [3], І.В. Ширяєвої [10], В.А. Ярцевої [11] дозволяє визначити такі найголовніші функції означеного артикля: функція індивідуалізації, анафорично-сполучна, обмежувальна та родова або узагальнююча.

Ознайомившись з працями таких відомих перекладознавців та лінгвістів як Ю.О. Жлуктенко, В.І. Карабан, І.В. Корунець, О.О. Мушніна, М.О. Олікова [4; 5; 7; 8; 9], ми дійшли висновку, що для перекладу артикля українською мовою використовують лексико-граматичні засоби (вказівні займенники, означальні займенники, відносні займенники, присвійні займенники, прикметники / дієприкметники, числівники, частки, уточнюючі значення слова), морфологічні (заміна форм однини англійських іменників формами множини українських іменників) синтаксичні (насамперед порядок слів (наприклад, препозиція/постпозиція підмета стосовно присудка)) та нульовий переклад.

Дотримуючись традиційної класифікації засобів перекладу означеного артикля і проаналізувавши 345 випадків його вживання, що становить 100%, ми виявили такі засоби перекладу: морфологічний (35 випадків – 10,1%), лексико-граматичний (47 випадків – 13,6%), синтаксичний (23 випадки – 6,7%) та нульовий переклад (240 випадків – 69,6%).

Таким чином, ми зафіксували, що найпростішим і найпоширенішим прийомом передачі значення артикля вважається нульовий переклад, при застосуванні якого артикль пропускається, наприклад: And then a long wave of warmth crossed the small town. І враз тепла хвиля прокотилася над _ містечком.

Під час дослідження ми виявили, що виконання функції індивідуалізації означеним артиклем виключає нескінченну кількість можливих (потенційних) референтів. Іменник з означеним артиклем називає не один з об'єктів відомої множини, а конкретний об'єкт, актуалізуючи його за допомогою різних морфологічних категорій. Дана функція знаходить своє відображення в українському перекладі за допомогою лексико-граматичних і синтаксичних засобів перекладу: The world was a different world in 1905. – Тодішній світ дуже відрізнявся від нашого.

Проаналізувавши матеріал досліджуваної вибірки, ми встановили, що узагальнююча функція артикля, реалізується за допомогою нульового перекладу і морфологічних засобів перекладу: The man was not strong enough to fight this. – Людина нездатна побороти це.

Було встановлено, що анафорично-сполучна функція артикля, яка дає можливість співвіднесення предметного поняття з певною мовною ситуацією, ідентифікуючи згадане раніше, реалізується за допомогою нульового перекладу та лексико-граматичних засобів: The words passed among the people in the open, airing houses. – Ракетне літо. Ці слова переходили з уст в уста.

Вживаючись з незлічуваними іменниками, що позначають властивості речовини, означений артикль виконує обмежувальну функцію, реалізація якої відбувається за допомогою нульового перекладу: He dropped his gun on the sand. – Він кинув пістолет на пісок.

Проведений аналіз фактичного матеріалу свідчить, що значення ідентифікації – основне для означеного артикля.

При перекладі артикля українською мовою слід враховувати перш за все можливість або неможливість його функції загалом та необхідно розглядати його як засіб, що приймає участь в актуальному членуванні речення.

Результат проведеного дослідження свідчить, що нульовий переклад, при застосуванні якого артикль пропускається, є найпростішим і найпоширенішим прийомом передачі значення артикля, хоча інші мовні засоби також мають місце.

Список використаних джерел:

1. Бармина Л.А., Верховская И.П. Практикум по английскому языку: Артикли. М.: АСТ, 2000. – 192 с.
2. Бурлакова И.В. Теоретическая грамматика английского языка (Учебное пособие). – Л.: Издательство «КНИГА», 1995. – 357 с.
3. Виноградов В.А. Артикль. – Лингвистический энциклопедический словарь. Под ред. В.Н.Ярцевой. М.: Наука, 1990. – 354 с.
4. Жлуктенко Ю.О. Контрастивний аналіз як один з прийомів мовного дослідження // Нариси з контрастивної лінгвістики. – К.: Наукова думка, 1979. – 203 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: В 2 ч. – Вінниця: Нова книга, 2001. – Ч. 1: Граматичні труднощі. – 272 с.
6. Качалова Н.В., Израилевич Е.Е. Грамматика английского языка. – К.: Издательство «Союз», 2004. – 672 с.
7. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підруч. [для студ. вищ.навч. закл.] / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с.
8. Мушніна О.О. Граматичні особливості українського перекладу англомовної науково-технічної та художньої прози: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / О.О. Мушніна; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 20 с. – укр.
9. Олікова М.О. Теорія і практика перекладу: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. О. Олікова. – Луцьк: Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2000. – 170 с.
10. http://www.rusnauka.com/2_KAND_2014/Philologia/3_135682.doc.htm
11. <http://files.school-collection.edu.ru/dlrstore/f0520071-0403-3a72-81d3-006ffa45d198/1008285A.htm>

Маткобожик В.М.

старший учитель,

Криворізька загальноосвітня школа № 114

ФРАЗЕОЛОГІЯ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ (профільна освіта)

Кожен із нас прагне бути популярним серед своїх друзів, у компаніях, адже спілкування є дуже важливою складовою людського життя. З ким саме ми охоче вступаємо в контакт? Звичайно ж, з тим, хто спілкується легко, використовує влучні, яскраві та експресивні слова й образи, вміє розрадити, доречно пожартувати... Саме тому зверніть увагу на багатющі скарби фразеології...

МАЛЕНЬКИЙ СЛОВНИЧОК

Фразеологія (гр. *phrasis, phraseos* – вираз, зворот і *logos* – слово) вживають у багатьох значеннях: **розділ мовознавства, який вивчає усталені звороти (тобто фразеологізми, лексично неподільні сполучення слів);** сукупність їх у мові; сукупність прийомів висловлювання, властивих певній особі, епосі.

Стійкі словосполучення (у вільних словосполученнях слово не втрачає власного значення при новоутвореннях: жвавий хлопчик, жваве зайченя, жвава розмова, жваво говорить) поділяються на **термінологічні та фразеологічні.**

Термінологічні стійкі словосполучення – назви певних понять – науки, техніки, мистецтва: торрічеллієва пустота (вакуум); дзвінкі приголосні, іменний складений присудок; романський стиль.

Фразеологізми – стійкі словосполучення, що складаються з двох і більше слів, граматично побудовані як словосполучення чи речення, відтворюються у свідомості та мові людей за традицією, автоматично.

Фраземи – фразеологічні одиниці зі структурою словосполучення.

Стійкі фрази – фразеологічні одиниці зі структурою речення.

НАРОДЖУЮТЬСЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

У НАВКОЛИШНІЙ ДІЙСНОСТІ

Медицина – *підсолодити пілюлю*; спорт – *передавати естафету*; релігія – *у поті чола*; мистецтво – *грати в одну дудку*; суспільні процеси – *знаходити спільну мову*; трудові процеси –

гнути шию; побут – вкинути в рот; рослинний та тваринний світ – глуха тетеря; родинні стосунки – з пелюшок; природа – не нашого поля ягода; виробнича діяльність – закласти фундамент; військова справа – витрачати порох; звичаї та вірування – стати на рушничок; античні міфи та література – нитка Аріадни; висловлювання видатних осіб (філософів, письменників, науковців, політиків – Я маю в серці те, що не вмирає... (Л. Українка); іншомовні запозичення – золота молодь (з франц.)

ЯК РОЗРІЗНИТИ СИНТАКСИЧНІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ?

<p>1. Синтаксичні словосполучення утворюються поєднанням двох і більше повнозначних слів: <i>осінній дощ, багатий врожай.</i></p>	<p>1. Фразеологізми можуть бути утворені сполученням службового і повнозначного слова: <i>як по маслу, зі скрипом, з-під носа, з руки, під боком, ні на йоту.</i></p>
<p>2. У синтаксичному словосполученні граматичний і семантичний центри збігаються в одному слові: <i>фарбувати дах, красиво співати, яблуневий цвіт, малювати картину.</i></p>	<p>2. У фразеологізмах граматичним і семантичним центром можуть виступати різні лексичні компоненти: <i>напускати туману, драти втридорога, мамина дочка, мати зуб.</i></p>
<p>3. Стрижневим компонентом синтаксичної групи є головне слово синтаксичного (підрядного) словосполучення, його семантико-граматичний центр: <i>новий багатопверховий будинок, прекрасний солов'їний спів.</i></p>	<p>3. Фразеологізми як цілісне утворення можуть виконувати у реченні функцію стрижневого компонента синтаксичної групи: <i>ручатися головою за товариша, ламати голову над задачею.</i></p>
<p>4. Синтаксичне словосполучення характеризується вільною сполучуваністю слів-компонентів: <i>пекти картоплю (пирого, торт, хліб); високий чоловік (будинок, стовп, стіл, чин); піймати птаха (теля, зайця, злодія, м'яча і т. ін.).</i></p>	<p>4. Фразеологічне словосполучення відрізняється невільною сполучуваністю своїх компонентів: <i>пекти раки, морочити (сушити) голову, ні пари з уст, піймати облизня, розбити глека.</i></p>

5. Кожне повнозначне слово у синтаксичному словосполученні виконує у реченні самотійну синтаксичну функцію: «Я славлю спільність мов і славлю їх одмінність, основу всіх основ – правічну їх родинність» (І. Муратов).	5. Компоненти фразеологізму самотійної синтаксичної ролі не виконують; членом речення виступає фразеологізм у цілому: «Відповідь хоч і сподобалась Мотрі, та все одно вона засумнівалася, чи старий, як це він уміє, не <i>передав куті меду</i> » (М. Стельмах).
6. Синтаксичне словосполучення є носієм смислового змісту слів-компонентів: <i>високі гори, духмяне сіно, стрімкий потік</i> .	6. Фразеологізм виражає цілісне фразеологічне значення, яке не дорівнює сумі лексичних значень компонентів: <i>носити воду решетом</i> – «безрезультатно працювати», <i>з відкритою душею</i> – «відверто, чистосердечно».
7. Синтаксичні словосполучення як одиниці мовлення утворюються в кожному окремому випадку висловлення думки.	7. Фразеологізми у процесі мовлення відтворюються як готові цілісні одиниці мови.

ТИПИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Фразеологічні зрощення (ідіоми) – це стійкі сполучення слів (виражають єдине поняття), що становлять образний вислів, значення якого не пов'язане із значенням тих слів, що входять до нього (*бити байдики* – ледарювати; *пекти раків* – червоніти; *собаку з'їсти* – набути досвіду; *на руку ковінька* – вигідно).

Фразеологічні єдності – це стійкі неподільні сполучення слів, загальне значення яких пов'язане з тими словами, що входять до їх складу (*не нюхати пороху* – не бути ще в боях; *прикусити язика* – замовкнути; *кров з молоком* – здоровий).

Фразеологічні сполучення – це стійкі подільні сполучення слів, які характеризуються самотійністю складових елементів (*насупити брови, покласти край*).

Фразеологічні вирази – це стійкі за своїм складом і значенням фразеологічні одиниці, які складаються зі слів із вільним лексичним значенням і відтворюються в мові (*серйозно й надовго; вовків боятися* – *в ліс не ходити; не все те золото, що блищить*).

Прислів'я – влучний образний вислів, граматично й інтонаційно оформлене судження, що співвідноситься з реченням (*згаяного часу не доженеш, згода будує, а незгода руйнує, не спитавши броду, не лізть у воду*).

Приказка – образний вислів, нерідко римований, близький до прислів'я, але без повчального змісту (*собака на сні, лисячий хвіст; похиле дерево* (частина прислів'я: *на похиле дерево і кози скачуть*)).

Народнопоетичні включення – стійкі мовні моделі, які вживаються як зачини чи кінцівки в народній творчості: *багато що казати, та мало слухати*.

Крилаті вислови – це поширені й загальновідомі влучні звороти мови, джерело яких може бути встановлене (*олімпійський спокій, лебедина пісня, випити чашу до дна; Мавка; Фантастичні думи! Фантастичні мрії!* (І. Франко); *А все-таки вона крутиться!* (Галілео Галілей)).

Афоризм (від грецьк. «вислів») – узагальнена, глибока й закінчена думка певного автора (письменника, науковця, політика, філософа), висловлена у відточеній, відшліфованій формі. *Єдина справжня розкіш – це розкіш людського спілкування* (А. де Сент-Екзюпері). *Очі дружби рідко помиляються* (Ф. Вольтер).

Сентенція (від лат. *sentential* – думка) – афоризм, що має повчальний зміст, життєву настанову. *Розмірковуй тільки про те, про що поняття твої тобі це дозволяють. Не знаючи мови ірокезької, чи можеш ти робити таке судження з цього предмета, котре не було б обґрунтоване й не розумне?* (Козьма Прутков)

Максима (від лат. «основне правило») – афоризм, у якому в короткій формі виражене певне моральне правило, етичний принцип. *Спокій мудреців – це вміння приховувати свої почуття в глибині серця. Коли хочеш бути щасливим, будь ним* (Козьма Прутков).

Евфемізми (від грецьк. *euphemismos* – «добре і говорю» – пом'якшений вираз) – це делікатні вислови, що вживаються з метою уникнути слів з грубим чи непристойним змістом або непристойним забарвленням. *«За такі думки я б надавав панові по тому місцю, де, як кажуть французи, спина втрачає своє ім'я» – сердито промовив Дулькевич.* (П. Загребельний).

Ремінісценція (від лат. *reminiscentia* – спогад) – невиразний спогад, відгомін якоїсь події чи враження, мотивів, образів, деталей; елемент художньої системи, який відсилає до раніше прочитаного

чи побаченого твору мистецтва. Ремінісценція – це наявна цитата, цитування без лапок (Я пережив и многое и многих

(П. А. Вяземский); Я изменял и многому и многим (В. Я. Брюсов)).

Порівняння – це вид простого тропа, в якому одне явище як поняття є шляхом зіставлення з іншим явищем: *чистий, як сльоза; їсть, як іржа; мов у воду опущений*.

Парадокс (від грецьк. *paradoxos* – несміливий, дивний) – думка, що різко розходиться з усталеними поглядами і спочатку ніби суперечить здоровому глузду. *Здорове тіло – продукт здорового розуму* (Б. Шоу).

Каламбур – фігура мовлення, яка полягає в гумористичному використанні багатозначності слова або звукової схожості різних слів: *кому весілля, а курці смерть; на Миколи та ніколи*.

Професійні вислови – це стійкі словосполучення або речення, що внаслідок переосмислення вийшли за межі мови професійних груп і набули образного звучання: *грати першу скрипку; підрізати під корінь*.

Термінологічні вислови – сполучення слів, які виходять за межі своєї терміносистеми й набувають переносного значення: *зійти з орбіти, вийти на фінішну пряму*.

СИНОНІМІЧНІ, АНТОНІМІЧНІ ТА ПАРОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

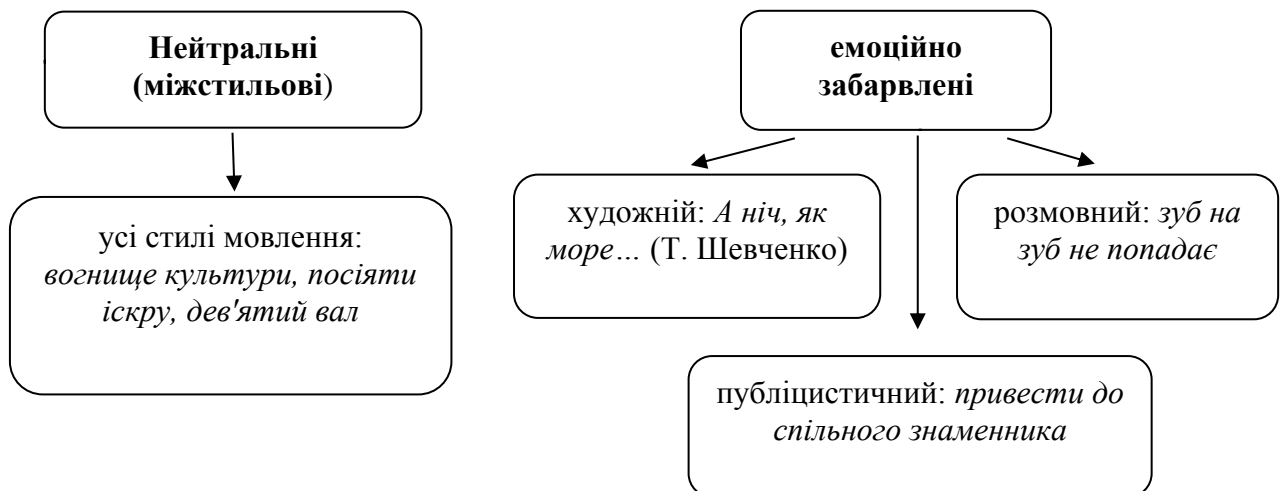
Як і слова, фразеологізми можуть бути багатозначними, вступати в синонімічні, антонімічні та паронімічні відношення.

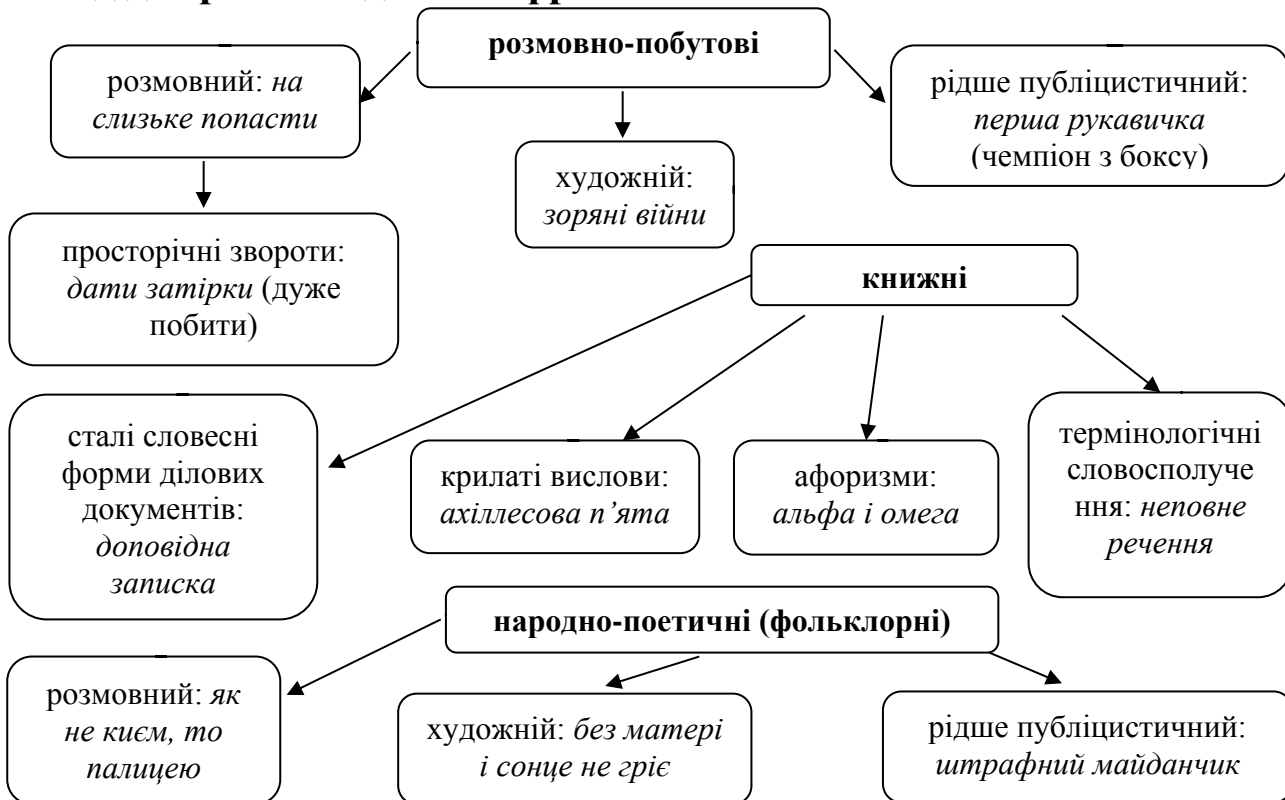

накладати/накласти руки на кого (намагатися вдарити або вбити когось)	накладати/накласти руку на що (привласнювати щось, заволодівати чимось)
полетіти за вітром (набути розголосу, поширення)	полетіти із вітром (зникнути без сліду, пропасти, щезнуть);
налягати на ногу (шкунтильгати)	налягати на ноги (прискорювати ходу, біг)
мати на оці (збиратися робити щось, думати про когось; цікавитися кимось, чимось)	мати на очах когось (тримати під наглядом, у полі зору, доглядати)
на край світу (кудись дуже далеко)	на краю світу (в дуже віддаленому, глухому, необжитому місці)
побачити світ (народитися; бути надрукованим)	побачити світу (побувати в багатьох місцях; багато чого побачити, знати)
на кшталт чого (подібний до чогось, схожий на щось)	на один кшталт (однаковий)

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У СТИЛІСТИЦІ

Стильове використання фразеологізму залежить від **наявності чи відсутності емоційного забарвлення**

та від джерел походження фразеологізмів:**Список використаних джерел:**

1. Алефіренко М. Ф. Співвідношення синтаксичних і фразеологічних словосполучень // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 3. – С. 37-42.
2. Гнатюк І. С. Деякі особливості використання фразеологізмів у мові сучасної художньої прози // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 9. – С. 62-64.
3. Демський М. Т. Фраземна паронімія // Українська мова і література в школі. – 1990. – № 5. – С. 28-32.
4. Медведєв Ф. П. Із скарбів фразеології // Українська мова і література в школі. – 1990. – № 8. – С. 67-74.
5. Мокієнко В. М. Із скарбів Фразеології // Українська мова і література в школі. – 1988. – № 4. – С. 69-71.
6. Свашенко О. А. Позакласна робота з фразеології // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 7. – С. 51-60.

Мігорян К.В.

студентка;

Сивак Л.М.

кандидат філологічних наук,

Фінансово-економічний коледж

Буковинського державного фінансово-економічного університету

РОЛЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ВМІНЬ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАУКОВЦЯ

У статті розглядається один із компонентів мовної компетентності, яка є одним з основних показників мовної культури та аспектів у професійній підготовці.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що рівень загальної і мовленнєвої культури багато в чому визначається тим, які загальні й спеціальні лексикографічні знання має науковець, як володіє вміннями користуватися лексикографічними виданнями різних типів і вміннями вибирати з них необхідну інформацію, якою мірою набуті навички самостійної науково-дослідницької роботи в галузі лексикографії, чи усвідомлює потребу звернення до словника з метою вирішення пізнавальних і комунікативних завдань.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей мовної культури науковців, а саме лексикографічних знань, потреби звернення до словника з метою розв'язання пізнавальних і комунікативних завдань.

Об'єктом даного дослідження є складові мовнокомунікативної компетенції науковців, предметом виступає лексикографічна компетенція як показник мовної культури науковця.

Питанням важливості комунікативної компетенції та її складових, створення словників нового типу займалися багато вчених, зокрема: Бакум З., Балог В., Вашуленко М., Галас Я., Дроздова І., Клименко Ж., Коккота В., Кучерява О., Лещенко Г., Паламарчук Л., Пентилюк Ж., Пещак М., Полюга Л., Семенов О., Симоненко Т., Стишов О., Струганець Л., Широков В.

Мовна культура – один із компонентів загальної культури людини. Як і інші складові культури, вона прищеплюється, виховується, розвивається і вимагає постійного вдосконалення [6, с. 87]. Передбачається, що випускник будь-якого навчального закладу повинен знати норми сучасної української літературної

мови. Одним з основних показників розумового і мовного розвитку людини служить багатство її словникового запасу, вміння правильно, зв'язно і емоційно висловлювати свої думки.

Володіння мовою виступає багатокomпонентним поняттям, яке передбачає чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність мовлення особистості, знання національних особливостей формо- та словотворення й мовленнєвого етикету, а також уміння надати фонетико-інтонаційної виразності своєму усному мовленню. Мовна компетентність стає одним з основних аспектів у професійній підготовці [3, с. 79-82].

Відома дослідниця Семенов О.М. виділяє такі основні компоненти лексикографічної компетенції: мотиваційний, емоційно-естетичний, інформаційний, технологічний.

Мотиваційний та емоційно-естетичний компоненти передбачають сформованість стійкої усвідомленої потреби, емоційно-оцінного ставлення та інтересу в опануванні здобутків лексикографії, переконаності в суспільній значущості знань лексикографії, бажання здійснювати лексикографічний науковий пошук, здатність до рефлексії, вироблення мовного смаку шляхом розширення філологічного кругозору, стійкої професійної спрямованості, професійного задоволення від виконуваної діяльності. Важливе значення при цьому набувають такі якості особистості, як духовні цінності, повага і гордість за рідну мову, глибина гуманітарних, мовних знань, висока мовна культура.

Інформаційний компонент складають знання типів словників, особливостей словникової статті, її своєрідності у словниках різних типів, професійної лексикографічної роботи з текстом.

Складовими технологічного компонента є вміння і навички оперувати набутими лексикографічними знаннями у професійній діяльності: сприймати, впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища і факти, коментувати, оцінювати їх під кутом зору нормативності, відповідності сфері й ситуації спілкування; розмежовувати варіанти норм і мовленнєві порушення; з'ясовувати роль синонімічних, антонімічних, фразеологічних, орфоепічних, орфографічних та інших словників у формуванні мовної культури особистості, використовувати лексикографічні видання для вияву характеристик лексичного портрета сучасника, виконувати порівняльний аналіз словників, володіти навичками роботи збирача

й обробки, лексикографічного матеріалу, укласти власні словники-довідники тощо [5, с. 414].

Важлива роль у становленні освіченої людини належить словникам. Лексикографія – наука про словники. Лексикографія займає особливе місце не тільки у лінгвістичній науці, а й у практиці викладання взагалі. Словник є цінним довідковим посібником, необхідним для вдосконалення мовної культури. Він дозволяє істотно полегшити пошук необхідної базової інформації з різних проблем знання. Не випадково останні десятиліття вважають періодом активного розвитку навчальної лексикографії [4, с. 148].

“Лексикографічна компетенція – це вміння користуватися словниками, отримувати з них необхідну інформацію. За Бацевич Ф.С. вона передбачає:

- усвідомлення потреби у зверненні до словника для вирішення пізнавальних і комунікативних завдань;
- вміння обрати потрібний словник залежно від конкретних пізнавальних завдань;
- вміння сприймати текст словника і отримувати з нього необхідну інформацію про слово” [1, с. 207].

Формування лексикографічної грамотності являє собою вдосконалення навичок користування словниками. “Мета лексикографії – збагачення лексичного запасу, тому проводиться велика робота над словом, його значенням” [7, с. 328]. Велику роль у цьому відіграють лінгвістичні словники. Словникова робота, на думку відомих методистів, повинна бути систематичною, добре організованою.

Словники – це не тільки довідники, а й елемент національної культури. Практично немає ніякої можливості дати в одному словнику всю вичерпну інформацію про мову, яка задовольнила б в рівній мірі все суспільство в цілому та окремі його верстви. Саме тому в будь-якій національній лексикографії є десятки, а то й сотні словників різних типів, як енциклопедичних, так і лінгвістичних. В енциклопедичних словниках дається опис того чи іншого явища, поняття, події. У лінгвістичних словниках містяться тлумачення слів, даються граматичні й стилістичні оцінки.

Можна виділити деякі із словників:

- тлумачні словники;
- словники омонімів;
- словники антонімів;

- орфографічні словники, етимологічні словники як довідники про первісну структуру слова;
- словники іноземних слів;
- фразеологічні словники як різновид тлумачних та інші.

Для того, щоб оперативно знайти відповіді на питання, що виникають в усному мовленні, щоб уникнути помилок у вимові, наголосі, слід звертатися до орфоепічних словників, словників наголосів, а також до словників-довідників з культури мовлення. Ці словники допоможуть уникнути небажаних помилок, покажуть умови вживання того чи іншого варіанта слова [2, с. 53].

Велика кількість слів, які ми вживаємо, є словами, запозиченими з різних мов: це і термінологічна лексика, і загальноповживані слова, що увійшли в українську мову в останні роки. Саме запозичені слова часто виявляються недостатньо зрозумілими при сприйнятті усного мовлення, тому слід користуватися словником іноземних слів.

Варто зазначити, що словники – це і інструмент пізнання, і інтелектуальний путівник, і просто захоплююче читання. Звичка користуватися словниками – одна з найкорисніших серед тих, які може придбати людина, яка отримує серйозну освіту.

Отже, на сьогодні зростає роль словника як вагової складової мовної культури, що, у свою чергу, підвищує рівень лексикографічної компетенції науковця. Сформована лексикографічна компетенція, як складова комунікативної компетенції майбутніх філологів, засвідчує високий рівень їхньої професійної загальнофілологічної підготовки, визначає відповідний рівень розвитку лексикографічної культури носія мови.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 207 с.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики: 253 000 слів / [гол. ред. В.Т.Бусел]. – К. – Ірпінь: Перун, 2004. – 53 с.
3. Коткова Л.І. Формування лексикографічної компетенції як показника мовної культури учня / Л.І. Коткова // Наукові записки МДУ ім. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 5. – С. 79-82.
4. Полюга Л. Проблеми української лексикографії в освітянському процесі / Л. Полюга // Українська мова в освіті: зб. мат. Всеукраїнської наукової конференції “Українська мова в освіті”. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 148 с.

5. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посібник / О.М. Семенов. – К. : Академія, 2010. – 414 с.
6. Струганець Л. Культура мови. Словник термінів / Л. Струганець. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 87 с.
7. Широков В. Феноменологія лексикографічних систем / В. Широков. – К. : Наукова думка, 2004. – 328 с.

Соломахіна Ю.Ф.

*аспірант кафедри світової літератури
та культури імені професора Олега Мішукова,
Херсонський державний університет*

ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МІФОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Репрезентація міфологічного дискурсу здебільшого розглядається крізь призму традиційних символів, наповнених індивідуально-авторським змістом. Для відтворення міфологічного митець використовує такі художні фігури, які б відображали давні субкоди. Актуальним залишається питання процесу міфотворення в літературі та інтерпретації міфологемів, їх роль у поетичному контексті та соціальних реаліях. У роботі зроблено акцент на тому, що майстри слова уміло використовують «відкритість» міфологічних структур і творчо опрацьовують легендарні сюжети. Питанням репрезентації міфологічного дискурсу в літературі займалися А. Нямцу, П. Білоус, В. Іванишин, Н. Жукова, Л. Дмитришин, Н. Гура, Л. Кравець та інші.

У ході дослідження виділимо найуживаніші художні фігури для вираження міфологічного матеріалу та визначимо їх роль у репрезентації певного літературного героя чи елемента. Яскравим прикладом представлення міфологічного стає символ, що функціонує у структурі міфу, експлікує ідею взаємозалежності вічних етичних категорій. Природне та магічне, як складові народної творчості, створюють вагому символічну базу, що проникає у художній текст та втілюється засобами поетичного. Іноді ця взаємодія реалізується через накладання універсальних колізій на модельовану дійсність. В інших випадках – включенням у традиційний матеріал актуальних для епохи-реципієнта символів,

алюзій та ремінісценцій [5, с. 3-8]. Додамо, що літературні твори, пройняті міфологічним, починають нагадувати міф за структурою, основними рисами якої є циклічність, гра між ілюзією та реальністю, уподібнення мови художнього тексту багатоголоссю міфологічної [6, с. 94-101].

Міф, використаний письменником у творі набуває нових рис і значення. Авторське мислення породжує по суті новий міф, дещо відмінний від оригіналу. Саме в «різниці» між первинним і вторинним («авторським міфом») криється, на нашу думку, закладений підтекст, заради вираження якого митець скористався формою міфу.

Для зображення образів природи та навколишніх речей, що, на думку давніх, наділені магічними властивостями, письменник вдається до фігур думки – метафора та метонімія, а також до фігур речень – алегорія та персоніфікація. Міф репрезентує метафоричне порівняння, перенісши ознаки з живого предмета на неживий і навпаки. У процесі мовотворчості митець трансформує усталений поетичний зміст метафор міфологічного походження відповідно до контексту і творчих здібностей [3, с. 95-100].

Наявність у структурі твору загальних етичних координат посилює аксіологічні критерії поведінки особистості. Не випадково письменники використовують прийом порівняння своїх героїв з легендарно-міфологічними персонажами. Завдяки такому зближенню у творі виникають додаткові асоціативні перегуки сучасного та вічного. Між різними культурно-історичними шарами вселюдського мислення виникає діалог, який сприяє глибинному проникненню в закони розвитку цих дійсностей [5, с. 3-8].

Зазначимо, що міфологічні елементи не обмежуються міфологічними персонажами. Саме структура міфу відрізняє його від інших продуктів людської фантазії. Отже, структура визначає приналежність деяких елементів твору до міфологічних. Таким чином, міфологічним елементом може бути і щось реальне, інтерпретоване особливим чином (битва, хвороба, вода, земля, предки, числа і пр.), тобто міфом може бути все (Р. Барт) [1, с. 156-178].

Багатомірність інтерпретацій міфу, зокрема і язичницького, зумовлена здатністю митця відчувати різноманітність явищ життя та прагненням застосовувати модель міфу до тексту. Щоб з'ясувати, наскільки репрезентація міфологічного сприяє розумінню тексту, треба пам'ятати, що літературний твір уже інформативний та

осмислений. На характер розроблення міфологічного матеріалу в творі впливають і нашарування на міф у процесі його передачі, і погляд автора на міфи, а також особливості художньої форми. При цьому естетична складова твору підпорядковує міфологічну структуру, а сюжет міфу стає додатковим компонентом [2, с. 24-25].

Міфологічний сюжетно-образний матеріал перебуває в постійному розвитку, оскільки шляхом продуктивної рецепції автори створюють нові трансформації. Якщо на початковій стадії традиційність міфологічного матеріалу мала шаблонні форми, то згодом, завдяки новим зв'язкам між компонентами, вона поступилася більш складній традиційності – «усвідомленому оволодінню літературним минулим» [4, с. 203].

Письменники, інтерпретуючи міфи, зробили спробу переглянути ідеали та цінності національного спадку. Всі релігійно-філософські пошуки були зумовлені не лише соціально-історичними причинами, але й відчуттям недосконалості світоустрою. Для зняття «термінологічної перевантаженості слова «міф» використовують «поняття «міфоцентричний твір», з чим погоджуємось, для означення всіх сучасних творів, орієнтованих або на конкретний міф, або в цілому на структурні принципи давньої міфології.

Зазначимо, що у літературних обробках одних і тих самих міфологічних тем у текстах різних письменників зустрічаються однакові мотиви і герої, що ґрунтуються на близьких джерелах, тож зрозуміло, що рамки сюжету, риси характеру героїв також є спорідненими. Попри наявність спільного, існують і відмінності в їхніх словах і діях, певні незбіги їхньої мотивації. Справедливо вважати, що створення образів та розкриття характерів пов'язані з творчою уявою письменника. Одна тема не може мати однозначного трактування, тому дослідження текстів на споріднені теми вимагає висвітлення як спільного, так і відмінного в них, з'ясування причин цих відмінностей: різні літературні епохи і смаки, особисті уподобання та обдарованість митця. Співвіднесеність авторської свідомості й поетики міфу як джерела творчості дозволяє встановити між ними відношення позитивної кореляції: який тип авторської свідомості (джерела), такий і тип поетики художнього твору (результату).

У процесі дослідження визначено принципи репрезентації міфологічного матеріалу у мистецькій спадщині, серед яких створення митцем оригінальної системи міфологем, реконструкція

давніх міфологічних сюжетів, введення міфологічних мотивів чи персонажів у канву реалістичної оповіді, збагачення конкретно-історичних образів універсальними смислами й аналогіями; відтворення фольклорних та етнічно самобутніх пластів національного буття і свідомості, де присутні елементи міфологічного світогляду, символічність та алегоричність.

Список використаних джерел:

1. Барт Р. Міфологія / Р. Барт. – М., – 1996, 234 с. – С. 156-178.
2. Гура Н.П. Інтерпретація й трансформація міфу: міфопоетичний аспект / Н.П. Гура // Вісник Запорізького національного університету, Запоріжжя, Філологічні науки. – 2011. – № 2. – С. 24-25.
3. Кравець Л. Метафора вітру в українській поезії ХХ ст. / Л. Кравець // Культура слова № 72' 2010. – С. 95-100.
4. Лихачев Д.С. Литература – реальность – литература: статті / Д.С. Лихачев. – Л.: Советский писатель, 1984. – 271 с., с. 203.
5. Нямцу А. Трансформація літературної традиції (закономірності та своєрідність) / А. Нямцу // Вісник львівського університету. серія філологія, 2004. – Вип. 33 – Ч. 2. – С. 3-8.
6. Шелюто В.М. Проблема сакрального як світоглядна проблема / В.М. Шелюто // «Наука. Релігія. Суспільство». – № 4'2010. – С. 94-101.

Філіпчук М.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ЕТНОТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ

Могутнім чинником відображення об'єктивної дійсності в національній свідомості є рідна мова народу, за допомогою якої формується етномовна картина світу, що є продуктом і рушієм національної самосвідомості. Мова виступає тим фактором, який єднає духовні надбання наших пращурів і сучасних українців, пов'язує окрему людину й цілий народ, сучасні й попередні покоління. Саме такі зв'язки виводять на народне дискурсивне мовлення, яке постає із вербальних кодів народних обрядів, традиційних свят, фольклорних дійств, давніх звичаїв, вірувань. Концептуальні лексичні одиниці і мовні формули, якими такий багатий народно-обрядовий дискурс, як народний варіант

літературного мовлення, виводять, у свою чергу, на глибини національного духу. Тому їй необхідно найбільш продуктивно вивчати мову через проникнення в народні звичаї, вірування та обрядодії, де криється схованка народної душі. Об'єктом для такого дослідження послужило обрядове дискурсивне мовлення, яке має свою лексику фразеологію та граматику. Дослідження обрядового дискурсивного мовлення провадиться в основному описовим та експериментальним способами. Кожен обряд декодується за певними кодами, серед яких значне місце відводиться вербальному. При цьому спрацьовує певна магія слова, велика віра в його силу. Адже слово, як вірили наші предки, має чудодійну силу. Його належало говорити вчасно і вагомо. Тому словесний супровід у житті людини під час певних магичних ритуалів був обов'язковим. У давніх віруваннях слову надавалася магична сила, оскільки воно лікує, приносить добро, благословляє, підносить або, навпаки, може шкодити, нагнати хворобу і навіть убити. У мовленні нашого народу визначаємо застереження від небажаної події чи побажання, напр.: *Не говори такого, ще в лиху годину скажеш!* (як застереження, що певні слова збудуться) або: *В добрий час сказати, а в лихий мовчати; Якби твої слова та й Богові у вуха; Не згадуй проти ночі.* Велика віра у магичність слова і вислову спричинила виникнення багатьох словесних формул, які стали супроводжувати певні ритуали. Як відомо, ритуал – це вироблений звичаєм або запроваджений порядок здійснення чого-небудь, який виникав у контексті певного обряду. Разом з тим виділяємо усталені побажальні, віншувальні чи заздоровні мовні формули, які символізують здійснення бажання. Такі форми вживаються у всіх етнотекстах. Для обрядового дискурсивного мовлення характерний набір відповідних сценаріїв, дійових осіб, які в обрядодіях мають виконувати кожна свою роль. Зокрема, в купальській обрядовості обов'язковими є такі дійові особи: *Купало (Купайло), Марена(Мора), солом'яне(або з дерева) опудало, гільце, гілка клену, вишні чи верби, купальське вогнище, купальський вінок, купальська пісня, міфічний цвіт папороті, тройзілля, „іванівська роса”, „святоянське зілля”, „перліт-трава”, хлопці, дівчата, „русалка”, нечиста (бісівська) сила, чугайстер, відьма.*

У контексті кожного обряду окреслюється внутрішня форма певних слів, їхні конотації, розкривається співвіднесеність мовної ознаки з її первинною та вторинною номінаціями. З'ясовується

також зв'язок обрядових мовних одиниць з етнографічним тлом самого обряду, що відбиває специфіку членування конкретного обрядового простору на власне обрядовий, позаобрядовий та міжобрядовий. В обрядових контекстах формуються лексико-семантичні мікросистеми певних обрядових найменувань, що спираються на призначення обрядових реалій, на роль дійових осіб ритуалу, темпоральну та локальну визначеність обрядодії тощо. Мовний супровід обряду регулюється набором його кодів – акціональним (власне обрядовим), локативним (просторово орієнтованим), темпоральним (часовим, залежно від пори року, доби), реальним (предметним), персональним (виконавським), зображальним (символічним), музичним, власне вербальним. У контекстах обрядовій постає певне коло реалій: у весільному обряді – *колупати піч, засилати старостів, сватати, оглядини, пити слово, побрання, подавати рушники, дівич-вечір, бгати коровай, вінок вити, сідати на посаг, ставати на рушник, розплітати косу, косу чесати, калину ламати, викуп справляти, гуляти (справляти, робити, грати) весілля*; у купальській обрядовості – *ворожіння, пускати вінки, гадати на долю, стрибати через вогнище, водити хороводи, плести вінки, сонце грає*; у різдвяній обрядовості – *колядувати, носити вечерю, щедрувати, вечеряти, запрошувати гостей, ходити з зізвдою (іродом), маланкувати, святити воду* тощо. У реальному кодї визначаємо коло реалій, які широко застосовуються в обрядодіях: *коливо, хрест, хліб, весільний дїм, весільна корогва, посаг, коровай, шишка, меч, гільце (деревице), вінок, придане, посаг, коляда, колядка, вечеря, дїдух, зізвдар, мїх, кутя, йорданська (водохрещенська) вода, божє дерево, любисток, вінок, васильки, м'ята, рута, зірки, вода, папороть, чортополох, іванів цвіт* та ін.

Вїра у сприятливість/несприятливість певних обрядовїй спричинила до визначення часової залежностї. Сакральний характер часу, з одного боку був зумовлений часовою магїєю, а з другого, – пов'язаний з вїрою у пробудження природи, що сприяло неодмінному здїйсненню бажань, тому людина намагалася свої обряди проводити у сприятливий час і в щасливому мїсці. Актуальними стали вислови *у потрібний час, у потрібному мїсці*. Сакральним робить час саме простїр. темпоральний код характерний і для господарського року селянина. Живучи серед природи і спостерїгаючи щоденно її народження, смерть,

воскресіння, предки створювали свій світ вірувань. Час, як і простір, може бути злим і добрим, може сприяти їхньому життю, а може шкодити. Ці вірування спричинили відповідну поведінку людини в житті. Виникають водночас і сакральні найменування – *Свята неділя, Святий понеділок, Святий вівторок, Матінка середа, Чистий четвер, Білий тиждень, Свята п'ятниця, Параскева-П'ятниця*.

Мова як продукт духовної праці народу має свої національні особливості, специфічні риси, які виявляються на різних рівнях системи. Народ формує власну мовну картину світу, відбиває в ній свої світосприймання, специфіку свого життя, культури, реакції на довкілля, оцінки його реалій тощо. Народне мовлення передаючи свої форми від покоління до покоління, вибудовує свою мовну картину світу. В певному розумінні мовна картина світу – це плід фантазії її носія. Оскільки мовна модель є постійним предметом пізнання, то пізнання світу проходить через процеси пізнання передусім мовного організму в його динаміці, вічному порухові, взаємозв'язках мовних явищ. Єдність мови, мислення і мовної свідомості розглядається в руслі семантики мовних явищ. В обрядовому дискурсі визначаємо певний набір символів, які закодовують довкілля.

Список використаних джерел:

1. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / Пер. с англ.. А.Д. Шмелева / А. Вежбицкая. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
2. Жайворонок В. Знаки української етнокультури / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
3. Жайворонок В. Слово в етнологічному контексті / В. Жайворонок // Мовознавство. – 1996. – № 1. – С. 7-14.
4. Іларіон митрополит (Огієнко І.І.) Дохристиянські вірування українського народу / Іларіон митрополит. – К., Обереги, 1992. – 423 с.
5. Степанов Ю. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М.: Школа „Языки русской культуры”, 1997. – 824 с.

Шийка С.В.

*кандидат філологічних наук, старший викладач,
Національний університет водного господарства
та природокористування*

**ФАКТОРИ ВЕЛИЧИНИ ТА СУСПІЛЬНОЇ ЗНАЧИМОСТІ
РЕАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ У МІКРОТОПОНІМІЇ**

Власні назви – це продукт людського розуму. Їхнє призначення полягає в тому, щоб називати, ідентифікувати, виділяти, індивідуалізувати конкретні об'єкти, які існують у дійсності або в свідомості людини, диференціювати від інших природних реалій [6, с. 15, 48]. Значна частина власних назв ландшафтного простору тісно пов'язана з апелятивами, особливо з географічними термінами, що виступають у ролі їхньої мотиваційної бази. Ієрархію топонімної лексичної сфери за об'ємом і ступенем ономастичності власних імен можна представити у вигляді багаточислової піраміди: апелятивна лексика (нижній шар), мікротопоніми, власне топоніми (мезотопоніми), макротопоніми [5, с. 11; 6, с. 46]. Звичайно, поділ цей досить умовний і залежить, насамперед, від “кількісних і якісних критеріїв виділення” [7, с. 165] топонімів. З'ясуємо мотиви належності деяких власних географічних назв природних об'єктів Рівненщини, взятих із праць Я. О. Пури [3; 4], а також записаних автором особисто, до класу мікротопонімів за характерними ознаками їхньої величини (розмірів) та суспільної значимості (ролі в житті людини) [7, с. 165].

В ономастиці мікротопонімію визначають як сукупність назв невеликих географічних об'єктів, таких як річки, болота, гаї, луки, поля, дороги, вулиці і т. п., враховуючи при цьому абсолютні розміри топооб'єктів [5, с. 16]. До мікротопонімів відносять мікрогідроніми, мікроойконіми, мікроороніми, назви урочищ, господарських угідь тощо [1, с. 51]. Назви невеликих за розміром місць забудов, поселень, хуторів – це мікротопоніми. Із часом деякі мікрооб'єкти можуть зменшуватися, або взагалі зникати. Така ж доля очікує і їхні найменування. Протягом останніх десятиліть перестали існувати хутори й невеликі поселення: Бірок (Судобичі Дбн), Галівка (Точевики Ос), Гребелька (Будераж Зд), Залісся (Буща Зд), Лісовики (Мала Мощаниця Зд), Міжгори (Збитин Дбн), Підліски (Карпилівка Рв) та ін., залишивши свої назви тільки в

пам'яті жителів сусідніх сіл. Інші ж, навпаки, розростаються, підвищується їхня роль у житті людини, стають відомими широкому загалу, суспільно значимими (важливими). Фаза мікроойконімії для таких найменувань проміжна на шляху від загальних назв до ойконімів. Так з'явилися назви населених пунктів Дубенського району: Буща (колишній хутір с. Мартинівка), Замчисько, Носовиця (колишні хутори с. Стара Носовиця), Клинци (Волиця-Збитинська; колишній хутір с. Збитин), Клюки (колишній хутір с. Судобичі), Лебедянка (колишній хутір с. Бортниця), Малі Загірці (колишній хутір с. Великі Загірці) тощо.

До мікротопонімів належать назви невеликих річок. Варто зауважити, що сучасна річкова сітка області дуже густа. Загалом нараховано більше 1200 невеликих водотоків і 171 річка довжиною понад 10 км. Знову ж критерій величини, протяжності тут умовний. Деякі вчені до мікротопонімів відносять імена річок коротших за 50 км [5, с. 9]. Згідно з цим, до макротопонімів (гідронімів) краю належать назви великих і суспільно значимих водних артерій: Горинь, Іква, Прип'ять, Стир, Случ. Інші річки – притоки зазначених. Їхні найменування відносимо до мікротопонімів. Звичайно, інтерес ономастів до дослідження мікропотамонімів не такий великий, порівняно з назвами значніших за протяжністю річок, потоків. С. О. Вербич, погоджуючись із думкою М. Ф. Сумцова зазначає, що це явище зумовлене поширеним уявленням про те, що так званий ступінь стійкості власних географічних назв залежить від величини топооб'єкта, тобто давнішими, а отже, цікавішими з погляду історично-лінгвістичного аналізу є найменування великих річок [1, с. 51]. Тільки частково можна погодитися з таким твердженням, аналізуючи мікропотамоніми досліджуваної території. Унаслідок осідлості населення, невеликої міграції, незначних іншомовних впливів тут залишилися архаїчні, самотні, народні назви водотоків, які зберігають інформацію про минуле й сьогодення краю і є важливим джерелом вивчення діалектної та літературної мови. Окремі назви річок засвідчено тільки в одному населеному пункті, або його частині, наприклад: Дóбка (Лінчин Бр), Лазня́ (Немовичі Ср), Мачу́ла (Листвин Дбн), Облу́чка (Кідри Вл), Остру́га (Остріїв Мл), Потáшня (Адамівка Бр) та ін. Деякі відомі мешканцям декількох поселень, районів: Перéспа (Балашівка, Бистричі Бр), Тиші́ця (Злазне Кс, Тишиця Бр, Ярославичі Мл), Фóса (Голубне Бр, Пісків

Кс, Стадники Ос, Тушебин Мл), Бобёр (Бр, Ср), Коноплянка (Мл, Рв), Ставі (Кр, Бр) тощо. Іноді гідрооб'єкт має як лексичні, так і фонетичні варіанти назв: Бістириця (Піщанка; Аршичин Мл), Вільхова (Ольхова; Деражне Кс), Гайка (Горобіця; Залужжя Дбн), Струга (Струги, Струго; Дібрівськ Зр) та ін.

Відбиття особливостей величини та частково суспільної значимості знаходимо в словотвірній структурі мікротопонімів. Характерні для мовлення регіону ономастичні лексеми, утворені суфіксальним способом: Вербінка (криниця; Зелень Дбр), Вуличка (куток села; Богуші Бр), Горіще (ліс; Соснове Бр), Дубочки (луг; Блажове Рк), Лісок (хутір; Повча Дбн) та ін. Багато мікротопонімів існує у вигляді двослівних ономастичних синтаксем. Утворені вони шляхом лексикалізації та онімізації словосполучень, в яких опорним компонентом виступає місцевий мікротопонім, а атрибутивним означенням – прикметник, що вказує на розмір об'єкта, наприклад: Велика Пóросля (ліс; Кухче Зр), Велике Лядо (урочище; Ясногірка Ср), Великий Бєрег (вигін; Турковичі Дбн), Корóтке Пóле (поле; Жобрин Рв), Малєньке Озєрце (озеро; Бечаль Кс), Малій Вігін (пасовище; Звїздівка Кс), Ширóка Річка (річка; Дорогобуж Гщ).

Н. В. Подольська, формулюючи визначення терміна мікротопонім, має на увазі “власне ім'я (частіше) природного фізико-географічного об'єкта, (рідше) створеного людиною, яке має вузьку сферу використання: функціонує в межах тільки мікротериторії, відоме вузькому колу людей, які живуть поблизу іменованого мікрооб'єкта” [2, с. 83], зовсім нічого не згадує про референтні особливості (величину, розміри) позначуваного. З цього приводу звернемо увагу на іменування деяких об'єктів, що відбувається “за зразком”, шляхом штучного перенесення назв об'єктів віддаленої території як певний символ, як результат наслідування відомих, яскравих назв. Величина й суспільна значимість місцевої реалії при цьому враховується тільки опосередковано, в порівнянні. До таких трансмікротопонімів-близнюків регіону належать власні назви: Кавказ – вулиця, з дещо підвищеним, ніби “кавказьким” рельєфом (Здовбиця Зд); стара дільниця, названа за образним уподібненням до рельєфу Кавказьких гір (Острог); [капказ] віддалена дільниця з образною подобою рельєфу Кавказу (Вельбівно Ос); Карпати – висота, образно названа за подобою Карпатських гір (Вири Ср, Острог).

Інколи фактор суспільної значимості, особливої ролі топореалії в житті людини, домінує над геометричними параметрами. Тоді дуже малий місцевий об'єкт одержує власну назву, яка відноситься до мікротопонімів. Для прикладу наведемо такі меморіальні позначення: Дуб-патріарх – дуб в урочищі Юзефінська дача між селами Глинне та Березове Рк, найстаріший в Україні; Тарасова Криничка – криниця, де, як свідчать легенди, побував під час своєї мандрівки волинською землею Т. Г. Шевченко (Верба Дбн); Фігура – культова споруда, камінна статуя (Малі Сади Дбн).

Взаємопов'язані фактори величини й суспільної значимості територіальних мікрооб'єктів впливають на формування мікротопонімної системи назв та відбиваються в семантиці онімів.

Скорочення назв районів: Бр – Березнівський, Вл – Володимирецький, Гщ – Гощанський, Дбн – Дубенський, Дбр – Дубровицький, Зр – Зарічненський, Зд – Здолбунівський, Кр – Корецький, Кс – Костопільський, Мл – Млинівський, Ос – Острозький, Рв – Ровенський, Рк – Рокитнівський, Ср – Сарненський.

Список використаних джерел:

1. Вербич С. О. Етимологічні студії з подільської мікротопонімії / С. О. Вербич // Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / [Відп. ред. О. П. Карпенко, В. П. Шульгач]. – К. : Кий, 2012. – С. 51–60.
2. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. 2-е изд., перераб. и доп. / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
3. Пура Я. О. Край наш у назвах / Я. О. Пура. – Рівне, 1991–2002. – Ч. 1–4.
4. Пура Я. О. Походження назв територіальних мікрооб'єктів Рівненщини / Я. О. Пура. – Рівне, 1990. – Т. 1. – 206 с.
5. Самарова М. А. Наименование топообъектов Верхней Чепцы : [монографія] / М. А. Самарова. – Ижевск : Удмуртский университет, 2010. – 305 с.
6. Скляренко О., Скляренко О. Типологічна ономастика : [монографія] : у 5 кн. Книга перша : Лексико-семантичні особливості онімного простору / Олексій Скляренко, Ольга Скляренко. – Одеса : Астропринт, 2012. – 416 с.
7. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Кочубей Л.В.

*кандидат педагогических наук, доцент,
Глуховский национальный педагогический университет
имени Александра Довженко*

ОБУЧЕНИЕ ДИАЛОГУ В УЧЕБНИКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СРЕДНИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В концепции языкового образования в школах Украины определено, что изучение языка должно основываться на деятельностно-проблемном подходе в организации образовательного процесса, целью которого есть главным образом повышение языковой культуры и грамотности учащихся. В учебном диалоге велика доля репродукции смыслов: обычно много времени на уроке уходит на воспроизведение, повторение уже продуманного, известного. В связи с этим для него характерным является большой объем подготовленной речи. Диалог в ситуации обучения является не только средством обучения и воспитания, он еще и полигон для упражнения речевой способности учащихся и условие усвоения ими законов человеческого общения. Усваивая знания, вырабатывая навыки и умения в определенной научной области, ученик одновременно усваивает правила речевого поведения и, в частности, правила диалога. К этим правилам относится способность ясно излагать свои мысли (строить полные и четкие высказывания, приводить в соответствие вербальные и невербальные средства), понимать партнера (слушать его, улавливать не только непосредственное значение его фраз, но и их смысл), добиваться адекватного понимания партнером смысла своего высказывания. Все эти умения в традиционных условиях обучения формируются у учащихся стихийно, в зависимости от тех обстоятельств, в которые они попадают, и от тех учителей и других взрослых, с которыми они общаются. Сталкиваясь с разными стилями коммуникативного поведения, учащиеся расширяют свой социальный опыт общения и неосознанно усваивают модели диалогического взаимодействия. При отсутствии специального целенаправленного формирования

коммуникативных умений эти модели будут, естественно, тем совершеннее, чем шире социальный опыт общения и чем более репрезентативны те типы коммуникативной активности, которые в нем реализуются. Характер коммуникативной деятельности учителя в общении с учащимися на уроке играет во всем этом, естественно, решающую роль. Представители сознательно-практического направления считают, что главным в теории обучения языку было и остается признание детерминированности (обусловленности) индивидуально-психологического начала в личности ребёнка социально-экономическими факторами: признание связи языка и мышления, слова и понятия, предположения и суждения; признание огромной роли языка в формировании сознания и всей личности в целом, а также разграничения явлений языка и речи и специфических задач и приемов обучения каждому из них [3, с. 18–21]. Ученые отмечают важность для активизации мышления и развития навыков составления диалогов на определенных этапах обучения. На первом этапе учащиеся знакомятся с различными структурно-семантическими типами диалогических единств и их составляющими. На втором этапе совершенствуют навыки и умения развертывания диалога, составляют диалоги на основе текстов. Третий этап призван активизировать речевую деятельность учащихся, научить создавать самостоятельные диалогические тексты. Данный этап и выявляет уровень самостоятельности мышления учащихся.

Методические основы обучения русской диалогической речи раскрываются весьма обстоятельно Д. И. Изаренковым. Как неотъемлемый и минимальный признак речевых упражнений он рассматривает естественную и специально создаваемую ситуацию и выделяет компоненты структуры речевой ситуации, порождающие диалог того или иного типа, дает подробную характеристику отдельных, наиболее распространенных типов речевых ситуаций, излагает вопросы отбора и организации материала по обучению диалогу, описывает некоторые классы и типы упражнений, представленные в определенной системе [1, с. 133]. Специально организованная учебная диалогическая речь оказывает большое влияние на развитие мышления и связной речи ребенка и служит как бы промежуточной формой, предшествуя возникновению связного высказывания и отражая этапы его возникновения [5, с. 557].

При анализе системы упражнений действующих учебников [4; 2], касающихся исследуемого нами вопроса развития диалогической речи, в центре внимания находились следующие аспекты:

- типы речевых упражнений;
- наличие репродуктивных и продуктивных творческих упражнений;
- характеристика упражнений, направленных на составление диалогов;
- реализация конструкций, типичных для разговорной речи, в упражнениях;
- системность и целенаправленность всех видов упражнений по развитию диалогической речи.

У учащихся пятых классов должны быть сформированы прочные навыки практического владения языком, чему способствует хорошо продуманная система упражнений. Большое сожаление вызывает тот факт, что в учебнике в разделах „Лексикология”, „Словообразование”, „Орфография” нет ни одного задания по диалогу.

Анализ учебников показал, что учебники отличаются богатством лексического и грамматического материала, авторы подобрали интересный материал, который при умелом его использовании учителями может способствовать развитию культуры диалоговедения; многообразны предлагаемые методические приемы, тексты многих упражнений имеют коммуникативную направленность, в них легко вычленяются разноструктурные типы диалогических единств. Однако задания к упражнениям необходимо конкретизировать с точки зрения развития у учащихся навыков составления диалогов.

Несомненно, учебники были бы в выигрышном положении, если бы в них содержался материал, опирающийся и на вербальное поведение собеседника, формирующий у детей знания о различных разговорных формах, устойчивых сочетаниях слов (фразеологизмах), устном речевом этикете. Необходимо при этом учитывать школьное построение таких речевых единиц, как просьба, извинение, благодарность, приглашение, прививать им также навыки реагирования – словом, развивать культуру диалоговедения, однако не все учебники учитывают перечисленные особенности диалога.

Учитывая все сказанное, считаем более целесообразным введение в программу по языку перечня реплик и диалогических единств, которые строятся на подготовленных тренировочно-речевых и речевых упражнениях. Наблюдения за процессом обучения русского языка, беседы с учителями, результаты посещения уроков, свидетельствуют о том, что в школе не ведется планомерная, систематическая работа над формированием у учащихся умений и навыков диалогической речи. В большинстве своем диалог, состоящий из вопросов и ответов, используется педагогами при проверке домашних заданий, объяснении нового материала и закреплении ранее изученного. Бесспорно, все это не может отвечать требованиям, предъявляемым к уровню сформированности у учащихся навыков диалогической речи. Однако для создания в классе ситуации живого общения недостаточно одной только разработанной системы упражнений, заданий, прежде всего, необходима доверительная обстановка, взаимопонимание ученика и учителя, учеников между собой, чтобы хотелось обмениваться мнениями и было взаимноинтересно знать, что думают и чувствуют собеседники. Вся эта работа ориентирована на решение такой задачи развития речи, как обучение развернутым ответам, изложениям, сочинениям. Обращение к бытовому диалогу создает благоприятные условия для наблюдения за речью в условиях непринужденного общения, анализа ее лексических и синтаксических особенностей. Кроме того, целенаправленно подобранный дидактический материал может эффективно использоваться для воспитания культуры речи и культуры общения.

В научной литературе складывается взгляд на диалог как на акт речевого общения, а также диалог рассматривается в плане воспроизведения акта общения двух или нескольких лиц. Такой подход особенно важен и актуален для школьного образования. Неполнота и фрагментарность представления материала о диалоге в программе и ныне действующих учебниках делает необходимым обоснование и уточнение понятийной основы материала, и изыскание возможности для практического совершенствования работы с диалогическими текстами, прежде всего через специальные темы курса: „Прямая речь”, „Диалог” в разделе „Сведения по синтаксису и пунктуации”.

Список использованных источников:

1. Изаренков Д. И. Обучение диалогической речи. – М. : Русский язык, 1981. – 136 с.
2. Меньшикова Е. И. Русский язык для национальных школ. 5 класс. – Санкт-Петербург : Отделение „Просвещение”, 1995. – 368 с.
3. Михайлов М. М. Когда и как обучать второму языку? / Полемические заметки // РЯНШ. – 1990. – № 1. – С. 18–21.
4. Русский язык для 5 класса школ с русским языком обучения / Е. П. Голобородько, Л. И. Минина, Г. А. Михайловская, Н. П. Белик. – [3-е изд.]. – К. : Освіта, 1995. – 238 с.
5. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения. – М. : Просвещение, 1968. – 557 с.

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Aristova N.A.

*candidate of pedagogical sciences, associate professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

A NEW APPROACH TO CLASSIFICATION OF CHARACTERS IN FICTION

Contemporary literature of the English-speaking countries contains some of the best examples of novels, novellas and short stories written by prominent American, British and Australian writers among which there are Cormac McCarthy, Jim Crace, J.D. Salinger, Toni Morrison, Sandra Cisneros etc. What makes them such remarkable writers? The answer to this question is very simple it is their ability to develop believable and captivating characters that come alive for their readers.

In novels, novellas and short stories writers usually use different characters that perform different roles in the narrative process and these characters aren't equal. In order to classify them researchers suggest several criteria according to which characters can fall into four groups:

- a) character's importance [2];
- b) personality development of a character [6];
- c) character's role in the story [6];
- d) depth of the character's personality [3; 4].

According to the first criterion, characters are divided into the protagonist, other major characters, minor characters and extras.

The most important character in a story is the protagonist. Although there can be two or more major characters only one of them is the protagonist. "Even if a novel has several leading characters, all of them of seemingly equal importance it is usually possible to single out one of them as being at the novel's core [2]".

Other major characters may include some other leading characters as well as the antagonist. They are "vital to the development and resolution of the conflict. In other words, the plot and resolution of conflict revolves around these characters [7]".

Minor characters are the opposite of major characters and that's why writers do not usually spend much time describing them. Most writers

believe that minor characters “serve to complement the major characters and help move the plot events forward [7]”.

Extras aren't really considered characters. Writers usually use them in order to bring some realism to the story.

According to personality development criterion, there are eight types of characters in a story: round, flat, dynamic, static, stock, love interest, confidantes and foils [6]. Let's look at them in more detail.

Round characters are also often called major and dynamic characters. But to tell the truth there is a slight difference between round and dynamic characters. These are characters that “develop throughout the story, making their qualities difficult to identify completely, right up to the end [6]”. Round characters usually have many complex personality traits that help writers develop them more fully.

Flat characters do not usually have a complex personality but some of their traits that are described make them recognizable and as a result stereotypical. They do not develop throughout the story. They just play “a supporting role to the main character [6]”.

Dynamic characters are major characters that can represent both the protagonist and antagonist. They are so-called developing characters “whose personality changes through the course of the story [6]”. Due to this change characters' personality changes completely and irreversibly and that is the main difference between dynamic and round characters. Although round characters develop throughout the story, their personalities do not change.

Static characters do not develop and remain the same throughout a story. They are minor characters whose personalities are consistent and unchangeable throughout the whole story [6].

Stock characters are usually represented by flat ones whose personality traits are recognizable, stereotypical and whose traits are often described to be mocked by readers.

In some stories we can find love interest characters. Writers depict them as “the romantic focus of another character [6]”.

Although we are discussing characters and not real people there is often a need in someone whom main characters can believe, trust and unbosom their feelings and secrets. This way, readers get to know everything about thoughts and secrets of main characters. Such a character is called a confidante [6].

One more type of character we can single out using the personality development criterion is a foil. Foils usually serve as a contrast to the

protagonist's personality. This type of character is used when the writer wants to enhance protagonist's virtues through the obvious contrast [6].

Next classification that should be mentioned is represented by four types of characters (character's role in the story): protagonists, antagonists, underdogs and sidekicks [6].

The protagonist (he or she) is the main character in any literary work. It is usually a good person who has a definite goal and who wants to achieve it [6].

The antagonist is the character who usually opposes the protagonist's goals, is the cause of the conflict and whom the protagonist confronts. The antagonist is not always a bad person with negative traits but he/she is the kind of character that readers love to hate [6].

The underdog is a character that is cheated, abused or mistreated by other characters in a book but doesn't want to give up. Underdogs usually believe in their own abilities that can affect their destiny [6].

The sidekick is usually represented by flat or static character. It is a "relatively recent linguistic term [5]" that derived from the term "side kicker", both terms mean "a close companion" or "associate". The sidekick's personality is often weaker than protagonist's personality and his/her main role is to support the protagonist or antagonist. Nevertheless, in a book the sidekick can perform a number of different functions and highlight protagonist's behavior or best qualities.

One more classification we have to discuss in this article is based on depth of the character's personality criterion according to which all characters are divided into one, two and three-dimensional.

The term "one-dimensional" means "relating to a single dimension or having no depth or scope [4]". It is used with characters who lack depth and whose only side of the personality comes through. That's why readers see one-dimensional characters only from one view.

Writers use one-dimensional characters to create a life-like setting: taxi-drivers, waiters, shop-assistants etc.

Two-dimensional characters, in their turn, are "integral to the plot's progression and usually interact with the protagonist [3]".

Although two-dimensional characters neatly fit into a story they do not have their own history. They are included in a story to assist the protagonist to undergo some changes throughout the story and they never change themselves.

Three-dimensional characters have very complex and changing personalities. They are full of emotions and worries and play important

roles in a novel. They are not always ideal but they look real and recognizable. They are able to undergo some changes and become better.

Regardless various classifications writers are very concerned to develop good characters to make them have the fullness and believability of human life. That's why in order to make characters believable writers usually describe not only how they look, sound and what they wear, but also emotions and desires they experience, their hobbies, secrets, past actions and future plans [1].

The provided overview allows us to elicit several criteria according to which different characters can be classified and to present a new approach to classification of characters in fiction.

The undertaken study is not at the end of all aspects of investigation of different approaches to classifications of characters in fiction. Challenging directions of further scientific research can be as follows: the investigation of the main elements of novels, novellas and shorts stories with the reference to contemporary literature of the English-speaking countries.

References:

1. Literature: The Language Art – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tc.umn.edu/~jewel001/humanities/book/13literature.htm> – Назва з екрану. – (19.05.2014).

2. Minor Characters and Major Characters – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novel-writing-help.com/minor-characters.html> – Назва з екрану. – (20.05.2014).

3. One-Dimensional Vs. Two-Dimensional Characters – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classroom.synonym.com/onedimensional-vs-twodimensional-characters-20374.html> – Назва з екрану. – (20.05.2014).

4. The Free Dictionary – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/one-dimensional> – Назва з екрану. – (20.12.2014).

5. The Role of the Sidekick – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sites.google.com/a/newmyths.com/nmwebsite/non_fiction/the-role-of-the-sidekick – Назва з екрану. – (20.12.2014).

6. Types of Characters – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sites.google.com/site/essafterschooltutoring/home/literature/character/types-of-characters> – Назва з екрану. – (20.12.2014).

7. Types of Characters in Fiction – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://learn.lexiconic.net/characters> – Назва з екрану. – (20.12.2014).

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бобчинец Л.И.

аспірант,

Київський національний лінгвістический университет

АББРЕВИАТУРЫ В ЛЕКСИКЕ АЗАРТНЫХ ИГР В СОВРЕМЕННОМ ИСПАНСКОМ ЯЗЫКЕ

Аббревиация как сокращение слов и словосочетаний в терминологии азартных игр в современном испанском языке используется как средство языковой экономии в общении игроков, особенно в играх онлайн. К основным азартным играм относятся лотерея, карточные игры, спортивные ставки (букмекерство), игры казино. Наибольшее количество аббревиатур мы зафиксировали в терминологии покера. Это связано с популярностью данной игры и доступностью ее версий в интернете, с наличием специально разработанного программного обеспечения для игры в покер онлайн.

Следует отметить, что большинство аббревиатур в игре в покер являются англицизмами, т. е. английскими заимствованиями, которые графически не адаптировались в современном испанском языке. Например: *HE* (*Hold'em* – разновидность / версия покера), *LHE* (*Limit Hold'em* – покер *Hold'em* с лимитом), *PP* (*Party Poker* – версия покера), *BSS* (*Big Stack Strategy* – стратегия играть всеми фишками), *SSS* (*Shortstack Strategy* – стратегия, которая заключается в игре маленьким количеством фишек в играх без лимита), *SH* (*Shorthanded (Mano corta)* – игра с 3-6 игроками), *HU* (*Heads-up (Mano a mano)* – игра двух игроков), *MTT* (*Multi-table tournament (Torneo multi-mesa)* – турнир за несколькими игральными столами), *WPT* (*El World Poker Tour* – Всемирный покерный турнир), *WSOP* (*El World Series of Poker* – Всемирные серии покера) [3]. В испанском языке некоторые англицизмы употребляются с артиклем (*El World Poker Tour, El World Series of Poker*), что является показателем их грамматической адаптации в языке-реципиенте.

Кроме аббревиатур-терминов в сфере азартных игр существуют также аббревиатуры, которые служат для общения между игроками: *NH* (*Nice hand* – хорошая / удачная комбинация карт), *VNH* (*Very nice hand* – очень хорошая комбинация карт), *WTG* (*Way To Go* – приветствие одного игрока другим), *GG* (*Good Game / Play* (хорошая игра) – фраза обычно пишется игроками в конце игры), *LOL* (*Laugh Out Loud* (смейтесь громко) – фраза в ответ на юмор другого игрока, или употребляемая игроком, который смеется над собственной неудачей в игре), *TY* (*Thank You* – комментарий игрока, который мгновенно выиграл джекпот), *OMG* (*Oh My God* – фраза используется, когда игрок с очень удачной комбинацией карт проигрывает игроку с еще лучшей карточной комбинацией). Данные аббревиатуры используются для выражения эмоций игроков и имеют оценочный характер [3].

Среди аббревиатур-заимствований наблюдаем редкие случаи синонимии, например, *FR / LH* (*Full Ring / Longhand* (*Mano larga*) – игра с семью и более игроками), *VPIP / VP\$IP* (*Voluntary put \$ in pot* – процент карточных комбинаций, на которые игрок делает денежную ставку в первом раунде ставок) [5], а также омонимии: *BB* (*Big Blind*) – *gran ciego* (ставка вслепую, когда игрок ставит деньги до раздачи карт) и *BB* (*Big Bet*) – *apuesta grande* (большая ставка – ситуация в игре с лимитом, при которой ставка повышается в два раза в последних раундах) [2]. Синонимы и омонимы не препятствуют пониманию игроков, поскольку характерны для письменной речи и являются ситуативно обусловленными.

В лексике лотереи мы также зафиксировали аббревиатуру *la WLA* – *World Lottery Association* (Международная лотерейная организация) [4]. Употребление определенного артикля женского рода перед вышеупомянутой заимствованной аббревиатурой служит доказательством ее грамматической адаптации в испанском языке.

Кроме инициальных аббревиатур (сокращения по первым буквам слов, входящих в словосочетание), примеры которых мы представили выше, в лексике азартных игр встречаются символические обозначения-сокращения, особенно в терминологии карточных игр: *As de ♥*, *10 de ♠*, *Nueve de ♣*, *K de ♠*, *Q de ♦*, *J de ♥*, ♠ у ♣ (*cartas negras* – черные карты), ♥ у ♦ (*cartas rojas* – красные карты) [1, с. 261-263]. На уровне словосочетания наблюдаем эллипсис: *las figuras* (карты с изображением фигур: дама, король, валет, туз) от *las cartas de figuras*, *las tragaperras / tragamonedas*

(ігрові автомати) от *las máquinas de tragaperras / tragamonedas, la Ciega* (ставка вслепою) от *la apuesta Ciega*.

Таким образом, аббревиатуры в терминологии азартных игр в современном испанском языке встречаются, в основном, в письменной речи с целью экономии времени в общении игроков онлайн. Всемирная популярность игры в покер как экстралингвистический фактор приводит к проникновению английских аббревиатур покера в испанский язык. Аббревиатуры-англицизмы сохраняют оригинальное написание в языке-реципиенте, что свидетельствует об их интернациональном характере и способствует взаимопониманию игроков онлайн.

Список использованных источников:

1. Botín A. Todos los juegos de cartas / Arturo Botín. – Barcelona : Robinbook, 2011. – 299 p.
2. Glosario de cardschat. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cardschat.com/es/guia/glosario>
3. Glosario de póquer. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.poquer777.com/reglas/glosario-de-poquer.htm>
4. World Lottery summit 2014, 2-5 noviembre en Roma, Italia. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wls2014.com/es/startseite/awards/wla-advertising-awards.html>
5. Diccionario de juego. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.casino-barcelona.com/diccionario-juego/>

Золотарьова Д.В.

студентка,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка

КЛАСИФІКАЦІЙНА ВАРІАТИВНІСТЬ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ ГРОШОВА ОДИНИЦЯ

Однією з центральних та найбільш досліджуваних проблем мовознавства, зокрема, фразеології, є параметри класифікації ФО. ФО – це специфічні одиниці мови, що накопичують в собі та передають наступним поколінням інформацію про своєрідність світогляду, психології та національної культури конкретного

народу. У той же час, в руслі антропоцентричної парадигми створюються різноманітні класифіковані та систематизовані схеми, що є орієнтованими на визначення прагматичних, концептуальних та функціональних особливостей ФО. Особливе місце в даній класифікаційній парадигмі займає класифікаційна варіативність ФО, що є експлікацією фразеологічної картини світу, тобто, образної системи стійких мовних одиниць, що відображають національно-культурну специфіку світосприйняття народу, яка представлена у вигляді ФО.

У центрі нашого дослідження – ФО мови з компонентом-грошова одиниця, а саме німецької мови, які репрезентують багатомовні спостереження людини за «світом» грошей, містячи в собі національно-культурну специфіку та своєрідність німецької мови. Зважаючи на те, що метою будь-яких тематичних груп є створення цілісної картини, в якій із окремих «фрагментів» складається мозаїка національної фразеологічної системи, вважаємо необхідним провести класифікаційну варіативність німецьких ФО з компонентом-грошова одиниця.

Визначено, що дослідженню питання класифікації ФО присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних мовознавців та лінгвістів, та найбільш поширеними та відомими протягом багатьох років залишаються класифікації, запропоновані такими вченими як Є. Агрікола [1], Н.Н. Амосова [4], Х. Бургер [2], В.В. Виноградов [6], Б.О. Ларін [7], І.І. Чернишова [8] та В. Фляйшер [3].

Так, наприклад, В.В. Виноградов поділяв фразеологічні одиниці на три типи: фразеологічні зрощення чи ідіоми; фразеологічні єдності; фразеологічні сполучення [6]. Але, як зазначає дослідниця Н.Н. Амосова, ця класифікація побудована не за єдиним принципом, тому вважатись єдиною та всеохоплюючою вона не може [4]. Аналізуючи погляди німецьких вчених, які займались дослідженням праматерів класифікації ФО, слід відзначити Е. Агрікола. Е. Агрікола пропонує класифікацію за семантичними критеріями, розрізняючи: вільні або незв'язані словосполучення (*lose Wortverbindungen*); усталені словосполучення (*feste Wortverbindungen*) [1]. Але, як свідчить проведений нами критичний аналіз літератури, питання класифікації німецьких нумізматичних ФО залишається недостатньо дослідженим.

Метою статті є проведення класифікаційної варіативності німецьких ФО з компонентом – грошова одиниця.

Проте, як свідчить проведений критичний аналіз джерел, найбільш всеохоплюючою є класифікація, запропонована Х. Бургером, який виділяє три класи ФО, зокрема:

- референціальні ФО (*referentielle Phraseologismen*) – будь які ФО, яким можна протиставити хоча б якийсь референт (конкретний предмет, до якого відноситься мовний знак у складі висловлювання) або ситуацію;

- структурні ФО (*strukturelle Phraseologismen*), які виконують лише одну функцію в мові, а саме визначають граматичні відношення;

- комунікативні ФО (*kommunikative Phraseologismen*) або клішовані формули (*Routineformeln*), що включають в себе мовні формули та широкий спектр не переосмислених словосполучень, що виконують метатекстові функції, тобто, важливі при встановленні, визначенні, виконанні та завершенні комунікативних дій [2; 5].

Дана класифікація була обрана нами зважаючи на те, що три вище перерахованих класи поділяються на групи. Вважаємо, що це дозволить найповніше дослідити функції, що виконують ФО у мові, та ступінь метафоричності ВФ ФО, зокрема ФОКНГО.

Саме тому вважаємо необхідним провести класифікацію відібраних ФОКНГО сучасної німецької мови. Таким чином, нами було визначено:

1. Референціальні ФОКНГО:

1.1. Номінативні ФОКНГО:

а) ідіоми (*Idiome*), тобто, стійкі неподільні звороти мови, що передають єдине поняття, зміст якого не визначається змістом його складових елементів, у кількості 39 ФОКНГО, як, наприклад:

endlich ist der Groschen gefallen (мж. *der Groschen ist gefallen*)
bei j-m – розм. жарт, нарешті хто-н. зметикував, збагнув;

gutes Geld schlechtem hinterherwerfen – ідіом. ризикувати останнім;

б) часткові ідіоми або ідіоматичні вирази (*Teilidiome*) – ідіоми, окремий компонент або компоненти яких вжито у прямому значенні у кількості 59 ФОКНГО, як, наприклад:

sein Geld im Strumpf haben – розм. берегти гроші в панчосі, тримати гроші в кубушці;

auf jeden Dreier sehen – розм. рахувати кожну копійку;

в) колокації (*Kollokationen*), тобто, неідіоматичні або слабо ідіоматичні ФО у кількості 10 ФОКНГО:

keinen (або nicht einen) Deut für etw. geben (або zahlen) – жодної копійки не дати, не заплатити за що-н.;

nicht für einen Groschen – ніяк; взагалі; ні за які гроші;

1.2. Пропозиціональні ФОКНГО, до яких відносяться:

а) стійкі фрази (*feste Phrasen*) – 43 ФОКНГО, як, наприклад:

seinen Dreier dazu geben – розм. докинути і своє слово;

einen schnellen Euro machen / verdienen – швидко заробляти гроші;

б) топічні фрази (*topische Formeln*), що включають:

• прислів'я (*Sprichwörter*) – 33 ФОКНГО:

der eine ist einen Dreier wert, der andere drei Pfennige – присл. обоє рябоє;

wer den Groschen nicht ehrt, ist des Talers nicht wert – присл. хто шага не береже, той не варт і копійки;

• загальновідомі фрази (*Gemeinplätze*) – 6 ФОКНГО:

für kein Geld der Erde – розм. ні за які гроші світу;

nicht або auch für Geld und gute Worte – розм. ні за які гроші.

2. Структурні ФОКНГО: не виявлено.

3. Комунікативні ФОКНГО: 5 ФОКНГО, як, наприклад, *nicht für fünf Pfennig!* – розм. фам. анітрохи, ні капелинки, аж ніяк, жодною мірою!

Das ist keinen Cent / Groschen / Pfifferling / Pfennig wert! – Це того не варте!

Таким чином нами було проведено класифікацію та систематизацію німецьких ФОКНГО, що дало нам змогу проаналізувати їх роль у мові та визначити їх антропоцентричний характер. Проведене дослідження дозволило нам запропонувати власну тематичну класифікацію німецьких ФО з компонентом-грошова одиниця, в основу якої покладено узагальнення відбитих внутрішньою формою фразеологізму реалій. Це дає нам змогу продовжувати дослідження фразеологічного корпусу німецької мови. Наступним етапом нашого дослідження вважаємо дослідження національної своєрідності семантики ФОКНГО сучасної німецької мови.

Список використаних джерел:

1. Agricola E. Einführung in die Probleme der Redewendungen, Wörter und Wendungen / E. Agricola. – Leipzig: S.Aufl., 1968. – 231 s.

2. Burger H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen / Harald Burger. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 1998. – 224 s.

3. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1982. – 250 s.
4. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. – Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1963. – 208 с.
5. Баранов А.Н. Основы фразеологии (краткий курс): учеб. пособие / А.Н. Баранов, Д.О. Добровольский. – 2-е изд., стер. – М.: Флинта, 2014. – 312 с.
6. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – 310 с.
7. Ларин Б.А. Очерки по фразеологии // Очерки по лексикологии, фразеологии и стилистике: Ученые записки ЛГУ № 198, Серия филол. наук. – Л.: Изд-во Ленингр. Ун-та, 1956. – Вып. 24. – С. 200-224.
8. Чернышева И.И. Фразеология современного немецкого языка / И.И. Чернышева. – М.: «Высшая школа», 1970. – 199 с.

Ірклій Є.О.

викладач,

Херсонський державний університет

КОНТАМІНАЦІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Дана робота присвячена одній із характерних особливостей сучасної англійської мови – контамінації, у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці відомій також під назвою “телескопія”. Незважаючи на високу продуктивність та значний словотвірний потенціал, телескопія в цілому є одним із найменш досліджених аспектів лінгвістики. Метою роботи є проведення аналізу нових телескопізмів сучасної англійської мови.

У даній роботі ми ставимо завдання – довести, що утворення блендів пов’язане майже з усіма сферами життя англосовітського суспільства: інформаційними технологіями, економікою, географією, літературою і мистецтвом, лінгвістикою, модою, спортом, дозвіллям тощо.

Мова – це «живий організм», який видозмінюється та розвивається. Кожна “жива” мова підвладна дії “вічного двигуна”, яким виступає словотвір. Механізм словотвору діє без перепочинку, створюючи потрібні слова. Слова переосмислюються, набувають нових значень, змінюють поверхневу та глибинну структури, поповнюють собою корпус інновацій.

Надзвичайно популярна сьогодні контамінація або телескопія не є новим процесом у мові. Телескопічні одиниці активно утворюються майже в усіх сучасних мовах: англійській, німецькій, українській, російській та багатьох інших. Особливою активністю у вживанні блендів вирізняється медіадискурс, Інтернет та художня література. Так, наприклад, на твіттері (Twitter), одному з найпопулярніших вебсайтів, телескопія є нормою спілкування: *twitout*, *twiton*, *twitsend*, *Twitterian*. Популярністю бленди завдячують своїй влучності, здатності тонко і чітко підкреслювати найсуттєвіші характеристики предмета, явища, процесу і т. ін. однією мовною формою [1, с. 5]. Як зауважує Г. Кеннон, бленди утворюються в основному в усному мовленні [1, с. 13]. У лінгвістичній літературі неодноразово вказувалося, що утворення блендів є особливо характерним для мов германської групи. Недаремно перші дослідження телескопізмів у зарубіжній лінгвістиці розпочалися більше, ніж століття тому в німецькій мові. Проте, незважаючи на свою універсальність та популярність, контамінація є одним із найсуперечливіших явищ сучасної лінгвістики. Попри величезну кількість досліджень, на сьогодні немає одностайної думки щодо термінології, визначення самого процесу, його одиниць, меж і місця в сучасних лінгвістичних класифікаціях. Це можна пояснити, в першу чергу, тим, що процес контамінації є надзвичайно неоднорідним, і всі його прояви неможливо описати на основі наявних у лінгвістиці законів і правил словотворення та фонетичних принципів.

Соціолінгвістичний аналіз запропонованої вибірки показав, що утворення блендів пов'язане з усіма сферами життя англomовного суспільства: інформаційними технологіями, економікою, географією, літературою і мистецтвом, лінгвістикою, модою, спортом, дозвіллям і багатьма іншими.

Завдяки простоті та легкості свого утворення бленди є популярними в мові реклами, шоу-бізнесу та в медіадискурсі: наприклад, *advertorial* + позначає рекламу (*advertisement*), написану у формі та стилі редакційної статті (*editorial*). *Infomercial* – це рекламна комерційна передача (*television commercial*), що за формою нагадує інформаційне повідомлення (*information announcement*). Як будь-яка реклама, така передача є комерційною за характером, мета якої представити інтереси спонсора. Спочатку слово *infomercial* функціонувало тільки у сфері телевізійної реклами, зараз воно вживається у відношенні до будь-якого повідомлення (часто відео),

що містить велику кількість інформації, мета якої популяризувати певну точку зору. Ще одне медіаслово на info-, *infotainment*, вживається для позначення процесу створення програм (часто медіа), що містять великий обсяг інформації, але водночас мають і розважальний компонент, спрямований на збільшення популярності серед споживачів та аудиторії. Отже, структурно поєднання двох слів *information* та *entertainment*, за значенням і етимологією *infotainment* – це комбінація інформації та розваг. Гібрид журналу (*magazine*) та каталогу (*catalogue*) отримав назву *magalogue*. Бленд *televangelist* позначає телевізійного євангеліста (*television evangelist*), який використовує телебачення для проповідування своєї віри.

У сфері розваг функціонує велика кількість телескопічних утворень з елементом – *tainment*, який внаслідок своєї вживаності поступово набуває статусу словотвірного елемента (суфікса): наприклад, *edutainment* “створення програм (кінопрограм, телевізійних, “живого кіно”, і, особливо, комп’ютерних ігор), які наповнені і розважальним, і освітнім змістом”; *exertainment* “будь-яка форма фізичних занять, що включає аспект розваг”; *militainment* “форма розваг, що є характерними для військових”.

Кілька нових телескопізмів було утворено на позначення реаліті-програм: *celebreality* – поєднання *celebrity* і *reality* (“телевізійна програма про життя відомої особи”) та *dramality* (“телевізійне шоу, що поєднує елементи драми та реаліті-програми”). *Warmedy* – це програма з яскраво вираженим “теплим”, зорієнтованим на сім’ю, змістом.

Таким чином, можна зробити висновок, що завдяки своїй влучності, інформаційній компресії та простоті утворення телескопічні одиниці широко вживаються у всіх сферах життя англomовного суспільства. Такі гібридні утворення, як бленди, є лінгвістичними відповідниками нових понять, предметів, явищ реальної дійсності, що поєднують у собі риси декількох елементів.

Список використаних джерел:

1. Клименко О.Л. Поповнення словникового складу англійської мови з нелітературних підсистем: Автореф. дис. канд. філол. наук. – Харків, 2000. – 20 с.
2. Ayto J. *The Longman Register of New Words*. – М.: Russky Yazyk, 2001.
3. *New Webster's Expanded Dictionary*. – N.Y.: Bell & Sons Ltd., 2011.
4. *The Second Barnhart Dictionary of New English*. – N.Y.: Barnhart Books, 2008.

Качан А.С.

студентка,

Науковий керівник: Куліченко А.К.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач,

Запорізький державний медичний університет

СЛОВОТВОРЕННЯ КАРДІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сьогодні вузькоспеціалізована кардіологічна лексика викликає жвавий інтерес в сфері лінгвістичних досліджень. Використання нових термінологічних словосполучень, фразових термінів є важливим під час передачі великої кількості медичної інформації у стислому вигляді. Для з'ясування найживанішого способу утворення термінів в англійській мові, ми відібрали ті, що найчастіше використовуються у медицині, зокрема у кардіології.

Одним з поширених способів словотворення є суфіксальний. Найживанішими суфіксами у словотворенні кардіологічних термінів англійської мови є такі:

– **суфікс -al:** *cardiological* (кардіологічний); *aortal* (аортальний); *atrial* (передсердний); *emotional* (емоційний); *portal* (портальний); *internal* (внутрішній); *normal* (нормальний); *costal* (реберний); *distal* (дистальний); *proximal* (проксимальний); *arterial* (артеріальний);

– **суфікс -ary:** *ventricular* (шлуночковий); *pulmonary* (легеневий); *capillary* (капілярний); *coronary* (коронарний);

– **суфікс -ic:** *pathogenic* (патогенний); *cardiogenic* (кардіогенний); *systolic* (систоличний);

– **суфікс -able:** *detectable* (виявний, помітний); *observable* (вартий уваги – якщо йдеться про симптом хвороби);

– **суфікс -ent:** *evident* (явний);

– **суфікс -ion:** *circulation* (циркуляція); *operation* (операція); *obstruction* (обструкція); *exertion* (зусилля); *infarction* (інфаркт); *digitalization* (дигіталізація – введення препаратів наперстянки для отримання терапевтичного ефекту); *regulation* (регуляція); *embolisation* (емболізація); *location* (локалізація); *dilatation* (дилатація);

– **суфікс -osis**: *stenosis* (стеноз); *fibrosis* (фіброз); *atherosclerosis* (атеросклероз); *necrosis* (некроз); *thrombosis* (тромбоз); *fibroelastosis* (фіброеластоз);

– **суфікс -esis**: *hyperpiesis* (артеріальна гіпертензія);

– **суфікс -itis**: *myocarditis* (міокардит); *endocarditis* (ендокардит); *pericarditis* (перикардит);

– **суфікс -ence**: *competence* (компетентність); *absence* (відсутність); *difference* (різниця); *emergence* (поява);

– **суфікс -ate** утворює дієслова: *operate* (оперувати); *vaccinate* (вакцинувати); *granulate* (гранулізувати); *isolate* (ізолювати).

За отриманими даними, кількість суфіксів, що утворюють прикметники та іменники в англійській мові, перебувають на одному рівні. Що стосується дієслів, ми виокремили один основний суфікс *-ate*.

Друге місце належить префіксальному способу. Більша частина префіксів і коренів, що утворюють кардіотерміни, походить з латинської і грецької мов, що зумовлює різноманітність термінів і їх специфічне звучання. До найпоширеніших префіксів кардіотермінів належать:

– **префікси hyper-** (грецьк. "вище норми") та **hypo-** (з грец. "нижче норми"): *hypertonia* (гіпертонія); *hypertension* (артеріальна гіпертензія); *hypertrophy* (гіпертрофія); *hypoxia* (гіпоксія); *hypodynamia* (гіподинамія); *hypoplasia* (гіпоплазія);

– **префікс inter-** (грецьк. "між"): *intercostal* (міжреберний); *interventricular* (міжшлуночковий); *interatrial* (міжпредсердний);

– **префікс intra-** (лат. "внутрішній"): *intramuscular* (внутрішньом'язовий); *intracavitary* (внутрішньопорожнинний);

– **префікс trans-** (лат. "через"): *transplantation* (трансплантація); *transpulmonary* (транспульмональний);

– **префікс micro-** (грецьк. "малий"): *microinsult* (мікроінсульт); *microinfarction* (мікроінфаркт); *microcirculation* (мікроциркуляція);

– **префікси endo-** (грецьк. "всередині"), **peri-** (грецьк. "навколо"), **myo-** (з грец. "м'яз"): *endocardium* (ендокард); *myocardium* (міокард); *pericardium* (перикард);

– **префікс brady-** (лат. "уповільнений") та **tachy-** (лат. "прискорений"): *tachycardia* (тахікардія); *bradycardia* (брадікардія);

– **префікс cardio-** (грецьк. "серце"): *cardiogram* (кардіограма); *cardiopulmonary* (серцево-легеневий); *cardiovascular* (серцево-судинний); *cardioangiography* (кардіоангіографія); *cardioversion*

(кардіоверсія); *cardiomyopathy* (кардіоміопатія); *cardiomegaly* (кардіомегалія); *cardiogenic* (кардіогенний); *cardiograph* (кардіограф); *cardiospasm* (кардіоспазм); *cardiology* (кардіологія).

Порівнюючи зазначені способи словотворення, робимо висновок, що найпродуктивнішим є суфіксальний спосіб. Що стосується префіксального способу, більша частина префіксів, що бере участь в утворенні кардіотермінів, запозичена з інших мов, а саме з грецької та латинської. Це вказує на те, що англійські терміни перебувають у постійних лексичних відносинах з латинськими і грецькими терміноелементами, що дуже важливо для утворення нових термінів у різних сферах медичної лексики. Найчастіше латинсько-грецькі терміноелементи, що з'явилися в англійській мові, рідко використовуються лікарями у повсякденному житті, проте більша частина таких формантів є у наукових статтях, підручниках та медичних посібниках.

Основоскладання – спосіб складання двох і більше основ. У більшості випадків під час додавання основ бере участь інтерфікс *-o-* та *-io-*. У нашому випадку цей спосіб не є поширеним. Напр.: *atrioventricular* (предсердно-шлуночковий); *sinoatrial* (синусно-предсердний); *aortography* (аортографія); *aortobifemoral* (аортобіфеморальний); *angioedema* (ангіодема – набряк Квінке); *angioplasty* (ангіопластика); *echocardiography* (ехокардіографія); *nitroglycerin* (нітрогліцерин).

Існує також такий спосіб утворення термінів, як безаффіксий (конверсія). У цьому випадку, терміни утворюються шляхом перетворення однієї частини мови на іншу. Наприклад перетворення дієслова на іменник: *to beat* (битися) → *beat* (удар); *to pulse* (пульсувати) → *pulse* (пульс); *to sound* (звучати) → *sound* (звук); *to use* (використовувати) → *use* (використання); *murmur* (шуміти) → *murmur* (шум в серці); *to ache* (боліти) → *ache* (біль).

Один зі способів утворення кардіологічних термінів є аббревіація. Аббревіатура (лат. “скорочувати”) – складноскорочене слово, утворене шляхом усічення. В кардіології аббревіатури використовують для позначення захворювань серця і судин, анатомічних структур серця, фізіологічних показників, у назвах медичних обладнань. Напр.: **VSD** – *Ventricular septal defect* (ДМШП – дефект міжшлуночкової перегородки); **TGA** – *Transposition of the great arteries* (ТМС – транспозиція магістральних судин); **HCM** – *Hypertrophic cardiomyopathy* (ГКМ – гіпертрофічна

кардіоміопатія); **CHD** – Coronary heart disease (*ІХС – ішемічна хвороба серця*); **HLHS** – Hypoplastic left heart syndrome (*СГЛВС – синдром гіпоплазії лівих відділів серця*); **TA** – Tricuspid atresia (*АТК – атрезія трикуспідального (тристулкового) клапана*); **TF** – Tetralogy of Fallot (*Тетрада Фалло*); **MVP** – Mitral valve prolapsed (*ПМК – пролапс мітрального (двостулкового) клапана*); **EPS** – Electrophysiological study (*ЕФДС – електрофізіологічне дослідження серця*); **RFA** – Radio frequency ablation (*РЧА – радіочастотна абляція*); **ECG** – Electrocardiogram (*ЕКГ – електрокардіограма*); **AP** – Aortic pressure (*АТ – аортальний тиск*); **TPG** – Transpulmonary gradient (*ТГТ – транспульмональний градієнт тиску*); **LV** – Left ventricle (*лівий шлуночок*); **RA** – Right atrium (*праве передсердя*); **TP** – Truncus pulmonalis (*легеневий стовбур*) [2, с.62-65].

Отже, використовуючи порівняльно-аналітичний метод, вважаємо, що суфіксальний і префіксальний способи словотворення кардіологічних термінів є домінуючим в англійській мові. Крім того, з'ясовано, що грецька і латинська мови значно вплинули на медичну термінологію англійської мови, внаслідок чого утворилися нові і своєрідні кардіологічні терміни.

Список використаних джерел:

1. Аракин В.Д., Выгодская З.С., Ильина Н.Н. Англо-русский словарь М.: Русский язык-Медиа, ДРОФА., 2009. – 576 с.
2. Болотина А. Ю. Якушева Е. О. Англо-русский и русско-английский медицинский словарь. – М.: РУССО, 2006. – 544 с.
3. Кэмм А.Д., Люшер Т.Ф., Серруис П. В. Болезни сердца и сосудов. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011. – 1437 с.

Кордонська А.В.

*голова циклової комісії іноземної мови та гуманітарних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, старший викладач,
Могилів-Подільський технологічно-економічний коледж
Вінницького національного аграрного університету*

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА**

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим стає актуальною позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від правильного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування. Це зобов'язує розглядати іноземну мову не лише як засіб міжкультурного спілкування, але і як своєрідний інструмент пізнання іншої культури та пропаганди власної, що сприяє духовному взаємозбагаченню, підвищує роль гуманітарної освіти.

Сьогодні педагогіка співробітництва найбільш відповідає принципам гуманізації та демократизації освіти, активізації пізнавальної діяльності, забезпечує партнерську діяльність викладача і студентів, спрямовану на розв'язання системи суспільне та особистісно найважливіших навчальних і життєвих проблем. При такому підході студент є співавтором заняття, основна ж стратегія викладача полягає у виявленні його індивідуальних здібностей і нахилів та створення сприятливих умов для подальшого їх розвитку. У досягненні цієї мети дуже допомагає впровадження інтерактивних технологій навчання.

Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молодої людини до життя і громадянської активності в громадянському суспільстві і демократичній правовій державі на заняттях з дисципліни. Заняття мають захоплювати студентів, пробуджувати в них інтерес та мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Ефективність і сила впливу на емоції і свідомість студентів у

великій мірі залежить від умінь і стилю роботи конкретного викладача.

Інтерактивний метод – це спосіб взаємодії через бесіду, діалог. Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей студентів. Використання інтерактивних методів навчання в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей як комунікабельність, співробітництво, вміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси і т.д.

Використовуючи активні форми навчальної діяльності, можна змінювати підходи до наочності: вона повинна містити елемент роздуму, на основі якого студенти самостійно опрацьовують матеріал. Висловлювання студента як продукт такої організації навчання буде результатом його думки. І це є найважливішим досягненням, бо лише покоління, яке здатне відійти від механічного репродукування, матиме сили зробити новий крок у політиці та економіці. Жоден із нас не може передбачити проблем, що випадуть на долю їх у майбутньому. А інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови виховують особистість і готують її до реального життя.

Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання. Особлива цінність інтерактивних методів навчання в тому, що вони дозволяють залучити до роботи всіх студентів групи, сприяють виробленню соціально важливих навиків роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення. Заняття не повинно бути перевантаженим інтерактивною роботою. Оптимально (з практики) – 1-2 методи за заняття.

Слід поєднувати взаємонавчання з іншими методами роботи – самостійним пошуком, традиційними методами. Неможливо побудувати весь процес навчання виключно на інтерактивних методах. Це один з багатьох прийомів, які допомагають досягнути мети і приносять результат тільки в поєднанні з іншими.

Інтерактивні методи передбачають навчання у співпраці. Викладач виступає в ролі лише організатора процесу навчання. Всі учасники при цьому взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії товаришів по навчанню і свої власні дії.

Специфіка навчального процесу у вищій школі дозволяє викладачам широко використовувати інтерактивні методи та нестандартні форми організації заняття, які дають змогу підвищити ефективність засвоєння знань, поліпшити контроль над виконанням завдань, викликати у студентів інтерес до навчання.

Дуже важливо: провести спокійне, глибоке обговорення за підсумками інтерактивної вправи; визначити хронометраж, й можливості відповіді; виробити критерії оцінки ефективності занять; передбачити різноманітні методи для привернення уваги студентів; налаштувати їх на роботу, підтримувати дисципліну, а цьому можуть сприяти різноманітні вправи-розминки, письмовий розподіл ролей у групах.

Розглянемо основні інтерактивні методи роботи на заняттях, які використовуються в навчальному процесі.

Починаючи заняття, викладач має на меті налаштувати студентів на вивчення тієї чи іншої теми, тому звертається до життєвого досвіду студентів, до знань набутих на попередніх заняттях.

На заняттях використовуємо найчастіше такі методи інтерактивного навчання як творчі завдання, роботу в малих групах, вирішення ситуаційних завдань, проблемно – пошуковий метод, той або інший вид ігрової діяльності. Інтерактивні методики, засвоєні на навчанні через дію, відтворюють ситуації, взаємини, завдання характерні для повсякденної роботи майбутніх спеціалістів.

Творчі (проблемні) завдання потребують від учасників не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у своїх завданнях елемент невідомості. Прикладом таких завдань можуть бути відповідні виробничі проблеми, ситуації. Для їх вирішення залучаються студенти всієї групи. Викладач вислуховує різні точки зору та проводить аналітичну бесіду направлену на вирішення проблеми. Студенти під керівництвом викладача приходять до спільного висновку і узагальнення проблеми. Створюється атмосфера ділового зацікавленого спілкування всіх учасників навчального процесу, у тому числі і викладача. Цей метод відноситься до інтерактивної технології, що передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї групи – колективно групове навчання.

Застосування на цьому ж занятті технології – *кооперативного навчання*, можна прослідкувати при аналізі ситуацій. Для вирішення

запропонованої проблеми група поділена на три підгрупи. Кожна підгрупа отримує відповідний варіант завдання. У кожній підгрупі призначається відповідальний – студент, який керує роботою підгрупи по вирішенню завдання, призначає учасника, який буде відповідати. Цей метод варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного роздуму, вимагають спільної, а не індивідуальної роботи.

За допомогою методу конкретної ситуації формуються вміння і навички групового розв'язання поставлених завдань. Позитивним моментом тут є високий ступінь наближеності до реального життя, швидкість проведення, багатоваріантність (можливі різні варіанти ситуації і їх легко змінити).

Робота в малих групах надає всім учасникам можливість діяти, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування.

Пошуково-дослідницький метод – метод залучення студентів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності.

Внесення елементу дослідження в навчальну діяльність сприяє вихованню у студентів активності, ініціативності, допитливості, розвиває їхнє мислення, заохочує потребу студентів у самостійних пошуках.

На сьогодні найефективнішими методами навчання визнано ігрові методи, основною особливістю яких є емоційна напруга учасників.

Практичний досвід показує, що використання в навчальному процесі інноваційних технологій навчання допомагає студентам досягти плавного переходу від набуття лексичних мовленнєвих умінь у процесі комунікації, збільшити діапазон термінологічної лексики за фахом, зробити процес навчання цікавим, пізнавальним, професійно-спрямованим та особистісно значущим. Саме ці технології навчання стимулюють когнітивні процеси та активізують мовний і мовленнєвий матеріал в іншомовному спілкуванні студентів, розвивають їхні творчі здібності і професійно орієнтовані вміння в наближених до реальних умов. У своїй роботі використовую різноманітні технології інтерактивної діяльності на практичних заняттях, серед яких: групова робота, рольові ігри, мозковий штурм, робота на розвиток припущення, робота на

розвиток уяви, робота по методу «ажурної пилки» та інші. Одним з найбільш поширеним залишається метод проектів.

Інноваційні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу. Отже, останнім часом у сфері навчання англійської мови відбулися значні зміни, зумовлені появою нових методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Активні та інтерактивні методи навчання / Укладач Кравчина О.С. – К.: ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.
2. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку // Початкова школа. – 2007. – № 7.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

Куліченко А.К.

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач;*

Хітрова І.О.

*викладач,
Запорізький державний університет*

МІФОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ В ЛАТИНСЬКИХ НАЗВАХ РОСЛИН

За С. Аверенцевим, міф – це витвір колективної всенародної фантазії, який узагальнено відображує дійсність у вигляді живих істот, що сприймаються первісною свідомістю як цілком реальні. Міф – стародавній переказ, де в наївно-персоніфікованій, наочно-образній формі подавалися уявлення давніх народів про походження світу, про явища природи й суспільного життя, про богів та героїв [1, с. 222].

Будь-яка неістота або явище, як предмети живого людського досвіду – сутність міфа. Наприклад, ліки не завжди діють цілюще. Але хворий вважає, якщо лікар призначив – то лікування почалось. Міф завжди фантастичний та історичний. Так, розквітлу папороть

(лат. *Filix*) потрібно обов'язково віднайти напередодні дня Івана Купала. За її допомогою можна знаходити плоди, відчиняти залізні двері тощо. Тут папороть – не історія, не особистість. Проте якщо розглядати папороть в історичному контексті, то вона перетворюється на звичайний предмет, байдужий для людини.

Науці відомо близько 500 тисяч видів рослин. Проте, ще народи давнього світу використовували близько 21 тисячу рослин з лікувальною метою. Різні назви рослин, як і етимологічні джерела їх назв – це і місцевість, де росте (лат. *Convallaria majalis*); і вплив на організм людини (лат. *Acorus calamus*), і спосіб обробки (лат. *Triticum*, від лат. дієслова “*terere*” – терти, молоти).

З появою перших релігійних бачень медицина почала містити елементи містики. Не знаючи причини появи багатьох хвороб, людина ототожнювала все зі вселенням злих духів. Цілющі ж властивості рослин пов'язували з надзвичайними божественними можливостями. Тому свідчення про лікарські трави представлено у багатьох легендах і міфах всіх народів світу.

За переказами, на Кавказі (Колхиді) під покровом богині Артеміди знаходився сад отруйних лікарських рослин, звідки ці рослини потрапляли до Греції. Назви деяких рослин пов'язані з іменами давньогрецьких богів та божеств: Нарцис (лат. *Narcissus*), Кипарис (лат. *Cupressus*), Лавр (лат. *Laurus*), Гіацинт (лат. *Hyacinthus*), Артемізія (лат. *Artemisia*), Мигдаль (лат. *Amygdalus*), М'ята (лат. *Mentha*) тощо.

Греки, наприклад, так описали походження оливи (лат. *Olea*), з якою пов'язували найважливіші події свого життя: довго сперечалися між собою Посейдон і Афіна – кому з них дістанеться прекрасна Аттика. І врешті вирішили влаштувати змагання. Вони повинні були зробити подарунок людям, і чий – найцінніший, тому і належав би предмет суперечки. Дванадцять олімпійських богів були суддями під час змагання. Посейдон першим ударив тризубцем у безплідну скелю і з'явилося солоне джерело. Тріумфував бог морів. Але Афіна глибоко встромила свій спис в землю і з неї виросла священна олива. Боги присудили перемогу Афіні, визнаючи її дар найціннішим [2].

Історія культури оливи – тисячолітня. Про неї повідомляють давньоєгипетські папіруси. Про неї згадує Гомер в “Іліаді” і навіть Ной дізнався, що вода зійшла з землі, коли голуб повернувся з листком маслини в дзьобі.

Боги та герої грецького (та іншого) міфотворення поставали живими та повноправними істотами, безпосередньо з простими смертними, допомагаючи своїм улюбленцям і обранцям. Давньогрецькі боги були у всьому подібні до людини: добрі, великодушні, але в той же час, жорстокі і підступні. Але все одно найвищою була доля, призначення. В цьому також вбачалась схожість з долями смертних людей: сумує Артеміда, що втратила коханого Адоніса (лат. Adōnis), слізно просить Мінерва богів увіковічити в мирті (лат. Myrtus) вбиту нею улюбленицю Мерсіку; залишається прекрасною квіткою, закоханий у себе Нарцис (лат. Narcissus); Аполлон перетворює на дерево Кипариса (лат. Cupressus) тощо.

Список використаних джерел:

1. Аверенцев С.С. Мифы // литературный энциклопедический словарь / под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – С. 222 – 224.
2. Кун М.А. Легенди і міфи Давньої Греції / М. А. Кун . – К. : Академія, 2007. – 446 с.

Науменко О.В.

аспірант, викладач,

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОРОНІМІВ НА ФОНЕТИЧНОМУ ТА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ

Цікавість до гендерних аспектів почала набирати обертів на початку ХХ століття. Приблизно на початку 70-х років лінгвісти, психологи та соціологи почали виокремлювати так звану «жіночу мову» [4]. Багато вчених лінгвістів відмічали необхідність вивчати мовлення людей різного віку та соціального статусу. Г. Пауль писав, що «у світі стільки ж окремих мов, скільки індивідів» [3]. Такі думки породили дискусії щодо того, чи можна говорити про дві повністю різні мови: чоловічу та жіночу.

Контакти між статями є постійними та інтенсивними, серйозні мовні відмінності не можуть довго утримуватися, проте вважається, що у нашому суспільстві чоловіки та жінки все ж таки зберігають

мовні та мовленнєві особливості, що можуть спричиняти певні труднощі у здійсненні комунікації. У деяких верствах суспільства розходження між чоловічим та жіночим мовленням настільки помітні, що цілком можна говорити про дві окремі мови.

Гендерні відмінності чітко проявляються на фонетичному рівні. Вимова жінок тяжіє до більш «правильної», стандартної [6]. Цю точку зору можна проілюструвати наступними прикладами.

Чоловіки та жінки по-різному вимовляють буквосполучення – *ing* у кінцевій позиції. Воно не є широко вживаним серед кольороназв, але зустрічається у деяких колірних відтінках. Наприклад, *spring green*, *spring bud*, *illuminating emerald*, *British racing green* – відтінки зеленого, *sanding black* – відтінок чорного тощо. Жінки вимовляють його як [ŋ], чоловіки як [n]. Тож жіночу вимову колороніму *spring green* можна затранскрибувати таким чином [ˈsprɪŋ,ɡri:n], а чоловічу – [ˈsprɪn,ɡri:n].

Також чоловіки та жінки по-різному вимовляють звук [h], що знаходиться у початковій позиції. Його можна зустріти у таких колоронімах: *hazel* – «горіховий», «червонясто-коричневий», «ясно-коричневий»; *harlequin* – «зеленувато-жовтий»; *heliotrope* – «ясно-ліловий»; *honeydew* – «блідо-зелений»; *Harvard crimson* – «малиновий», «темно-червоний» тощо. Так, кольороприкметник *hazel* жінка вимовить як [ˈheɪz(ə)l], а чоловік – як [ˈeɪz(ə)l]. Цей приклад ще раз доводить думку, висловлену вище: вимова жінок більш наближена до стандартної, ніж вимова чоловіків того ж самого соціального статусу, віку і т.ін.

Багато досліджень показують, що висота та тембр також є важливими гендерними відмінностями. У жінок тон зазвичай набагато вище, ніж у чоловіків. Це пов'язано з фізіологічними особливостями, але деякі вчені звертають увагу на те, що жіноча «сором'язливість» та «емоційна нестабільність» також відіграють не останню роль [6].

Що стосується лексичного рівня, можна помітити, що чоловіки та жінки обирають різні слова для вираження своїх емоцій. Існує певний набір слів, який чоловіки зазвичай не використовують. Жіночий словниковий запас колірної лексики значно більший, ніж чоловічий. Жінки часто використовують кольороназви, запозичені з французької, такі як *mauve* – «рожево-ліловий», *lavender aquamarine* – «лілово-синій», *azure* – «блакитний», *magenta* – «пурпурово-червоний» тощо.

Вчені з Гарвардського університету Н. Стеклер та У. Купер провели наступний експеримент: великій групі піддослідних, де було порівну чоловіків та жінок, роздали малюнки светра і попросили словесно його «розфарбувати». Результати дослідження були наступними:

- чоловіки використовували переважно основні насичені кольори в той час, як жінки надали перевагу більш специфічним назвам кольорів;

- жінки часто використовували рожевий, темно-червоний, жовтий, блакитний кольори, а чоловіки – сірий, коричневий та зелений. У ході експерименту було виявлено, що там, де чоловік називав светр світло-блакитним, жінка використовувала кольороприкметник «ультрамарин» чи «аквамарин» [5].

Вчені пов'язують неоднаковий вибір колоронімів з різною будовою перцептивного апарату чоловіків та жінок, з різною активністю півкуль головного мозку.

Російський психолог М.М. Ніколаєнко досліджував здатність до ідентифікації та називання кольорів чоловіками та жінками у період пригнічення правої чи лівої півкулі головного мозку, викликаного одностороннім електрошоком. Розбіжності, пов'язані зі сприйняттям та використанням кольорів, вчений пов'язував з асиметрією півкуль головного мозку. Він вважав, що півкулі мозку є асиметричними у сприйнятті та позначенні кольорів. Права півкуля забезпечує словесне кодування основних кольорів за допомогою простих високочастотних назв (*red* – «червоний», *blue* – «синій»). Ліва півкуля забезпечує словесне кодування кольорів за допомогою відносно рідкісних у мові, спеціальних і предметно співвіднесених назв. При пригніченні лівої півкулі з лексики зникають такі назви проміжних кольорів, як *orange* – «оранжевий»; *terracotta* – «теракотовий»; *cherry, cherry red* – «вишневий»; *aqua, sea-green* – «колір морської хвилі». В цілому, ліва півкуля не фіксує жорсткі зв'язки між предметом та кольором, кольором та словом, словом і складним колірним образом. В основі діяльності лівої півкулі лежать широкі асоціативні зв'язки поняття зі словом, відносно відірвані від конкретно почуттєвого аналізу предметного світу. Ці дані дають можливість говорити про існування двох систем розпізнавання забарвлення об'єктів. Система правої півкулі відповідає за «ізоморфне почуттєве відображення якості предмета», ліва – за його «понятійне відображення» [2].

Аналіз функціонування англійської та інших мов вказує на те, що жінки у своїй мовленнєвій практиці, як правило, більш консервативні, ніж чоловіки: зазвичай усі інновації потрапляють у мову через чоловіче мовлення. Як наслідок, жіночі форми за походженням більш застарілі, ніж чоловічі: мовні зміни виникають перш за все у мові чоловіків [1].

Список використаних джерел:

1. Вахтин Н.Б., Головка Е.В. Социолінгвістика и социология языка. – Санкт-Петербург: Издательский центр «Гуманитарная академия», Европейский университет в Санкт-Петербурге, 2004. – 336 с.
2. Николаенко Н.Н. Асимметрия полушарий мозга и цветовосприятие // Взаимоотношение полушарий мозга. – Тбилиси, 1982. – С. 23-35.
3. Пауль Г. Принципы истории языка. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1960. – 500 с.
4. Qi Pan. On the Features of Female Language in English // Theory and Practice in Language Studies. – 2011. – Vol. 1. – No. 8. – P. 1015-1018.
5. Steckler N., Cooper W. Sex Differences in Color Naming of Unisex Apparel // Anthropological Linguistics. – 1980. – V. 22. – No. 9. – P. 373-381.
6. Xiufang Xia. Gender Differences in Using Language // Theory and Practice in Language Studies. – 2013. – Vol. 3. – No. 8. – P. 1485-1489.

Щербицька В.В.

асистент,

Дніпропетровська державна фінансова академія

АВТОБІОГРАФІЯ ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР ТЕКСТОВОГО ВТІЛЕННЯ ГЕНДЕРУ АВТОРА

Автобіографія привертає увагу дослідників різних напрямків і наук. Вивчення автобіографічного жанру здійснюється у філософії (О.С. Гребенюк, С.В. Ковиршина), соціології (С.А. Губіна), психології (В.В. Нуркова, Ю.Б. Шликова), історії (Л.Н. Купріченко). У літературознавстві в цій області виділяються праці таких вітчизняних а західних вчених як А.В. Антюхов, Ю.П. Зарецький, Л.А. Мішина, Г. Міш, Ж. Гусдорф, У. Шумейкер, Х.Н. Уітеред, П.М. Спекс, У. Спенджемен, Дж. Олні, Е. Брюс, Л. Петерсен, Дж. Пиллинг, Б. Фінні, Ф. Лежен, Ж. Старобінській та ін.

В даний час лінгвістами, на матеріалі автобіографічної літератури, проведено велику кількість досліджень. У цих роботах розглядаються мовні особливості організації мемуарно-автобіографічних текстів (Н.А. Ніколіна, Є.Г. Новікова), стилістичні прийоми (Е.А. Кованова та ін.), засоби вираження об'єктивного і суб'єктивного фактора в жанрі автобіографії (Е.І. Голубєва), лексичні особливості (І.В. Белобородова, Т.А. Іванова та ін.), специфіка мовного функціонування категорій «простір» і «час» в автобіографічній прозі (Е.В. Погодіна), модальність як текстотворча категорія (Т.В. Романов).

Автобіографія, як жанр, має велику кількість визначень, однак, наведемо те, яке активно використовується в багатьох роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників: «Автобіографія є прозовим текстом з ретроспективною установкою, за допомогою якого реальна особистість розповідає про власне буття, причому робить наголос саме на своєму особистому житті, особливо на історії становлення своєї особистості» [6, с. 9].

Існує велика кількість визначень «автобіографії». Приміром, Г. Міш у своїй багатотомній праці «Історія автобіографії» [7, с. 78] розглядає автобіографію як універсальний історико-культурний феномен, який супроводжує всю культурну історію людства. Б. Фінні в науковій праці [5, с. 48] «Внутрішнє« я »: Британська літературна автобіографія ХХ століття», простежує історію жанру літературної автобіографії в англійській літературі до 80-х років ХХ століття і розглядає автобіографію як набір певних протиставлених категорій – батьки / діти; особистість / історія; достовірність / недостовірність; фактографічність / фікціональність.

Найбільш послідовно особливості автобіографії розглядається в літературознавчих дослідженнях, де розуміється як «літературний прозаїчний жанр; як правило, послідовний опис автором власного життя» [3, с. 12]. Необхідно відзначити, що в багатьох випадках важко провести різницю між автобіографією і мемуарами. Деякі дослідники відносять автобіографію до самостійного жанру, який слід відокремити від «суміжних жанрів: біографії, мемуарів, щоденника» [3, с. 14]. Автобіографія відрізняється від мемуарів тим, що її автор «робить наголос саме на своєму особистому житті, особливо, на історії становлення своєї особистості» [6, с. 26], тоді як автора мемуарів цікавить, насамперед, світ навколо, люди, події.

Однак більшість говорить про приналежність автобіографії до жанру мемуарної літератури (Л. Гараніна, В. Піскунова, Н. Великої, В. Барахова, А. Мельников). «Типологія мемуарів різноманітна – від «Сповіді» Руссо з її граничним саморозкриттям людини до хронікально-політичних спогадів мадам де Сталь («Десять років вигнання»)» [2, с. 31].

Виокремлюється таке поняття як «мемуари-автобіографії» як "вид джерел особистого походження, метою якого є встановлення вторинних соціальних зв'язків мемуариста в еволюційному цілому. Для них, принаймні на першому етапі їх існування, характерний довільний відбір інформації відповідно до індивідуальних уявленнями мемуариста" [1, с. 25].

Для автобіографії характерним є певний набір характеристик, які відзначені сучасними дослідниками: ретроспективність оповідання (Н.А. Ніколіна, Ф. Лежен «Автобіографія є розповідним текстом з ретроспективною установкою, за допомогою якого реальна особистість розповідає про власне буття» [6, с. 85]; хронологічне послідовний виклад подій (Н.А. Ніколіна; пам'ять (В.В. Нуркова, Є.В. Погодіна, Ю.Б. Шликова, А. Тартаковський та ін.); відкритість автобіографії (Н.А. Ніколіна та ін.); документальність; два тимчасових плани оповідача в сьогоденні і в минулому (А.В. Антюхов, Н.А. Ніколіна А. Галич та ін.); суб'єктивність, особистісний початок (А.В. Антюхов, А. Галич, Є.І. Л. Гінзбург, Є.В. Погодіна).

На сьогоднішній день виділяють декілька типів автобіографій, наприклад, традиційну, автобіографію духу і політичну автобіографію (Л.А. Мішина); художні, мемуарні та щоденникові автобіографічні тексти (В.В. Нуркова); діяльнісну, соціальну і екзистенційно-чуттєвий типи автобіографії (Ю.Б. Шликова).

На думку Левицького, "мемуарист, відтворюючи лише ту частину дійсності, яка перебувала в його полі зору, ґрунтується переваги на власних безпосередніх враженнях і спогадах; всюди на передньому плані або він сам, або його точка зору на описуване. Неповнота фактів і майже неминуча однобічність інформації надолужуються в мемуарах живим і безпосереднім вираженням особистості їх автора, що є цінним «документом» часу" [4, с. 13].

Виходячи з того, що особистість автора є головним елементом автобіографічного дискурсу, актуальним стає виявлення гендерного

фактора даного типу тексту. Авторство автобіографічного тексту не може бути гендерно нейтральною категорією. Текст, написаний жінкою (жіночий дискурс) буде являти собою іншу парадигму, ніж та, що створена автором-чоловіком. За допомогою вивчення простору жіночого і чоловічого дискурсу художнього твору стає можливим виявлення гендерної парадигми в рамках її реалізації в автобіографічному просторі. Очевидно, що автобіографічний жанр є плідним полем реалізації різних параметрів категорії ідентичності, які вербалізується на різних рівнях мовної структури. За аналогією з тим, що жіночий автобіографічний дискурс вважається «гендерно маркованим авторським дискурсом, інакше – дискурсом авторського мемуарно-автобіографічного оповідання, який був створений жінкою-автором» [4, с. 19], вважаємо, що і чоловічий автобіографічний дискурс є гендерно маркований авторським дискурсом.

Виявлення гендерного чинника в автобіографічних творах, дає змогу не тільки глибше проникнути в образний світ їх авторів, а і проаналізувати форми лінгвістичного вираження гендерної ідентичності в художніх творах письменників.

Список використаних джерел:

1. Данилевский И.Н. Источниковедение : Теория. История. Метод. Источники Рос. истории: Учеб. пособие для студентов вузов / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева; Рос. гос. гуманитар. ун-т, Ин-т "Открытое о-во". М. : РГГУ, 2000. – 701 с.
2. Гинзбург Л. О психологической прозе. – М.: INTRADA. – 1999. – 416 с.
3. Мильчина В.А. Автобиография // Литературный энциклопедический словарь. М.: Сов. энциклопедия, 1987. – С. 12.
4. Минец Д.В. Гендерная концептосфера женского мемуарно-автобиографического дискурса: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Д.В. Минец – Вологда, 2012.
5. Finney Brian. The Inner I: British Literary Autobiography of the Twentieth Century / Brian Finney. London, Boston: Faber and Faber, 1985. – 286 p.
6. Lejeune Ph. L'autobiographie en France / Ph. Lejeune. Paris, Seuil, 2000. – 192 p.
7. Misch G. A history of autobiography in antiquity: Part I / G. Misch. – L: Routledge, 2003. – 368 p.

Ярич М.В.

аспірант,

Чернівецький національний університет

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Термін “концепт” є запозиченням із лат. *Conceptus* – поняття, від *concipere* – “збирати, вбирати у себе; представляти себе; утворювати тощо”. Префікс *con-*, що позначає спільну дію, об’єднання в ціле визначає філософський зміст концепту, який виник у логіці П. Абеляра. Середньовічний філософ вважав концептом сукупність понять, пов’язування висловлень у єдину точку зору на той чи інший предмет за умови визначальної сили розуму. П. Абеляр зауважував, що концепти виникли до створення природи в Божественному розумі як ідея Бога та прообразів одиничних речей [3, с. 23].

Будучи представником концептуалізму в дискусії номіналістів і реалістів із приводу підґрунтя загальних імен, П. Абеляр заперечував реальне існування загального, однак визнав базою загальних імен універсалії, які узагальнюють природу речей і створені розумом для його внутрішнього вжитку як результат пізнавальної діяльності людини. Тобто концепти є лише абстракціями чуттєво сприйнятої інформації про світ [5]. У середньовічному концептуалізмі (Т. Гоббс, П. Абеляр, У. Оккам) концепт розглядався як універсалія, що узагальнює ознаки речей, містить важливу й актуальну інформацію та використовується в розумовій діяльності. Концептуалізм заклав фундамент для філософського тлумачення терміна. Ж. Дельйоз і Ф. Гватаррі проголошували тяжіння концепту лише до філософії. Вони називали його вузлами сітки, простягнутої філософом крізь вічний хаос [5, с. 123].

З іншого боку, деякі вихідні значення латинського терміна зумовили більш пізні тлумачення концепту, до якого повернувся у 1928 році російський філософ С. Аскольдов у статті “Концепт і слово”, надавши його визначенню лінгвофілософського спрямування: “Концепти – це ембріони мисленневих операцій. Коли вимовлене ким-небудь слово розуміється у власному значенні, то це значить, що той, хто це розуміє, здійснює деякий миттєвий акт, який

служить зародком цілої системи мисленнєвих операцій” [2]. Дослідник називає концепт “досить загадковою величиною”, “майже невлотимим мерехтінням чогось у розумовому кругозорі”. Пов’язуючи концепт зі значенням слова, він вважав, що концепт може заміщувати не лише реальні предмети, а й окремі їхні частини, “реальні дії”, “власне мисленнєві функції”; а здатність до заміщення реалізується концептами завдяки значенню слова. Дослідник відмічав, що концепт є значно ширшим за лексичне значення [2].

Тим самим, С. Аскольдов розширив розуміння концепту й вивів його далеко за межі загальних понять, хоч у деяких місцях своїх наукових праць він остаточно не позбавився впливу середньовічного концептуалізму (порівняти: концепт є “мисленнєвим утворенням, яке служить для нас заміщенням у процесі мислення невизначеної кількості предметів одного роду” [2, с. 142], тобто концепт тлумачили як загальне родове поняття відносно конкретних видових понять одного класу).

У лінгвістиці поява концепту була зумовлена нагальною потребою нового тлумачення терміна “поняття”, яке традиційно розглядалось як абстракція окремих чуттєвих ознак, а згодом розширило свій обсяг до рівня єдності загального, одиничного й особливого, тобто всього обсягу інформації про певний об’єкт або клас об’єктів. На позначення другого тлумачення почав використовуватись термін «концепт» [10].

О. Цапок вказує на чотири аспекти дефініції концепту: логіко-філософський, що пов’язує концепт із поняттям; логіко-семантичний, орієнтований на утотоження його зі значенням; психологічний, який виходить з ідеї О. Потебні про трирівневу структуру слова, одним із яких поряд із внутрішньою та зовнішньою формою є “зміст, що відповідає чуттєвому образу чи розвинутому з нього поняттю” [10]; й інтегративний, орієнтований на розуміння концепту як інформаційної структури свідомості з огляду на різні способи отримання інформації [10]. Окреслені аспекти визначені наявністю дискусійних питань як у галузі лінгвоконцептології, так і когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, когнітивної психології.

Розглянемо одне з найголовніших питань для усвідомлення природи концепту: співвідношення концепту, поняття та значення. Концепт і поняття нерідко ототожнюються, зважаючи на зміст терміна “концепт”, використаний у середньовічній схоластиці П. Абеляра. Поняття, на думку деяких лінгвістів, є логічно

конструйованим концептом, позбавленим образності. Таке твердження можна розуміти подвійно: або поняття немає чуттєвого образу (картинки) у свідомості, або поняття немає оцінно-емотивних й експресивних нашарувань, на відміну від концепту. Однак у свідомості існують поняття емоцій та оцінок, тому відсутність образності за будь-яких умов не є диференційною ознакою поняття й концепту. Відсутність психічних нашарувань у понятті дослідники пояснюють на підставі відмінності поняття й значення. М. Алефіренко підкреслює: “У мові виражаються не лише результати понятійного відображення, а й складна різноманітність психіки – внутрішній світ переживань людини, роздумів, цінних суджень. У мовних значеннях утілені й форми допонятійного відображення – сприйняття й уявлення” [1, с. 67]. Вважається, що значення ширше поняття, тому що друге пропускає перше крізь призму національного світобачення й певної мовної системи. Оскільки концепт розглядається як інформаційна структура, ширша за значення, то поняття є не лише ядром значення, а і ядром концепту [1, с. 45].

Дослідники в галузі лінгвоконцептології намагаються розвести поняття й концепт. Ю. Степанов диференціює їх відповідно до їхньої належності до різних наук: поняття – до логіки, філософії, концепт – до математичної логіки, культурології та лінгвістики [9, с. 40]. Поняття нерідко пов’язують зі класифікаційною діяльністю. Ф. Клікс відмічає, “понятійні структури є підґрунтям класифікаційного пізнання, певна множина об’єктів може пізнаватися на базі фіксованої в пам’яті структури ознак” [7, с. 149], натомість концепт передбачає залучення ще й чуттєвої, оцінно-емотивної, образної, метафоричної та іншої інформації. На думку О. Кубрякової, до концептів залучаються уявлення, образи, поняття [8, с. 143]. С. Жаботинська розглядає концепт як родове поняття для ряду ментальних сутностей, таких як уявленнь, понять, гештальтів і схем дій [6, с. 98].

М. Болдирєв зазначає, що поняття – це раціональний, логічно осмислений концепт, воно виникає шляхом виділення й осмислення істотних характеристик предметів і явищ, у результаті поступового абстрагування від другорядних, індивідуальних ознак, тобто в результаті теоретичного пізнання, а концепт є результатом когніції [4, с. 24].

Отже, багато лінгвістів займалися проблемою вивчення концепту і розробили власні підходи до визначення даного терміну. Основним диференційним параметром між поняттям і концептом вважають емотивність, оцінку.

Список використаних джерел:

1. Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры / Н. Ф. Алефиренко. – М.: Наука, 2002. – 122 с.
2. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М.: Мир, 1997. – 609 с.
3. Балатова С. С. Сучасне розуміння концепту / С. С. Балатова // Матеріали II міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес». – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – С. 38.
4. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики / Н. Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 18-36.
5. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /Л. Г. Дротянко. – К.: Навчальна книга, 2002. – 128 с.
6. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования / С. А. Жаботинская // Лингвистическая студия. – Черкаси: Сіяч, 1997. – Вип. 2. – С. 3.
7. Кликс Ф. Пробуждающееся мышление. У истоков человеческого интеллекта / Ф. Кликс. – М.: Прогресс, 1983. – 157 с.
8. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е. С. Кубрякова. – М.: Ин-т языкознания РАН, 1997. – 326 с.
9. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры: опыт исследования. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Ю. С. Степанов.– М.: Академический Проект, 2001. – 990 с.
10. Цапок О. М. Мовні засоби репрезентації концепту краса в поезії українських шістдесятників 2004 року: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / О. М. Цапок. – О., 2004. – 20 с.

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Поліщук К.М.

аспірант,

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ПОНЯТТЯ ДРАМАТУРГІЧНОСТІ

Драматургія є особливим видом мистецтва, і належить одночасно літературі та театру. Вона “зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дію самих персонажів” [4, с. 301]. Як окремий вид мистецтва драматургія наділена своїми характерними засобами. Всі засоби драматургії зорієнтовані на те, щоб надати виставі, яка вибудовується на матеріалі п’єси, максимальної естетичної впливовості на глядача.

Мета дослідження – простеження функціонування поняття драматургічність як терміну на позначення специфічності поетики драматургічного твору, спроба окреслення його суті та введення його в активний науковий вжиток.

У дослідженнях різного характеру серед понять які стосуються драматургії термін драматургічність зустрічаємо: драматургічність листів, драматургічність мислення, драматургічність поезії, драматургічність прози, драматургічність, сатири, драматургічність побудови, драматургічність дії, драматургічність образу, драматургічність анекдоту, драматургічність композиції, драматургічність кіно, драматургічність стилю, драматургічність музики. Очевидно, що *драматургічність* цілком природно сполучається із поняттями на позначення як словесних та несловесних видів мистецтв, так і з елементами та кшталт композиція, дія, стиль.

У дослідженні М. Федотової «Театральність і драматургічність як основа поетики «Людської комедії» О. Де Бальзака» поняття драматургічності є одним із ключових. Дослідниця зазначає, що у її розумінні це поняття “проявляється, зокрема, в особливому розвитку конфлікту і побудові інтриги, у специфіці «побудови»

сцени і характеристиці персонажів, їх появу у дії роману, який перетворюється у свого роду великий сценічний майданчик” [5, с. 10].

Осмилення функціонування терміну драматургічність, його фрагментарних тлумачень, та визначення його сутнісних ознак, приводить нас до розуміння, що драматургічність – це поетика драматургічного твору. У свою чергу поетика – це система виражальних засобів. Звідси слідує, що драматургічність – це система виражальних засобів драматургії як виду мистецтва. Таким чином дослідити драматургічність фактично означає зрозуміти майстерність драматурга. У використанні цього терміна є доцільність, адже драматургічність вбирає у себе поняття поетика драматургії, мистецтво драматургії та художність, але є лаконічнішим і конкретнішим за поняття поетика, адже стосується саме системи виражальних засобів драматургії як виду мистецтва.

Говорячи про поетику драматургічного тексту Г. Ключек зазначає, що “художність драматургічного тексту має свої «секрети» і свої критерії та принципи поцінування. І стосуються вони не лише вражальності монологів, діалогів (переважно) та полілогів. Є в поетиці драматургічного тексту й чимало інших загальнолітературних категорій та критеріїв поціновування – таких як образ, характер, сюжет, конфлікт, мотив, підтекст, цілісність, гармонійність...” [1, с. 63]. Дослідивши ці категорії та критерії можна збагнути художність драматургічного тексту.

В історії дослідження секретів майстерності або виражальних засобів драматургії багато дослідників намагалися окреслити їх, і ці спроби простежуємо від Аристотеля до сучасності. У своїй «Поетиці» Аристотель обґрунтовує теоретико-літературні категорії, походження поезії та драми. Центральними поняттям «Поетики» є мімізис – наслідування, та катарсис – очищення. У трактаті Н. Буало «Мистецтво поетичне» з’ясовується головна категорія класицистичної драми – єдність місця, часу і дії. Вона є обов’язковою для класицистичної драми, але не потребує обов’язкового дотримання у драмі після класицизму.

«Поетика» Аристотеля та «Мистецтво поетичне» Буало – яскравий приклад так званої нормативно-описової поетики, яка за мету ставить навчити створювати літературні твори того чи іншого жанру – “науки про роблення поетичних творів. Вона містить в собі набір правил, дотримуючись яких, нібито можна створити зразковий

літературний твір” [2, с. 11]. У давніх навчальних закладах та, зокрема, у Києво-Могилянській академії, викладалася нормативно-описова поетика, завдання якої полягало у тому, аби навчити студентів писати літературні твори [2, с. 11].

На тлі даного поглибленого вивчення засобів художнього, котре відбувалося із застосуванням різних систем (структуралізм, постструктуралізм, рецептивна естетика, рецептивна поетика, та ін.), з’явилися праці, які представляють новий, вищий рівень шкільної поетики, тобто поетики пояснювально-навчальної. Подібні сучасні і відносно нещодавно створені нормативно-описові поетики можна перераховувати нескінченно. Зазначимо, що із них найбільш вдалими та інформативними є своєрідні поради від письменників та кіносценаристів: Стівен Кінг «Як писати книги», Ян Флемінг «Як написати трилер», Майк Йогансен «Як будується оповідання», Роберт Маккі «Історія на мільйон доларів».

Але все ж найбільш цінною, особливо для дослідження драматургічної майстерності, на нашу думку, є праця американського педагога та сценариста Лайоша Еґрі «Мистецтво драматургії». У передмові до цієї праці Еґрі зазначає: “ми збираємось показати новий підхід до літературного письменництва взагалі і до написання п’єс зокрема. Цей підхід заснований на природних законах діалектики” [3].

У «Мистецтві драматургії» досить чітко окреслені риси майстерності п’єси. Вони були виведені автором шляхом аналізу класичних п’єс і найкращих зразків сучасних йому драматургічних текстів, а тому довіра до доцільності і точності цієї концепції є. Після аналізу Еґрі робить висновок, що усі високохудожні драматургічні твори мають спільні риси, які, вочевидь, і роблять їх класичними, найкращими, вічними, тобто художніми.

Головних рис, виведених автором «Мистецтва драматургії», три: посилка, конфлікт, характер [3]. Винесена у підзаголовок теза “Мистецтво драматургії. На основі творчої інтерпретації людського характеру” [3] засвідчує той факт, що Еґрі будує свою теорію головним чином на основі характеру, визначаючи його рушійною силою п’єси і одним із важливих системотворчих чинників, якій творить цілісність усієї драматичної дії загалом, і п’єси зокрема.

Про характер Еґрі зазначає, що він мусить мати три виміри: фізіологію, психологію та соціологію. Володіючи інформацією про ці три «виміри» ми можемо “збагнути людину” [3], тобто зрозуміти

природу її поведінки і вчинків, адже модель поведінки персонажа у хорошій п'єсі будується саме за цими трьома характеристиками. Розуміння характеру приводє до розуміння мотивації його вчинків, мотивації конфлікту і його розгортання. Характер тісно пов'язаний із конфліктом, який Еґрі розглядає цілком традиційно.

Поняттям посилка Еґрі називає синтез понять “тема, теза, ключова ідея, центральна ідея, ціль, сюжет, фабула” [3]. Ми під поняттям посилка розуміємо головну творчу установку п'єси. Еґрі наводить основні посилки класичних п'єс: «Король Лір» Шекспіра – сліпа довіра веде до загибелі; «Ромео і Джульєтта» – велике кохання сильніше за смерть; «Тартюф» Мольєра – хто риє яму іншому той сам у неї попаде [3]. Посилка за Еґрі – це те, що кожною дією і реплікою доводить драматург, це його переконання, яке він прагне донести до глядача чи читача; це вісь на якій обертається дія; це те, на що працює кожен елемент у драмі, а отже, головну творчу установку п'єси можна назвати головним системостворчим чинником.

У творчості українського драматурга Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) посилка – головна творча установка – відіграє важливу роль системостворчого чинника. Наприклад, посилкою п'єси «Хазяїн» можна вважати «Стягання заради стягання» (за визначенням самого автора). Якщо її зробити за моделлю Еґрі, вона матиме таке формулювання: «Безглузда (надмірна) жадібність призводить до гибелі». Саме ця думка доводиться кожною дією у п'єсі, а отже вона є системоутворюючою.

Отже, поняття драматургічності широко експлуатується дослідниками та концентрує у собі кілька смислів, але спроби виведення дефініції цього поняття переважно відсутні. У нашому розумінні поняття драматургічність тотожне поетиці драматургії. Риси драматургічної майстерності, визначені Лайошом Еґрі, такі як головна творча установка (посилка), конфлікт, характер видаються нам переконливими у якості критеріїв майстерності драматургічного твору. Вони можуть послугувати, разом із загальними критеріями художності, основою для дослідження драматургічності.

Список використаних джерел:

1. Ключек Г. Д. «Божественний текст» Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) // Григорій Дмитрович Ключек. Наукові записки. – Випуск 113. – Серія: Філологічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 59-71.

2. Клочек Г. Д. Енергія художнього слова [Текст] : збірник статей / Григорій Дмитрович Клочек – Кіровоград: Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2007. – 448 с.

3. Лайош Еґрі. Мистецтво драматургії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://teatre.com.ua/upload/all/lib/iskustvo_dramaturgii.pdf

4. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред.. Олександра Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2006. – 488 с.

5. Федотова М. В. Театральность и драматургичность как основа поэтики «Человеческой комедии» О. де Бальзака / автореферат дисертації / Федотова Мария Владимировна. – Самара, 2013.

Цепа О.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ЛІРИЧНІ ТВОРИ В АСПЕКТІ ПРОБЛЕМИ АВТОРА

Хоча перші спроби визначити місце й роль митця у творчому процесі були зроблені ще в античні часи (Платон, Арістотель), усе ж наразі у філологічній науці загалом та в літературознавстві зокрема проблема автора не отримала належного теоретичного та методологічного обґрунтування. Актуальною є потреба систематизувати й узагальнити розрізнені, неузгоджені погляди науковців щодо змістово-формальних характеристик та методології дослідження поняття «автор». У межах цієї публікації ставимо за мету сформуванню цілісного уявлення про літературознавчу категорію «образ автора» та запропонувати конкретні напрямки її інтерпретації в ліричних творах.

Останніми роками дослідники все більше “здійюють” автора в процес пізнання як змістової, так і поетикальної творчих сфер. Прикладом так званої “реанімації” автора на матеріалі творчості одного чи ряду митців у межах певного або різних історико-літературних напрямів, стилів є напрацювання сучасного українського (Н. Непийвода [10], Я. Масалха [9] та ін.) і закордонного літературознавства (Т. Власенко [3], Н. Драгомирецька [5] та ін.). Грунтовне осмислення різних аспектів проблеми автора має місце в наукових працях М. Зубрицької [6], І. Карпова [7].

Для літературознавчої думки ХХ століття актуальними стали пошуки, як висловила Марія Зубрицька, “універсальної теорії, здатної поєднати три головні чинники літературного процесу: автора, текст і читача” [6, с. 35]. Усе розмаїття відповідних тверджень можна умовно звести до двох кардинально протилежних поглядів, кожен з яких пропонує свій шлях розв’язання проблеми автора.

Із одного боку, маємо усталену в розвідках з історії літератури, біографічних монографіях, пріоритетних в літературознавстві працях М. Бахтіна, В. Виноградова, Б. Кормана позицію, що відстоює так званий “авторитет” митця в суспільстві та його панівну роль у власному творінні. Загалом подібні дослідження презентують категорію “автор” як цілком сформовану одиницю літературознавчої науки, а проблему, пов’язану з методологією її виявлення – ключовою в літературно-критичній сфері.

Існує і кардинально протилежна позиція, представники якої заперечують культ автора в суспільстві, позбавляють його панівної ролі в художньому світі. Особливих повноважень надають або тексту, акцентуючи на його самодостатності (в обґрунтуванні сюрреалістів, представників “Нової критики”, структуралізму, постструктуралізму – Р. Барта, М. Фуко) або суб’єкту сприйняття, визначаючи його як співавтора (у психолінгвістичній методології О. Потебні, рецептивній естетиці В. Ізера, Г. Яусса, Дж. Куллера, С. Фіша).

Сучасне літературознавство, хоча й презентує обидва вищевказані різновекторні погляди на проблему автора, усе ж більше виявляє методологічну тенденцію, котра “враховує” “автора” під час дослідження змістових і формальних компонентів твору.

Попри неоднозначність у термінологічному номінуванні («суб’єкт переживання» [11, с. 76] за Т. Сільман, «образ стилю автора» за Н. Валгіною [1, с. 112] тощо), дослідники, щоправда, майже беззаперечно визнавали провідну роль і значення категорії “образ автора” у створеному світі.

Неодноразово «образ автора» обґрунтовували з позиції його формального втілення. Наприклад, Б. Корман переконував, що автор у творі завжди представлений певними “суб’єктними” й “позасуб’єктними” [8, с. 200] формами, саме тому сформулювати уявлення про створений “образ автора” можна, охарактеризувавши

специфіку вказаних форм, зокрема особливості їх функціонування і поєднання.

Категорія “образ автора” цікавила дослідників і з позиції відповідності/невідповідності емпіричному творцю. Дійшли висновку, що в основі створеного образу автора лежать своєрідно трансформовані в межах художнього світу враження, світоглядно-ідейні переконання, творчі вподобання емпіричного художника слова.

У процесі обґрунтування категорії «образ автора», з одного боку, висловлювалась невпевненість щодо ймовірності її виявлення (М. Храпченко [12]). А з іншого – робилися спроби з'ясувати специфіку її функціонування і дослідження. Наприклад, І. Франко (Див.: [4, с. 62]) уважав, що образ автора формується художньою уявою реципієнта. А В. Виноградов пропонував одночасне вивчення проблеми автора літературознавством, естетикою, стилістикою [2].

Ураховуючи досягнення науковців стосовно змістово-формальних характеристик та методології дослідження категорії “образ автора”, запропонуємо конкретні напрямки дослідження, за допомогою яких можна не лише виявити так звану “авторську присутність” у ліричному творі, але й сформулювати уявлення про різноманітні грані текстуального авторського образу.

Предметом уваги дослідника мають стати насамперед художньо виражені емоції, психічні стани, рефлексії тощо. Залучення психологічного інструментарію дасть змогу осмислити емоційний фон твору, а відтак розкодувати авторські відчуття, уявлення, зробити висновок про певні якості його характеру тощо.

Дослідження вираженого типу емоційного світовідчуття у творі (пафосу) привідкриватиме ідейний підтекст авторського ставлення до зображуваного. У підсумку зумовлена предметом художнього осмислення манера висловлювання віддзеркалить авторські світоглядно-ідейні переконання і вподобання. Ідейне навантаження твору найефективніше досліджувати, залучаючи культурно-історичний метод. Усе це дасть інформацію про коло інтересів, громадянську позицію авторської особистості.

Дослідник отримує інформацію про творчі здібності та художнє чуття автора, обґрунтовуючи лейтмотив поезії, її ключові образи, своєрідність ліричного сюжету (вихідний момент, розвиток почуття, кульмінацію, висновок), систему мовних засобів, особливості віршування тощо.

Виражені емоції, психічні стани, параметри проблематики, специфіка презентованого життєвого матеріалу часто провокують дослідника на міркування про вік автора, його соціальне становище, національність тощо. У результаті такого пошукового процесу авторський образ в уяві реципієнта набуватиме ознак пластичності.

Залучивши біографічний метод, матимемо змогу говорити про автобіографічність образу автора. У цьому контексті суттєво з'ясувати відповідність/невідповідність окремих якостей, уподобань художньо вираженого автора і біографічної постаті, висловлювати припущення про ймовірність і характер маскування митця.

Ефективність процесу виявлення образу автора залежатиме й від уміння дослідника впорядкувати та усвідомити власні, зумовлені поетичним текстом відчуття, асоціації, переконання, сумніви, запитання тощо.

Таким чином, ми акцентували на пріоритетності авторського підходу в тлумаченні змістово-формальних характеристик тексту. На основі узагальнення та систематизації поглядів науковців стосовно літературознавчої категорії «образ автора» запропонували конкретні напрямки дослідження авторського образу в ліричних творах. Наші міркування можна застосувати до творчості конкретного лірика, певної поетичної школи. Водночас досягнені результати можуть бути підґрунтям для відповідних системних досліджень чи окремих літературно-критичних розвідок про образ автора в епосі, драмі.

Список використаних джерел:

1. Валгина Н. С. Теория текста / Н. С. Валгина. – М.: Логос, 2003. – 280 с.
2. Виноградов В. В. О теории художественной речи: [Учеб. пособие для филол. специальн. ун-тов и пед. ин-тов] / В. В. Виноградов; послеслов. Д. Лихачева. – М.: Высшая школа, 1971. – 240 с.
3. Власенко Т. Л. Литература как форма авторского сознания [Текст]: пособие для студ. филол. фак. / Т. Л. Власенко. – М.: Логос, 1995. – 199 с.
4. Давидова-Біла Г. В. Образ автора в ліриці І. Я. Франка: дис. ... кандидата філол. наук: 10.01.01 / Давидова-Біла Ганна Вікторівна. – Донецьк, 1999. – 198 с.
5. Драгомирецкая Н. В. Автор и герой в русской литературе XIX-XX вв. / Н. В. Драгомирецкая. – М.: Наука, 1991. – 379, [3] с.
6. Зубрицька М. Ното Legens: читання як соціокультурний феномен / Марія Зубрицька. – Львів: Літопис, 2004. – 352 с.
7. Карпов И. П. Автор как субъект высказывания: (Тв. Н. С. Лескова) / И. П. Карпов. – Йошкар-Ола: Марийский гос. пед. ин-т, 2001. – 29 с.

8. Корман Б. О. Итоги и перспективы изучения проблемы автора / Б. О. Корман // Страницы русской литературы: [сб.ст. / отв. ред Н. В. Осьмаков]. – М.: Наука, 1971. – С.199–207.

9. Масалха Я. В. Опозиція “автор-герой” як жанротворчий чинник: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Я. В. Масалха. – Донецьк, 2003. – 19 с.

10. Непийвода Н. Автор наукового твору: спроба психологічного портрета / Н. Непийвода // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 11–23.

11. Сильман Т. Заметки о лирике / Тамара Сильман; послесл. Д. С. Лихачева. – Ленинград: Сов. пис., 1977. – 223 с.

12. Храпченко М. Б. Творча індивідуальність письменника і розвиток літератури / М. Б. Храпченко. – К.: Дніпро, 1976. – 376 с.

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Клівіцька-Миронюк І.О.

асистент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ГРІХ В МЕДІА ДИСКУРСІ

Лінгво-культурний концепт ГРІХ, власне, є християнським концептом і необхідно наголосити, що саме зараз він набув особливо важливого суспільно-етичного значення, адже людина зараз перебуває в період усвідомлення себе елементом цивілізаційно-ціннісної системи, в яку вона інтегрована і одночасно є суб'єктом, що її розбудовує та модернізує, завдяки чому антропоцентризм і набув домінуючого значення в лінгво-культурних дослідженнях.

Релігійний фактор в житті народів має особливий статус, адже релігія формує філософську та моральну свідомість, що відображається в мові як факторі культури. Саме це визначає актуальність такого дослідження.

Концепт ГРІХ, є одним з головних концептів християнської етики і можна навіть сказати базовим. Спостерігаючи еволюцію даного концепту у різних лінгвокультурних парадигмах, можна виявити суттєві відмінності. Досліджуваний концепт має розглядатися в поєднанні з такими емоційними концептами як СОРОМ, ПРОВІНА, КАЯТТЯ, СТРАХ, ЗАДОВОЛЕННЯ, СПОКУСА, ПОКАРАННЯ, СТРАЖДАННЯ, ОЧИЩЕННЯ, оскільки вони є дотичними.

Мовознавці вже звертались до дослідження концепту ГРІХ в окремих мовах (російській та англійській мовах), а також порівнювали його відображення в двох мовах (російській та французькій). Зацікавленість лінгвістів феноменом концепту ГРІХ є його багато – вимірність, а також, те що він тісно пов'язаний з емоційними концептами, відображення яких у мові є популярним, але не повністю висвітленим питанням у лінгвістиці. Даний концепт є складним феноменом психічно-емоційного та морально-етичного

життя людини і має високий аксіологічний статус у багатьох дисциплінах.

Концепт ГРІХ в повній мірі не розглядався в медіа дискурсі, та текстах з графічним зображенням на інтернет-ресурсах, хоча існує низка як вербальних так і невербальних засобів відображення цього концепту. Вербальні засоби на екрані містять, передають, а також акумулюють загально гуманістичну, соціальну, культурно-історичну, національну, оцінну, експресивно-емотивну інформацію, важливу для того чи іншого соціуму. Ось, наприклад, наочно можна спостерігати за утворенням нової лексико-фразеологічної одиниці «небесна сотня», що відбиває концепт СТРАЖДАННЯ (страждання заради очищення від гріха та перевтілення задля захисту вищої справедливості), до того ж дана лексико-фразеологічна одиниця підсилюється численними візуальними засобами (зображеннями янгольської варти), що має певне прагматичне значення – вплинути певним чином на аудиторію.

Останнім часом у період сильного емоційного напруження в політичному дискурсі, який часто інтегрований в медіа дискурс, саме тема гріха використовується для заохочення аудиторії до розвитку в собі моральних якостей, що повертає поняттю гріх первісного значення (хоча сучасні засоби масової інформації, зокрема інтернет, надали зовсім відмінного від релігійного значення). Журналісти можуть вдаватися до релігійної термінології не тільки для більш емоційного впливу на аудиторію, але й переосмислюючи існуючі поняття, надавати їм додаткового та нового сенсу, з метою більш наочно донести інформацію через вже знайомі образи (як наприклад, екс-шеф-редактора журналу InternetUA і сайту «Радіо Свобода», Сергій Рачинський, говорячи про найтипівіші помилки, яких припускаються в соціальних медіа, виступаючи перед студентами Школи журналістики Українського католицького університету у Львові, порівняв їх із сімома смертними гріхами. Додавши чіткі рекомендації щодо того, як не «грішити».)

Розглядаючи образний компонент концепту ГРІХ, треба зазначити, що у сучасній мові він об'єктивується низкою ключових концептуальних метафор, які є основою для типових метафоричних висловлювань. Метафоричні конструкції в наочно-ілюстративній формі описують одну з екстремально можливих ситуацій вияву ознаки або реакцію на цю ознаку з боку оточуючих. Основним

функціональним значенням системи засобів вторинної номінації є відображення психічних процесів, що відбуваються в людській свідомості у відповідь на зіткнення з об'єктивною реальністю. Можливість інтенсифікації ознаки з допомогою метафоричних конструкцій свідчить про суб'єктивну природу подання навколишнього світу і тягне за собою питання про норму як про найбільш нейтральний спосіб відображення дійсності. Явища і об'єкти навколишнього людини справді мають кількісні та якісні характеристики, які відображаються людською свідомістю як невід'ємна частина даної структури. Ступінь прояву ознак фіксується в найбільш частотному зі значень як узагальнений показник, властивий даному класу об'єктів в цілому. У випадку з концептом гріха ми можемо переважно виділити онтологічні метафори (пов'язані з самою людиною, її психофізичними станами, живими істотами, людською діяльністю) та просторові (зокрема пов'язані з напрямом донизу). Отже, метафоричні вирази, за допомогою яких актуалізується концептуальна метафора було співвіднесено з елементами метафоричної структури, що дало змогу зробити наступний висновок: у свідомості носіїв мови ГРІХ- це ТЯГАР (наприклад, підтвердження тому можна знайти навіть у візуальних засобах, гріх може бути зображено важкою валізою, яку надмірно тяжко нести, за аналогією до хреста), ГРІХ – як ВМІСТИЛИЩЕ або певна ЗОНА (наприклад заборонена, оскільки можна знайти зображення забороняючого знаку зі схематичним зображенням диявола і написом «no sinners» (грішникам не можна) за аналогією до «no smoking», або «обережно – гріх вбиває» за аналогією «осторожно уб'єт»). Конфігурація метафор, що стосуються однієї ж лексичної одиниці, можна розглядати у вигляді символічного образу, що міститься в підсвідомості носія мови (речовій конотації). Речовою конотацією може бути образ ТВАРИНИ (змієподібної істоти) або предмет (фрукт, що асоціюється з біблійною історією про гріхопадіння, наприклад дуже часто в цьому значенні можна знайти зображення відкушеного ЯБЛУКА). Символічним уособленням гріха чи спокутування гріхів може бути ЛЮДИНА (зокрема ЖІНКА часто символізує первородний гріх, або навпаки ЧОЛОВІК, що мужньо витримав страждання, може стати втіленням СУПЕРГЕРОЯ, як наприклад існує зображення Елвіса Преслі, що несе хрест), або певні риси обличчя, наприклад ОЧІ, що є нагадуванням про вічне. Цікавим є

вживання кольору для підсилення тексту: зокрема ЧОРНИЙ та ЧЕРВОНИЙ символізують гріх, БЛІЙ – святість.

Можна стверджувати, що варіативність фреймової структури концепту в залежності від типу дискурса – результат його динамічного розвитку. Оскільки динамічний характер концепту визначається значенням його цінносної складової для відповідного соціуму в той чи інший період його історичного та соціально-економічного розвитку, видається, що концепт ГРІХ, актуальний зараз, буде продовжувати розвиватися відповідно до тенденцій культури.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5–32.
2. Белова А. Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы // Культура народов Причерноморья // <http://www.crimea.edu/tnu/magazine/culture/culture32/index.htm>
3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
4. Дацишин Х. П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Х. П. Дацишин. – Львів, 2005. – 20 с.
5. Кудрявцева Л. О. Сучасні аспекти дослідження мас-медійного дискурсу: експресія – вплив – маніпуляція / Л. О. Кудрявцева, Л. П. Дядечко, О. М. Дорофієва, І. О. Філатенко, Г. А. Черненко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 58–66.
6. Семухина, Е. А. Фреймовая структура концепта «грех» (на материале русских и французских фразеологизмов)/ Е. А. Семухина // Гуманитарные исследования: сб. науч. тр. / Астрахан. гос. ун-т, Астрахань. – Астрахань, 2008. – № 2. – С. 48–54.
7. Чадюк О. М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. М. Чадюк. – Київ, 2005. – 20 с.

Руденко М.Ю.

аспірант,

Науковий керівник: Глущенко В.А.

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри,

Донбаський державний педагогічний університет

З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ

Історія виникнення, формування і розвитку соціальних діалектів у мовах світу значно різниться, тому існує широке поле для їх дослідження. Значний внесок у вивчення різних аспектів функціонування арго, жаргону й сленгу в людських спільнотах у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. внесли мовознавці: французькі Д. Делаплас, Л.-Ж. Кальве, німецькі Х. Вебер, Г. Еман, американські К. Ебл, Р. Спіерс, С. Флекснер, російські В. Д. Бондалетов, В. С. Єлистратов, М. М. Маковский, В. О. Хомяков, українські О. Т. Горбач, І. Г. Матвіяс, Л. О. Ставицька та багато інших. Проте на цей час у вивченні соціальних діалектів залишається багато невирішених проблем, їх дослідження може бути успішним лише за умови послідовного й усебічного вивчення, у тому числі в лінгвістично-історіографічному аспекті. Наша мета і завдання – простежити історію дослідження соціальних діалектів у європейській та американській лінгвістиці, з'ясувати істотні особливості їх виникнення, формування й розвитку.

Існує думка, що першою писемною пам'яткою французького арго є словник грабіжницького жаргону М. Швоба «Le jargon des Coquillards en 1455», що дійшов до наших часів в актах судейського процесу банди кокільярів з XV ст. [1, с. 5]. Важливий матеріал для дослідження арго представлено в праці О. Шеро «Le Jargon ou Langage de l'Argot reformé» (1630). Саме в цій книзі вперше зафіксоване слово «арго» [2, с. 31].

Значними пам'ятками арго ХІХ століття стали праця П. Леклера «Histoire des bandits d'Orgères» (1800), в якій наведено матеріали слідства і протоколи судових засідань, що торкаються злодійської банди із Оржеру, а також праці колишнього каторжника, який згодом став поліцейським Ф.-Е. Відока «Mémoires» (1828) і «Les voleurs» (1837) [3, с. 25, 27].

Важливим здобутком стали праці Фр. Мішеля «Etude de philology sur l'argot et sur les idioms analogues parlés en Europe et en Asie» (1856), Л. Сенеана «Sources de l'argot ancien» [Sainéan 1912] [4, с. 17–18].

З другої половини XIX ст. у Франції з'являється інтерес до нового арго. Упродовж XIX–XXI ст. видається багато нових словників, публікуються монографії і статті, присвячені арго, його функціям, семантиці, механізмам словотворення та іншим питанням арготології [4, с. 18–24].

Крім французьких науковців значний внесок в дослідження арго внесли мовознавці інших країн. Х. Ідальго у 1669 р. опублікував в Барселоні збірник «Romances de germania ... con el vocabulario», в якому зафіксував перші писемні згадки щодо іспанського арго [5, с. 31].

Перша згадка про німецьке арго, Rotwelsch, відноситься до XIII ст., зокрема перші словники – плід праці Герольда Еслібаха – датуються 1490, а «Liber vagatorum» – «Книга бродяг» – була вперше надрукована на верхньонімецькому діалекті у 1510. Перший докладний словник Rotwelsch з'явився у XVI ст. [6, с. 41–42]. Мову студентів Германії описано в історичних працях К. Ф. Б. Августин (1795), Р. Зальмасиус (1749), Ф. Клюге (1895), Д. Мейер (1894), К. Б. Раготскі (1831). У XX ст. у центрі уваги лінгвістів Германії знаходиться мова учнів (Schülersprache, Pennälersprache) (праці Р. Айленбергера (1910), Ф. Мельцера (Melzer 1928), докладно проаналізовані Г. Хенне (Henne 1986). Одною із перших наукових спроб лексикографічного фіксування молодіжних лексичних елементів став складений Х. Кюппером 6-й том його словника розмовної мови «Wörterbuch der deutschen Umgangssprache: Jugenddeutsch von A bis Z» (Küpper 1970) [7, с. 4–5].

Значну цінність для історії російського арго представляють праці, присвячені Ваньку Каїну, в яких міститься багатий матеріал, що відображає стиль і мовлення притаманне злодіям другої половини XVIII ст., коли Ванька Каїн діяв у Центральній Росії [8, с. 42].

Французьке професійне арго було вперше зафіксоване в книзі Пешона де Рюбі «Благородная жизнь странствующих торговцев, нищих и бродяг» [Pechon de Ruby 1596] [2, с. 27]. Перша звітка про російські умовно-професійні арго відноситься до 1786 р.: у рукопису Андрія Мейера представлена «коротка характеристика «отверніцкої»,

або «відверненої», мови кричевських міщан, кравців та інших майстрових людей (з наведенням близько 60 слів)» [9, с. 11]. У подальшому значний внесок у дослідження професійних аргів вніс у Франції Альбер Доза [Dauzat 1917] [2, с. 37, 58], у Росії П. С. Паллас (1786 – 1791) [10, с. 502], в Україні О. Горбач [8, с. 8–40].

Дослідження сленгу ведеться ось уже більше чотирьох століть (починаючи з XVI ст.). Найбільш значною працею, що стоїть на початку шляху дослідження сленгу, є словник Т. Хармена (Harman Th. A caveat of warening for commen cursetors called vagobones. London, 1565), письмовою передумовою якого, безсумнівно, стала праця Р. Копленда (Coplend R. The Hye Way to the Spyttel Hous, 1530–1540) [11, с. 37].

Головним підсумком XVIII ст. у вивченні сленгу став словник Френсіса Гроуза «A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue» (1785). XIX ст. характеризується докладним дослідженням різних царин використання сленгу і переходом від звичайного укладання словників і глосаріїв до наукового дослідження [12, с. 47–48]. Одне із таких досліджень зв'язано з ім'ям Дж. К. Хоттена, створившого словник «A Dictionary of Modern Slang», вперше виданий у 1859 р. [Hotten 1960] [13, с. 9–10].

У кінці XIX – на початку XX ст. у Великобританії видається цілий ряд словників сленгу. Зокрема, у 1937 р. вийшло перше видання словника відомого дослідника англійського сленгу Еріка Партріджа (Eric Partridge) «A Dictionary of Slang and Unconventional English: Colloquialisms and Catch-Phrases, Solecisms and Catachreses, Nicknames, and Vulgarisms» [14, с. 38–39].

Найбільш відомими словниками американського сленгу, виданими у США, на сьогоднішній день є словники Річарда А. Спіерса (1994, 1997), Роберта Л. Чепмена (1998), Дж. Е. Лайтера (1994 – 1997) [14, с. 40].

Значний внесок в розробку сленгу внесли російські лінгвісти М. М. Маковський, В. О. Хомяков, українські С. Пиркало, Л. О. Ставицька та ін.

Це далеко неповний перелік науковців, їх праць з дослідження соціолектів і проблем, які мають місце.

Дослідження соціолектів є надзвичайно важливим як для розвитку мовознавчої науки, так і для прикладних, насамперед лінгводидактичних, виховних, культурних цілей. Перспективи подальших досліджень у вивченні аргів, жаргону та сленгу ми

вбачаємо: 1) у систематизації поглядів мовознавців з питань історії становлення і розвитку, динаміки аргю, жаргону, сленгу впродовж XIX – початку XXI ст.; 2) у дослідженні історії формування і вивчення термінології соціальної діалектології та її складових.

Список використаних джерел:

1. Береговская Э. М. Социальные диалекты и язык современной французской прозы : учеб. пособие / Э. М. Береговская. – Смоленск, 1975. – 120 с.
2. Ретинская Т. И. Социоллингвистический и функционально-стилистический анализ французских профессиональных аргю : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.05 / Т. И. Ретинская. – Орел, 2012. – 366 с.
3. Calvet L.-J. L'argot / L.-J. Calvet. – P. : Presse Universitaire de France, 1999. – 127 p.
4. Овчинникова О. А. Французское аргю конца XX века : словообразование и семантика : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / О. А. Овчинникова. – Смоленск, 2010. – 182 с.
5. Бугера О. А. Соціальні діалектизми : історія розвитку та теоретичного опрацювання / О. А. Бугера // Філологічні студії. – 2011. – Вип. 6, ч. 2. – С. 30–38.
6. Колесниченко И. И. Особенности функционирования арготизмов в немецком языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И. И. Колесниченко. – М., 2006. – 170 с.
7. Семенова Н. В. Фразеология молодежного сленга (на материале немецкого языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. В. Семенова. – Владимир, 2006. – 194 с.
8. Горбач О. Аргю в Україні / О. Горбач. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – 688 с.
9. Бондалетов В. Д. Условные языки русских ремесленников и торговцев. – Вып. 1. – Условные языки как особый тип социальных диалектов / В. Д. Бондалетов. – Рязань : РГПИ, 1974. – 112 с.
10. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
11. Маковский М. М. Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология) : учеб. пособие / М. М. Маковский. – М. : Высш. школа, 1982. – 135 с.
12. Андреева Г. Р. Лексико-семантические особенности специального сленга (на материале английского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Г. Р. Андреева. – М., 2004. – 177 с.
13. Ускова А. И. Статус аргю в английском языке и художественной речи : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / А. И. Ускова. – Воронеж, 2014. – 17 с.
14. Мозжухин К. Е. Сленг в речи студентов американских университетов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / К. Е. Мозжухин. – М., 2005. – 194 с.

Швець Н.В.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ТА ЕТНОСПЕЦИФІЧНІСТЬ ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ ІХТІОНІМА HERRING / HARENG / ОСЕЛЕДЕЦЬ

Сучасний етап розвитку ономаціології відзначається підвищеною увагою до номінативної системи мови загалом [1; 7] та явища вторинної номінації зокрема [2; 3].

Наше дослідження присвячене виявленню універсальності та специфічності вторинних номінацій іхтіоніма *herring / hareng / оселедець* в англійській, французькій та українській мовах.

Вивчення внутрішніх мотиваційних моделей іхтіонімів досить поширене у сучасному мовознавстві [4; 5; 9; 11], проте проблема перенесення назв риб на предмети інших лексичних сфер залишається поза увагою науковців, що і зумовлює її актуальність.

За словами В. Телії, суть вторинної номінації полягає у використанні вже існуючих у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування [10, с. 129]. Іхтіоніми як вихідна модель номінації утворюють нові значення шляхом метафоризації та фразеологізації.

Універсальними для усіх названих мов є фразеологічні одиниці з компонентом *herring / hareng / оселедець*, що позначають тісноту, наповненість, велику кількість одиниць на невеликому просторі (англ. *packed like herrings* [13], *packed like herrings in a barrel* [13]; франц. *serrés comme des harengs* [13]; укр. як (мов і т. ін.) *оселедців (у бочці)* [8, с. 758]).

Лексема *herring / hareng* в англійській та французькій мовних спільнотах використовується для позначення Атлантичного Океану у складі жартівливих фразеологічних зворотів: англ. *herring pond* [13] (дослівно – “оселедцевий ставок”); франц. *la mare aux harengs* [13] (буквально – “калюжа з оселедцями”).

Як в англійській, так і у французькій мові виявлено фразеологічні одиниці, в яких фігурує запах оселедця, проте інтерпретується він по-різному. Англійські фразеологізми *drag a red herring across the path* [13] та *draw a red herring across the track (trail)* [13], що мають значення “навмисно вводити в оману; відволікати

увагу від обговорюваного питання; збивати з пантелику” [13], походять від звички волочити по землі мішок з копченими оселедцями, щоб створити штучний слід при тренуванні мисливських собак. У французьких фразеологізмах з компонентом *hareng* запах оселедця, що є досить стійким, порівнюється з родинними зв’язками та звичками: зворот *la caque (la cale) sent toujours le hareng* [13] (дослівно – “бочка завжди пахне оселедцями”) має такі українські аналоги – горбатого могила виправить, яблуко від яблуні недалеко падає; вираз *la poche sent toujours le hareng* [14, р. 103] (буквально – “кишеня завжди пахне оселедцями”) означає, що людина завжди має (зберігає) щось від того середовища, в якому виросла.

Лише для англійської лінгвокультури характерне використання асоціацій зі скелетом оселедця для створення різноманітних виразів з компонентом *herring*, що застосовуються у будівництві (*herringbone bridging* – система перехресних зв’язків [13], *herringbone parquet pattern* – укладання паркету візерунком “ялинка” [13], *herringbone bond* – декоративна перев’язка “ялинкою” [13], *herringbone brickwork* – кладка цегли “ялинкою” [13], *herringbone drainage* – дренажні труби, покладені “ялинкою” [13], *herringbone strutting* – діагональні зв’язки між балками [13]), рукоділлі (*herringbone* – тканина з візерунком “ялинкою” [13], вишивання “ялинкою” [13]), спорті (*herringbone ascent* – підйом “ялинкою” [13]), електроніці (*herringbone winding* – обмотка типу “ялинка” [13]).

У французькій лінгвокультурі номінативна одиниця *hareng* має вторинні значення “поліцейський”, “жандарм”, “шкапа”, “сутенер” [6]. А фразеологічні одиниці з компонентом *hareng* використовуються для вказівки на бідність (*vivre d'un hareng* – сидіти на хлібі та воді [13] (буквально – жити на самих оселедцях), дшевізну (*on vend au marché plus de harengs que de soles* – дшеві товари швидше розкуповують [13] (дослівно – на ринку продають більше оселедців, ніж морських язиків), худорбу (*hareng saur* – худючий [13]; *sec comme un hareng saur* – худий, як скелет [13]), негативні риси людського характеру (*bête comme un hareng saur* – дурний, як корок [12, с. 121]; *à la graisse de hareng saur* – брехливий [13] (буквально – той, що тримається на жирі від копченого оселедця).

Українська лексема *оселедець* має вторинне значення “старовинна чоловіча зачіска у вигляді довгого пасма волосся на голеній голові (переважно у козаків); чуприна” [8, с. 758]. Фразеологічна одиниця як *кіт з оселедцем панькатися* вживається у двох значеннях: а) занадто довго займатися чим-небудь; б) занадто багато приділяти уваги кому-, чому-небудь [8, с. 758].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що іхтіонім *herring / hareng / оселедець* в англійській, французькій та українській мовах має як спільні, так і відмінні вторинні номінації. Вторинні лексичні значення притаманні французькій та українській мовам. У всіх досліджених мовах іхтіоніми є компонентами фразеологічних номінацій. Фразеологізми з компонентом *herring / hareng / оселедець* є джерелом номінації об’єктів інших лексичних сфер: людини (її зовнішніх характеристик, рис характеру, поведінки, родинних зв’язків та матеріального становища), артефактів і натурфактів.

Список використаних джерел:

1. Блинова О. И. Мотивология и её аспекты / О. И. Блинова. – М. : КРАСАНД, 2010. – 304 с.
2. Булик-Верхола С. Вторинна номінація як спосіб творення музичних термінів в українській мові / С. Булик-Верхола // Проблеми Української термінології. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська Політехніка”, 2008. – № 620. – С. 62-65.
3. Ковбасюк Л. А. Семантичний та функціональний аспекти одиниць вторинної номінації з компонентом “кольороназва” в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Л. А. Ковбасюк. – Херсон, 2004. – 22 с.
4. Коломиец В. Т. Происхождение общеславянских названий рыб (К IX Международному съезду славистов) / Вера Титовна Коломиец. – К. : Наукова думка, 1983. – 159 с.
5. Ліпкевич І. Г. Рибальська лексика в українських говірках Нижньої Наддніпряни : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “Українська мова” / І. Г. Ліпкевич. – Запоріжжя, 1993. – 20 с.
6. Мультитран [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.multitran.ru/>
7. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология [монографія] / Елена Александровна Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
8. Словник української мови : в 11-ти т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 1974. – Т. 5 : Н – О. – 840 с.
9. Стройкова С. А. Номенклатура іхтіофауни в сучасній німецькій мові : когнітивно-ономазіологічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / С. А. Стройкова. – Одеса, 2012. – 19 с.

10. Телия В. Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке / Вероника Николаевна Телия. – М. : Наука, 1981. – 269 с.
11. Усачева В. В. Славянская ихтиологическая терминология : принципы и способы номинации : обратный словарь / Валерия Васильевна Усачева. – М. : Индрик, 2003. – 352 с.
12. Французско-русский фразеологический словарь / [под ред. Я. И. Рецкера]. – М. : Госуд. изд-во иностр. и нац. словарей, 1963. – 1111 с.
13. АБВУУ Lingvo x6 [Электронный ресурс] : электронный словарь. – 4,7 Gb. – АБВУУ Software, 2014. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 512 Mb Ram ; Windows 8/8.1, 7, Vista, XP (SP2, 3). – Назва з контейнера.
14. DesRuisseaux P. Le dictionnaire des proverbes, dictons et des adages québécois avec les équivalents français et anglais / Pierre DesRuisseaux. – Québec : Bibliothèque Québécoise, 2009. – 324 p.

Швец О.В.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересу науковців до синтаксичної структури номінативного речення та її інтерпретації на рівні сучасного розвитку лінгвістичної науки, у зв'язку з тим, що номінативні речення становлять активну й дедалі більш уживану синтаксичну конструкцію. Форма ядерного конституента номінативних речень втілює у собі функцію номінації (називання), реалізується у відповідній номінативній, номінативно-вказівній, номінативно-оцінній чи номінативно-окличній інтонації.

Мета цієї розвідки – виявити особливості основних структурних моделей номінативних речень сучасної французької мови.

Матеріалом дослідження стали номінативні речення, дібрані шляхом суцільної вибірки із творів французьких письменників ХХ століття Е. Тріоле, Ж. Бернаноса, Ф. Моріака.

Кожне речення, у тому числі і номінативне, є певного роду синтаксичною конструкцією, що використовується в актах мовленнєвої комунікації і реалізує визначену структурну схему. Як і будь-яку іншу лінгвістичну модель, структурну схему простого

речення прийнято розглядати як абстрактний аналог речення, тобто структурна схема простого речення – це зображення його синтаксичної структури за допомогою заданої системи символів (класів слів, графічних знаків).

Серед номінативних односкладових речень, слідом за П. О. Лекантом, у сучасній лінгвістиці виділяють два структурних типи: нерозчленовані і розчленовані, які мають глибокі відмінності у своїй структурі [2, с. 159].

Розчленовані речення містять у своєму складі детермінанти, що є суттєвим для структури речення, а нерозчленовані, як поширені, так і непоширені, мають емоційну інтонацію, що спричинює відсутність підвищення тону і пауз. Речення з детермінантами є інтонаційно розчленованими: детермінант відокремлюється від головного члена паузою; вершина тону перебуває на детермінуючому члені, а після паузи наявне значне пониження тону [2, с. 159], наприклад: *Un nom – et quel nom* [3, р. 46].

У сучасній лінгвістиці є кілька концепцій дослідження семантики речень, що містять різні підходи до вивчення смислу речення. Однією з найпоширеніших є денотативна або референтна концепція значення речення, мета якої – виявлення відношень між висловлюванням і ситуацією, що позначається, або подією.

Семантична структура речення визначається, виходячи з його формального значення. Слідом за Н. М. Арват, вважаємо, що семантична структура речення – це утворений на предикативній основі семантичний комплекс, що є результатом взаємодії семантичних компонентів і відображає взаємозв'язок типізованих елементів екстралінгвістичної дійсності [1, с. 14].

Компонентний аналіз номінативних речень засвідчує, що подібні синтаксичні структури є двоскладовими (двочленними) реченнями, навіть якщо вони представлені лише одним головним членом, а при ньому відсутні об'єктні або обставинні поширювачі, оскільки у їх семантичній структурі виявляється і семантичний суб'єкт (експліцитний), і семантичний предикат (імпліцитний).

У результаті компонентного аналізу номінативних речень, були виявлені наступні семантичні структури таких речень:

I. Двокомпонентні семантичні структури, що складаються з семантичного предиката і семантичного суб'єкта. Семантика схеми – “наявність, існування предмета чи предметно представленої дії”, а предмет (у широкому значенні слова) постає як суб'єкт буття,

існування, представлений структурними схемами речень $(\text{Cop}_0)+N$: *Midi...* [6, р. 54], *Le père...* [6, р. 24], *Des blagues* [3, р. 74], *Le printemps* [6, р. 179].

Тут і далі використані символи: N – іменник, Pron – займенник, Num – числівник, Adj – прикметник, Adv – прислівник, Pron – займенник, Prep – прийменник, (Cop_0) – імпліцитний предикат.

II. Трьохкомпонентні семантичні структури, які поділяються на дві групи:

1. Трьохкомпонентні семантичні структури, що складаються із семантичного суб'єкта (предмета чи предметно представленої дії), семантичного предиката, що позначає існування, наявність предмета (у широкому смислі слова) і семантичного об'єкта зі значенням приналежності, представлені структурними схемами речень $(\text{Cop}_0)+\text{Pron}+N$: *Sa fille* [3, р. 183], *Mes hommages...* [6, р. 247];

2. Трьохкомпонентні семантичні структури, що складаються із семантичного суб'єкта (предмета чи предметно представленої дії, стану), семантичного предиката, що позначає існування, наявність предмета і семантичного конкретизатора з просторовим або часовим значенням, представлені структурними схемами речень $(\text{Cop}_0)+\text{Num}+N$, $\text{Adv}+(\text{Cop}_0)+N$, $N+(\text{Cop}_0)+\text{Num}$: *Huit heures* [6, р. 183], *Voici le tournant...* [6, р. 56], *Mardi en huit...* [6, р. 254].

III. Чотирьохкомпонентні семантичні структури номінативних речень, що поділяються на дві групи:

1. Чотирьохкомпонентні семантичні структури, що складаються із семантичного суб'єкта (предмета чи предметно представленої дії, стану), семантичного предиката, що позначає існування, наявність предмета зі значенням приналежності, представлені структурними схемами речень $N+(\text{Cop}_0)+\text{Prep}+N$, $(\text{Cop}_0)+\text{Pron}+\text{Adj}+N$: *La fille à Marie?* [6, р. 250], *Mon pauvre enfant!* [3, р. 185];

2. Чотирьохкомпонентні семантичні структури, що складаються із семантичного суб'єкта (предмета чи предметно представленої дії, стану), семантичного предиката, що позначає існування, наявність предмета, і семантичних конкретизаторів з просторовим або часовим значенням, представлені структурними схемами речень $N+(\text{Cop}_0)+\text{Prep}+\text{Adv}$, $(\text{Cop}_0)+\text{Adv}+\text{Prep}+N$, $(\text{Cop}_0)+\text{Num}+N+\text{Adj}$, $(\text{Cop}_0)+\text{Num}+N+\text{Adv}$: *Des voix en bas...* [6, р. 120], *Ici, sur le banc* [5, р. 71], *Quatre heures passées* [6, р. 62], *Onze heures, déjà...* [4, р. 108].

Цей перелік семантичних структур номінативних речень не є завершеним і може бути продовженим. Досліджений матеріал

показав, що найпоширенішими і найпродуктивнішими серед них є двохкомпонентні семантичні структури, що складаються з семантичного предиката і семантичного суб'єкта, тобто у семантичному аспекті номінативні речення є двоскладовими.

Отже, номінативні речення є односкладовими реченнями у граматичному аспекті, або на поверховому рівні, проте вони є двоскладовими реченнями у семантичному аспекті або на глибинному рівні. Структура номінативних конструкцій залежить від текстових позицій, які у своїй сукупності є реальним виявом кожної форми. Висока функціональність номінативних речень визначається не лише їхніми структурними параметрами та граматичними характеристиками, але й завантаженістю цієї конструкції в мові, її реальною можливістю забезпечувати процес комунікації як з погляду змістової сторони цього процесу, так і з боку нормативно-стилістичного аспекту.

Список використаних джерел:

1. Арват Н. Н. Компонентный анализ семантической структуры простого предложения (текст лекций) / Нинель Николаевна Арват. – Черновцы : Изд-во Черновиц. гос. унта, 1976. – 68 с.
2. Лекант П. А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке / Павел Александрович Лекант. – М. : Высшая школа, 2004. – 247 с.
3. Bernanos G. Journal d'un curé de campagne / Georges Bernanos. – Paris : Édition du groupe "Ebooks libres et gratuits", 1936. – 263 p.
4. Mauriac F. La fin de la nuit / François Mauriac. – Paris : Bernard Brasset, 1935. – 253 p.
5. Mauriac F. Thérèse Desqueyroux / François Mauriac. – Paris : Brodard et Taupin, 1927. – 184 p.
6. Triolet E. Roses à crédit / Elsa Triolet. – Kiev : Dnipro, 1981. – 255 p.

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Калужинська Ю.В.

аспірант,

*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ У МОВІ ГАЗЕТ

Мова друкованих засобів масової інформації є одним із найдинамічніших підстилів публіцистичного стилю: у ній доволі яскраво й швидко відзеркалюються зміни, що відбуваються в суспільстві. Українська періодика перебуває в постійному пошуку різних засобів суб'єктивного увиразнення мовлення. Газети в мовному плані прагнуть наблизитись до читача, зацікавити його, зокрема засобами емоційно-оцінної лексики. Оцінність у масовокомунікаційному дискурсі має особливий характер, оскільки оцінка в засобах масової інформації – це не просто оцінка індивідуальна, що відображає точку зору конкретного журналіста, а оцінка певних ідеологічних груп суспільства, відображена автором-медіатором у своїх текстах.

Оцінність – найважливіша інтенціональна категорія публіцистичного дискурсу, за допомогою якої адресант переконує адресата в певних заданих цілях. Ця категорія оцінки привертає увагу багатьох українських та зарубіжних мовознавців, її розглядають у логіко-семантичному (Н. Д. Арутюнова “Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы” [1]), семантико-прагматичному (Ф. С. Бацевич “Очерки по функциональной лексикологии” [2], Т. В. Маркелова “Семантика оценки и средства ее выражения в русском языке” [8]) та комунікативному (Н. В. Гуйванюк “Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ” (на матеріалі авторизованих конструкцій сучасної української мови) [5], Н. Л. Іваницька [11]), текстотворчому (У. В. Соловій “Оцінно-образна номінація у структурі художнього тексту” [12]) аспектах. Проблеми негативної

оцінки торкались у своїх роботах дослідники мови засобів масової інформації: С. П. Бибик [4], І. Я. Заліпська [6], І. Я. Мислива-Бунько [9], Б. О. Коваленко [7], М. І. Навальна [10], О. А. Стишов [13] та ін.

На початку ХХІ ст. у мові українських друкованих засобів масової інформації фіксуємо активне вживання іншомовних слів, що мають виразне негативне значення. У мові сучасних українських мас-медіа в постійному вжитку перебувають інновації іншомовного походження, що сприяють поповненню словникових ресурсів літературної мови і які є найвиразнішим явищем мовно-літературного розвитку.

Слова іншомовного походження в негативному значенні в мові періодики активно використовують збірно щодо дій Кремля, і особисто до Президента Росії Володимира Путіна (*фашизація* “впровадження режиму терористичної диктатури, спрямованого на знищення демократичних прав і свобод” [3, с. 565], *інтервенція* “насильне збройне втручання однієї або кількох держав у внутрішні справи іншої держави, агресія; *фін.* втручання держави, банків чи підприємств в операції на фондовій біржі з метою штучного впливу на курси національної валюти, цінних паперів тощо” [3, с. 255], *репресія* “захід державного примусу, покарання” [3, с. 470], *шантаж* “залякування погрозою викрити або розголосити факти, відомості, що можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь, з метою одержання будь-яких вигод; злочин, що полягає у використанні таких дій” [3, с. 608]).

Часто в мові друкованих засобів масової інформації іншомовні слова вживаються для позначення дій міжнародної спільноти у ставленні до Президента Росії Володимира Путіна (*ізоляція* “відокремлення когось чи чогось, позбавлення зв’язку з навколишнім середовищем” [3, с. 240], *санкції* “1) *юр.* затвердження чого-небудь вищою інстанцією, визнання законності чогось; 2) *юр.* заходи впливу, покарання за порушення закону; 3) у міжнародному праві – заходи впливу щодо держави, яка порушила міжнародну угоду” [3, с. 482], *маргіналізація* “тенденція до злиття соціальної групи” [3, с. 355], *саботаж* “1) навмисний зрив роботи, який виявляється у прямій відмові від неї або у недбалому, несумлінному її виконанні; 2) прихована протидія здійснення чого-небудь” [3, с. 480]).

У поле оцінної лексики, що виражає негативне ставлення до явищ, осіб і підкреслює їхню несправжність, входять слова з

похідними **квазі-** (у складних словах означає “позірний, несправжній, фальшивий”) та **псевдо-** (“несправжній, неправильний”) (*квазівибори, псевдовибори*).

Емоційно-оцінну лексику активно поповнюють слова зі значенням неприйняття чогось, спротиву або протидії чомусь з префіксом **анти-** (протилежність, протидія, ворожість). У мові друкованої періодики лексеми з таким префіксом мають виразне негативне значення (*анирекорд, антисемітизм*).

Для мови сучасної української періодики характерним є вживання іменників із іншомовним суфіксом **-фоб**, що позначає неприйняття чогось (*гомофобський, українофобський*).

На початку ХХІ ст. у мові українських засобів масової інформації активізувалися слова іншомовного походження на позначення негативних процесів, дій та станів. Під дією позамовних чинників, зокрема через складні стосунки України з Росією, військовими діями на сході країни тощо, ці лексеми набули відкритого негативного значення. Слова іншомовного походження надаються авторами як в прямому, так і в переносному значенні. Залучають також автори до словотворення іншомовні афікси.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы / Н. Д. Арутюнова. – 3-е изд., стер. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 383 с.
2. Бацевич Ф. С. Очерки по функциональной лексикологии : [монография] / Ф. С. Бацевич, Т. А. Космеда. – Львов : Світ, 1997. – 392 с.
3. Бирик С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – Харків : ФОЛЮ, 2006. – 623 с.
4. Бирик С. П. Усна літературна мова в українській літературі повсякдення / Бирик С. П. – Ніжин : “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2013. – 589 с.
5. Гуйванюк Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ (на матеріалі авторизованих конструкцій сучасної української мови) / Н. В. Гуйванюк, А. М. Агафонова ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці : Рута, 2001. – 56 с.
6. Заліпська І. Я. Комунікативні ознаки української мови у прямому радіо- і телебаченні : дис.. канд. філол. наук : 10.02.01 / Заліпська Ірина Ярославівна. – Тернопіль. 2013. – 351 с.
7. Коваленко Б. О. Стилистично занижена лексика в мові сучасної української публіцистики : дис.. канд. філол. наук : 10.02.01 / Коваленко Борис Олексійович. – Кам’янець-Подільський, 2002. – 182 с.

8. Маркелова Т. В. Семантика оценки и средства ее выражения в русском языке / [учебное пособие по спецкурсу]. – М. : МПУ, 1993. – 126 с.
9. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : дис.. канд. філол. Наук : 10.02.01 / Мислива-Бунько Іванна Ярославівна. – Луцьк, 2014. – 276 с.
10. Навальна М. І. Динаміка лексику української періодики початку ХХІ ст.: [монографія] / М. І Навальна. – К., Інститут української мови; Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.
11. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського / ред.: Н. Л. Іваницька. – Вінниця, 2008. – 279 с.
12. Соловій У. В. Оцінно-образна номінація у структурі художнього тексту (на матеріалі української “малої прози” кінця ХІХ – початку ХХ століття) : дис.. канд. філол. наук: 10.02.01 / Соловій Уляна Василівна; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 218 с.
13. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.

Коргун Д.В.

студентка,

Науковий керівник: Якуба В.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Гуманітарний інститут

Київського університету імені Бориса Грінченка

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ КАНАДСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

Дана стаття присвячена виявленню стратегій, тактик, прийомів впливу на громадську думку щодо України, а також аналізу способів їх реалізації в текстах канадського медійного дискурсу. У наші завдання входять аналіз текстового матеріалу, виявлення мовленнєвих засобів, що реалізують прийоми, які можна об'єднати в тактики маніпулювання, а потім в стратегії.

Для аналізу нами була використана стаття «Domestic politics and Ukraine» [6] (опублікована в канадській щоденній газеті «Ottawacitizen» 3 березня 2014 року), яка присвячена темі зовнішньої політики Канади щодо України.

Масова комунікація, представляючи собою складний, багатоаспектний феномен, є як і сферою розваг та споживання інформаційного продукту, так і одним з тих просторів, в яких люди створюють і поділяють життєві орієнтири, цінності, знання, що в сукупності зумовлює не тільки їх інформаційну обізнаність та оцінку актуальних подій, а й їх повсякденне життя і картину світу.

Дослідження функціонування дискурсу і, зокрема, медіа-дискурсу та його впливу – один із основних напрямів світової лінгвістики. Загалом, тематикою дискурсу й медіа-дискурсу займаються Т. А. ван Дейк, Г. Г. Почепцов, В. З. Дем'янков, В. І. Карасик, А. В. Полонський, Т. Г. Добросклонська, М. Р. Желтухіна.

А. В. Полонський зазначає, що сьогодні артикулюються як мінімум два підходи до визначення медіадискурсу. Відповідно до першого, медіадискурс – це специфічний тип мовленнєво-мислительної діяльності, характерний виключно для інформаційного поля мас-медіа. Відповідно до другого підходу, медіадискурсом вважається будь-який вид дискурсу, реалізований в полі масової комунікації, що продукується ЗМІ [5, с. 151-160].

Ми схильні дотримуватися другої точки зору, інтерпретуючи медіадискурс як тематично сфокусовану, соціокультурно обумовлену мовленнєвомислительну діяльність в мас-медійному просторі. Принциповою відмінністю цього типу дискурсу є те, що крім виробництва певних знань, оцінок об'єктів і їх образів як результату мовленнєвомислительної діяльності він створює уявлення про способи трансляції знання.

Вплив інформаційного потоку на свідомість людини є незаперечним фактом. Феномен маніпулювання визначають як прихований вплив на адресата, метою якого є отримання будь-якої вигоди. Здійснивши аналіз визначень даного явища, Е. Л. Доценко запропонував варіант, на який ми спираємося в рамках дослідження. На думку автора, маніпулювання – це «вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого виявлення в іншій людини намірів, які не збігаються з її актуально існуючими бажаннями» [1, с. 23].

Маніпулювання є комплексним явищем, його реалізація здійснюється через використання деяких стратегій і тактик. Під стратегією, відповідно до визначення, запропонованим О. С. Іссерс, ми розуміємо «комплекс мовних дій, спрямованих на досягнення комунікаційної мети». Стратегія є план реалізації окремих прийомів

її здійснення, тому під тактиками маніпулювання ми розуміємо окреме явище, конкретний хід, окремий інструмент реалізації загальної стратегії [2, с. 543]. Поняття стратегія і тактика пов'язані родовидовими відношеннями. О. С. Іссерс пропонує таку ієрархію термінів: стратегія – тактика – прийом – хід.

В рамках аналізу, представленого в даній статті, ми спиралися на класифікацію стратегій, розробленою О. Л. Міхальновою.

О. Л. Міхальова виділяє стратегії на пониження, на підвищення і стратегію театральності. Перші два типи стратегій класифіковані по виду емоційного ефекту впливу на адресата. Стратегія на пониження пов'язана з формуванням негативної оцінки об'єкта у жертви маніпулювання через пониження статусу даного об'єкта. Стратегія на підвищення орієнтована на створення зворотного ефекту, з її допомогою маніпулятор домагається симпатії адресата маніпулювання через створення позитивного образу [4, с. 175-183]. Виділення стратегії театральності здійснюється на основі наявності в тексті експресивних мовних засобів.

Мовні засоби пропонують маніпулятору широкий набір прийомів, які можуть реалізовувати різні тактики і стратегії. Інструментами мовленнєвого маніпулювання можуть бути фонографічні, лексичні засоби, морфологічні категорії, синтаксичні конструкції, текстові категорії, тощо.

Найширший пласт мовних засобів маніпуляції репрезентований на лексичному рівні. Розглянемо наступні приклади використання мовних засобів.

Вже перший абзац обраної для аналізу статті містить стилістичний засіб порівняння, який має негативне значення і представляє Україну як країну третього світу: “In the past week, expert commentators have gradually added valuable context showing how and why this country that Bloomberg BusinessWeek reported was “*as poor as Paraguay and as corrupt as Iran*” matters so much to the world.” Але відразу ж, вираз *matters so much to the world* створює позитивне ставлення до України, адже вона є важливою для світу. Саме тут реалізується тактика «презентації»: представлення когось чи чогось у привабливому вигляді.

Варто також відзначити, що газета «Ottawacitizen», використовуючи наведене вище порівняння, послуговується цитатою нью-йоркського щотижневого ділового журналу «Bloomberg BusinessWeek», не називаючи особисто Україну бідною,

як Парагвай і корумпованою, як Іран, і, таким чином, переносячи відповідальність за цю негативну характеристику на інше інформаційне джерело, а себе позиціонуючи лише як позитивно налаштованою стосовно України.

Наведемо наступні приклади: “*Canada was the first NATO member to recognize Ukraine’s independence, and has supported Ukraine’s aspiration to join the alliance. Canada was a vocal proponent of Ukraine’s successful bid to join the World Trade Organization.*”, “*Canada’s sustained commitment to Ukraine, expressed in words and action*”. Тут реалізується тактика «неявної самопрезентації»: вираження ставлення побічно, без прямого надання об’єктові позитивного оцінювання, представлення адресанта себе в привабливому, вигідному світлі. Через ставлення Канади до України показано її важливість та створюється позитивний образ.

Також: “*President Obama might take note of the forthright and principled stand that Prime Minister Stephen Harper and Foreign Minister John Baird have taken on Ukraine*”. Описання позиції канадського прем’єр-міністра стосовно України супроводжується використанням таких позитивно забарвлених епітетів, як «відверта» та «принципова».

У статті використано стилістично забарвлений вираз “*And Ottawa has sustained this engagement through every twist and turn in Kyiv’s recent history of political corruption and civil unrest.*” Використовуючи даний вираз замість нейтральних слів, наприклад, «змін та подій», підкреслюється скрупульозна увага з боку Канади до будь-яких, навіть, найдрібніших питань корупційної політики та громадських заворушень в Україні. Далі ця думка підкріплюється дефініцією України, як “*Canada’s top 20 “countries of concentration*”.

В абзаці, де йдеться мова про Росію, щодо характеристики України використовується прикладка-уточнення “*a country of historic importance to Russia*” з метою формування образу України, як важливої для Російської Федерації.

Передостанній абзац статті: “*All of us who care about the Ukrainian people and their struggles today should keep this in mind. Domestic political cynicism should stop at the water’s edge.*”, є закликом до кожного бути уважними до внутрішніх проблем України, не стояти осторонь. Для підсилення ефекту використано вислів “*stop at the water’s edge*”. “*Politics stops at the water’s edge*” – старе політичне прислів’я. Воно означає, що має існувати чіткий

поділ між внутрішньою та зовнішньою політикою країни. І, саме тут, що внутрішньодержавний політичний цинізм Канади не повинен виходити на міжнародний рівень. Тут бачимо приклади застосування тактики «спонукання» – заклик до якої-небудь дії, прийняття точки зору.

Отже, аналіз статті «Domestic politics and Ukraine» виявляє використання стратегії на підвищення, представлені наступними тактиками: «презентації», «неявної самопрезентації», та стратегії театральності: «спонукання».

Проаналізувавши статтю на стратегії і тактики, мовні засоби маніпулювання у формуванні образу української держави, можна зробити висновки, що образ сформовано позитивний. Це було здійснено не напряду через показ України з хорошого боку, а через постійне підкреслення зацікавлення Канадою в її справах та проблемах, її надзвичайної значимості для Канади, уряду і т.д. Отже, домінантною тактикою є тактика «неявної самопрезентації».

Список використаних джерел:

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита // М.: Изд-во МГУ, 1997. – 344 с.
2. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи // М.: Едиториал УРСС, 2003. – 284 с.
3. Михалева, О. Л. Политический дискурс : Специфика манипулятивного воздействия // М.: Либроком, 2004. – 256 с.
4. Полонский, А. В. Современный медиадискурс: ключевые идеи и слова / А. В. Полонский // Русский язык в современном медиапространстве. Материалы Междунар. науч.-практ. конф. //Белгород: БелГУ, 2009. – 238 с.
5. Domestic politics and Ukraine. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://ottawacitizen.com/news/domestic-politics-and-ukraine>

Сандакова Н.Ю.

студент,

Науковий керівник: Чувардинська О.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Гуманітарний інститут

Київського університету імені Б.Д. Грінченка

ЖЕСТ ЯК ЗАСІБ НЕВЕРБАЛЬНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО СЕРІАЛУ «МЕНТАЛІСТ»)

Сучасна проблематика лінгвістичних досліджень свідчить про актуальність питання функціонування мови у житті суспільства. Одним з ключових аспектів вивчення даного феномену є маніпуляція.

Проблема маніпуляції постає об'єктом наукової розвідки таких вітчизняних та зарубіжних вчених як О. В. Маріна, В.С. Белов, В.В. Корольчук, Т.А. Житникова, О.Й. Шейгал, О.А. Гудина, С.Г. Кара-Мурза, А. Мейєрабіан, К.Э. Штайн, Т. ван Дейк, Е.Л. Доценко.

Маніпуляція як вид комунікації представляє собою полікомпонентну єдність, особливість якої визначається дуалістичною опозицією каналів передачі інформації. Р. Якобсон зазначав, що «хоча серед усіх повідомлень, які використовуються при людській комунікації, мовні повідомлення відіграють домінуючу роль, ми все одно повинні брати до уваги всі інші види повідомлень, які вживаються у людському суспільстві, і досліджувати їх структурні та функціональні особливості» [5, с. 320]. Тобто досліджуючи маніпуляцію ми маємо приділяти увагу не лише вербальній, а й невербальній складовій даного явища. Актуальність даної статті полягає в варіативності використання жесту як засобу невербальної маніпуляції.

Метою статті є визначення жесту як засобу невербальної маніпуляції. Мета реалізується шляхом виконання наступних завдань:

- дати визначення поняття жест;
- визначити рівні та комбінації використання жесту як засобу невербальної маніпуляції.

Невербальна маніпуляція реалізується через мову тіла з метою впливу на свідомість особистості або групи людей для досягнення бажаного результату. Невербальний канал є найбільш потужним джерелом інформації у структурі комунікативного акту. Фактично з його допомогою передають основну інформацію при спілкуванні. Крім того, він є найбільш правдивим і адекватним, оскільки значна частина невербальних реакцій обумовлена і визначена дією підсвідомості, що за умови достатньої обізнаності суб'єкта дозволяє з'ясувати правдиву реакцію співрозмовника та його приховані наміри [2].

Змістове наповнення невербального каналу маніпуляції є надзвичайно широким, що спричинило неоднорідність у розумінні його складових. Одним з найбільш повних переліків компонентів невербальної маніпуляції ми вважаємо список, запропонований російським лінгвістом Г.Є Крейдліним. У своїй монографії «Невербальна семіотика» вчений вводить поняття «невербальна семіотика» на позначення науки, предметом якої у вузькому значенні є невербальна комунікація, а в широкому – невербальна поведінка та взаємодія людей [3, с. 6]. Невербальна семіотика може бути представлена як система наук, які вивчають невербаліку. До її складу входять [3, с. 22]:

1. Паралінгвістика (наука про звукові коди невербальної комунікації);

2. Кінесика (наука про жести і жестові рухи, про жестові процеси та жестові системи).

3. Окулесика (наука про мову очей і візуальну поведінку людей під час спілкування).

4. Аускультация (наука про слухове сприйняття звуків і аудіальну поведінку людей в процесі комунікації).

5. Гаптика (наука про мову дотику і тактильної комунікації).

6. Гастика (наука про знакові та комунікативні функції їжі та напоїв, про прийом їжі, про культурні та комунікативні функції напоїв і частувань).

7. Ольфакція (наука про мову запахів, сенсах, що передаються за допомогою запахів, і роль запахів у комунікації).

8. Проксеміка (наука про простір комунікації, його структуру та функції).

9. Хронеміка (наука про час комунікації, про його структурні, семіотичні та культурні функції).

10. Системологія (наука про системи об'єктів, якими люди оточують свій світ, про функції та зміст, які ці об'єкти виражають у процесі комунікації).

Даний перелік відображає рівні невербальної комунікації. Проте зважаючи на специфіку об'єкту нашого дослідження та джерела ілюстративного матеріалу, ми зосереджуємо свою увагу на маніпуляції на рівні кінесики, окулесики, гаплики, проксеміки та системології. Таким чином ми звужуємо класифікацію до трьох класів рухів:

1) незначкові психологічно нерелевантні фізичні рухи та фізіологічні процеси;

2) психологічно релевантні рухи тіла, голови, обличчя, тобто значущі пози, мімічні і артікуляторні рухи – знаки-індекси (симптоми), які трактуються як симптоматичні жести;

3) явища кінесики, тобто комунікативно релевантні рухи.

Тобто ми розглядаємо наступні категорії рухів: утилітарні рухи, симптоматичні жести і комунікативні жести [3].

У поняття жесту вкладається наступне базове значення: дія чи рух людського тіла або його частини, що має певне значення або сенс [1]. Проте таке визначення не висвітлює важливий аспект розуміння жесту, а саме – його іллокутивну і/ або перлокутивну силу. Отже, у нашому дослідженні ми визначаємо жест як дію чи рух людського тіла або його частини, що має певне значення або сенс і виконує іллокутивну і/ або перлокутивну функцію. Беручи до уваги об'єкт дослідження, ми розглядаємо комунікативні жести як засоби маніпуляції та симптоматичні жести, які у відповідному контексті також виступають засобом маніпулятивного впливу. Розглянемо наступні приклади використання жестів як засобів невербальної маніпуляції.

Так само як у мовленні ми послуговуємося певним набором комбінацій мовних одиниць, засоби невербальної комунікації використовуються у комплексі. Основним принципом маніпулятивного впливу є непомітність його дії для об'єкта впливу, отже, для збільшення ефективності маніпуляції та приховання факту її застосування використовується комплекс невербальних засобів. Такі багаторівневі комбінації знаходять вдале відображення, зокрема, в американському серіалі “Mentalist”. В епізоді 1 сезону 2 Патрік Джейн з метою викриття вбивці розігрує сцену пошуку знаряддя вбивства за допомогою своїх «екстрасенсорних здібностей». Патрік спочатку зосереджує увагу всіх присутніх на

одній з підозрюваних (невинною). Таким чином він встановлює контакт з усією аудиторією. Далі він бере її за руки ближче до зап'ястя. Даний комунікативний жест є одним з основних жестів, що встановлюючи контакт зі співрозмовником забезпечують певний рівень довіри та неформальності спілкування [4]. Разом з тим цей епізод є прикладом маніпуляції на системологічному рівні. В процесі пошуку знаряддя вбивства саме знаряддя і підозрювана, що виконувала роль локатора у виставі Джейна, являлись невербальними засобами маніпуляції системологічного рівня. Направляючи руки підозрюваної як своєрідний локатор Джейн водив усю групу по приміщенню, наближаючись до доказу. Створювалась ілюзія екстрасенсорного сеансу. Насправді ж, спостерігаючи за жестами та мімікою підозрюваних, Джейн визначив людину з найбільшим рівнем тривожності. Постійно підтримуючи зоровий контакт Джейн рухався вздовж приміщення, змінюючи напрямок щоразу, коли помічав, що рівень знервованості вбивці зростає. Так було знайдено знаряддя вбивства. Для того, щоб змусити вбивцю викрити себе, Джейн підсилив свої провокативні звинувачення порушенням особистого простору вбивці та жестом на позначення малого розміру, що підкріплював його заяву. Відповідно підсилення вербальної маніпуляції відбулося за рахунок засобів невербальної маніпуляції на кінесичному та проксемічному рівнях.

На прикладі даного епізоду, ми робимо висновок, що жест є поліфункціональним засобом маніпуляції на рівні невербальної комунікації. Проявляючись у комплексі з іншими засобами невербальної маніпуляції, жест шляхом іллокутивного і/ або перлокутивного впливу виступає як самостійне повідомлення або підсилюючий елемент.

Список використаних джерел:

1. Жест [Електронний ресурс]// Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Жест>.
2. Житникова Т. А. Политическое манипулирование: суть и механизмы защиты [Текст] / Т. А. Житникова // Молодой ученый. – 2014. – № 6. – С. 620-623.
3. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика : язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
4. Пиз А., Пиз Б. Новый язык телодвижений. Расширенная версия. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 416 с.
5. Якобсон Р. О. Избранные работы / Р. О. Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – 452 с.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Помелуйко О.М.

студентка,

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЯВИЩ ПРИРОДИ

Фразеологічні одиниці завжди займали одне з перших місць по складності перекладу. Фразеологічні одиниці широко використовуються у нашому мовленні, адже роблять наше мовлення яскравішим, емоційнішим, виразнішим, не залежно від того, якою мовою ми розмовляємо – українською чи англійською. Фразеологічні одиниці з семантичним полем явищ природи є достатньо великим шаром лексики та характеризуються досить високою вживаністю.

Метою нашої роботи є обґрунтування та експериментальна перевірка засобів перекладу фразеологічних одиниць з семантичним полем явищ природи з англійської на українську мову на матеріалі «Англо-українського фразеологічного словника» під редакцією К.Т. Баранцева [1].

Спираючись на аналіз наукових джерел українських та зарубіжних вчених, як Л.Г. Авксентьєв, Н.Н. Амосова, С.Г. Гаврін, Т.Ф. Єфремова, В.П. Жуков, В.І. Карабан, В.П. Козакова, Д. Кюрі, Б.О. Ларін, С.В. Лафлін, Ф.П. Медведєв, О.Д. Мешков, Л.І. Ройзензон, В.Н. Телія щодо визначення поняття «фразеологічна одиниця», можна стверджувати, що дане поняття тлумачать наступним чином:

- сталий зворот, стійке поєднання слів, який виступає в мові як єдиний, неподільний за значенням вислів;
- стилістично нейтральні звороти, які позбавлені метафоричності або втратили її;
- стійке поєднання лексем з повністю або частково переосмисленим значенням;
- стійкі словосполучення, які характеризуються втратою первісних реалій і появою нового метафоричного значення.

Зрозуміло, що фразеологічні одиниці мають такі властивості, як образність, експресивність та злитність значення.

Проаналізувавши різноманітні класифікації, ми обрали морфологічну класифікацію, яку пропонує І.В. Арнольд. У результаті дослідження ми встановили, що найчастіше фразеологічні одиниці виступають у ролі дієслова – 52,7%, найрідше – у ролі вигука – 1,05%, а у ролі прийменника не виступають взагалі; у ролі іменника – 20, 5%, у ролі речення – 12,6%, у ролі прислівника – 11,05%, у ролі прикметника – 1,05%. Згідно структурам англійських фразеологічних одиниць, які подає І.В. Арнольд, ми отримали такі дані: як дієслово – V + N – 38,9%, V + one's + N – 9,5%, V + one + N – 1,6%, V + subordinate clause – 1,6%, V + and + V – 1,05%; іменник – A + N – 10%, N + prp + N – 5,8%, N + N – 2,6%, N + and + N – 2,1%, 'S + N – 0%, Ns' + N – 0%, N + A – 0%, N + subordinate clause – 0%; речення – 12,6 %; прислівник – Prp + N – 10,5%, Adv + prp + N – 0,5%, N + N – 0%, Prp + N + o r+ N – 0%, Cj + clause – 0%; прикметник – As + A + as + N – 1,6%, жодна зі схем не підходить – 0,5%, A + and + A – 0%; вигук – 1,05%, прийменник – 0%.

Порівнявши структуру англійської фразеологічної одиниці зі структурою еквівалентної української фразеологічної одиниці, ми виявили, що при перекладі структура може як змінюватись (50,5 %), так і залишатись такою ж, як і в англійській мові (49,5 %). Це відбувається через те, що англійська та українська мови різні, англійська мова – аналітична, а українська – синтетична, тому при перекладі ми можемо спостерігати як і зміну структурної моделі, так і її збереження.

При перекладі фразеологічної одиниці перекладачеві необхідно передати її зміст і відобразити її образність, знайшовши аналогічний вираз у мові перекладу і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологічної одиниці [3]. Бувають моменти, коли за наявності рівноцінного фразеологічного відповідника, доводиться шукати інші шляхи перекладу, тому що він не підходить у даному контексті. Навіть у межах однієї групи фразеологічних одиниць може знадобитися індивідуальне рішення [2]. Для досягнення максимальної адекватності А.В. Кунін використовує такі види перекладу: еквівалент, повний аналог, частковий аналог, описовий переклад, антонімічний переклад, калькування, комбінований переклад [4].

Еквівалент – це наявна у мові перекладу адекватна фразеологічна одиниця, яка співпадає з англійською фразеологічною одиницею за змістом, за образною основою.

Повний аналог – це така стійка фразеологічна одиниця у мові перекладу, яка за значенням адекватна англійській, але за образною основою відрізняється повністю.

Частковий аналог – це така стійка фразеологічна одиниця у мові перекладу, яка за значенням адекватна англійській, але за образною основою частково відрізняється.

Описовий переклад – це переклад шляхом передачі змісту англійської фразеологічної одиниці вільним словосполученням.

Антонімічний переклад – це передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки.

Метод калькування використовується у тих випадках, коли необхідно виділити образну основу фразеологічної одиниці або коли англійську фразеологічну одиницю неможливо перевести за допомогою інших видів перекладу.

Комбінований переклад використовується у тих випадках, коли аналог мови перекладу не повністю передає значення англійської фразеологічної одиниці або має інший специфічний колорит місця або часу.

Опрацювавши способи перекладу фразеологічних одиниць, ми встановили таке їх використання: описовий спосіб – 50% (add another hue to the rainbow – прикрашати те, що й так красиве; be down the wind – бути у стані занепаду), повний аналог – 22,1% (beat the wind – носити воду решетом; drop from the clouds – упасти, як сніг на голову), частковий аналог – 15,8% (it rains cats and dogs – дощ ллє як з відра; wind (one) round one's finger – обкрутити кругом пальця), еквівалент – 6,3% (after a storm comes a calm – після бурі настає тиша; he who sows the wind reaps whirlwind – посієш вітер, пожнеш бурю), калькування – 4,8% (on the windy side – з навітряного боку; all colours of the rainbow – всі кольори веселки), антонімічний переклад – 0,5% (spare one's wind – не кидати слова на вітер), комбінований – 0,5% (like a clap of thunder from a clear sky – як грім серед ясного неба – раптом, несподівано – як сніг на голову).

Найуживанішим засобом перекладу англійських фразеологічних одиниць українською мовою є описовий переклад.

Список використаних джерел:

1. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – 2-ге вид., – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Козакова Т.А. Практические основы перевода. – СПб.: «Издательство Союз», 2001. – 320 с.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС. – 2001. – 424 с.
4. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь / Лит. ред. М.Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1984. – 944 с.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Чикайло І.В.

старший викладач,

*Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького*

СЛОВА-РЕАЛІЇ ЯК ЧАСТИНА ФОНОВИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ЗНАНЬ

Питання про те, чи може мова бути відображенням культури, займає одне з основних місць у лінгвістиці. Відповідь на нього залежить від того, як вирішується проблема здатності мови відображати дійсність, частиною якої є культура. Усі великі й малі особливості життя даного народу та його країни (такі, як природні умови, географічне положення, хід історичного розвитку, характер соціального устрою, тенденції суспільної думки, науки, мистецтва) неодмінно знаходять відображення у мові цього народу. Тому можна стверджувати, що мова є певним відображенням культури будь-якої нації, вона несе у собі національно-культурний код того чи іншого народу. У ньому зустрічаються слова, у значенні яких може бути виділена особлива частина, яка відображає зв'язок мови і культури, і яка називається культурним компонентом семантики мовної одиниці. До таких слів, насамперед, відносяться слова-реалії.

Питання про природу мовних реалій є недостатньо вивченим. Разом з тим роль слів-реалій у процесі міжкультурної комунікації доволі важлива. Сучасний розвиток методики викладання іноземних мов передбачає поєднання вивчення іноземної мови з вивченням культури країни, мова якої вивчається. Завдання викладача – ознайомлюючи студента з іншою культурою, іншою цивілізацією, привернути його увагу до національно-маркованої лексики, вказати, що вона несе певні фонові країнознавчі знання, викликає у реципієнта певні асоціації.

Аналіз існуючих визначень реалії дозволяє виділити дві основні точки зору на розуміння цього явища – екстралінгвістичну та лінгвістичну. Прихильники екстралінгвістичного підходу розглядають реалію як «суто позамовне явище, визначаючи її як

факти, пов'язані з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу» [3, с. 58]. У працях представників лінгвістичної течії суттєвим критерієм виділення реалії вважається її «яскраво виражений національно-культурний колорит, співвіднесеність з об'єктивною реальністю, відображеною у свідомості конкретної лінгвокультурної спільності і, як наслідок цього, відсутність відповідностей в інших мовах» [3, с. 69].

Можливість правильної передачі значення слів студійованої мови (назв речей, істот, подій і т.д.), передбачає знання об'єктивних умов життя та побуту країни, мова якої вивчається. За цими знаннями у країнознавстві та у порівняльному мовознавстві закріпилась назва «фонових». Фонові знання – це «сукупність уявлень про те, що складає реальний фон, на якому розгортається картина життя іншої країни, іншого народу» [7, с. 32]. Вони мають суттєве значення при дослідженні взаємодії мови і культури.

При вивченні іноземної мови та у практиці перекладу значну роль відіграє група фонових знань, яка відображає явища, що є специфічними для культури країни, мова якої вивчається. «Лінгвістика, замкнута кордонами мови у її формальному вираженні, не може вирішити питання про алюзії, конотації, загальновідомі у країні асоціації без фонових знань, якими володіє носій мови і які не завжди доступні іноземцю. Для того, щоб подолати цей бар'єр, лінгвістика, очевидно, повинна звернутися до фактів культури, бо мову не можна зрозуміти у відриві від культури. Володіння фоновими знаннями культури дозволить уникнути подібних помилок» [6, с. 20]. Такою частиною фонових знань є слова-реалії. У лінгвістиці існує кілька визначень реалій.

У перекладознавчих та лінгвістичних працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках ХХ століття. Вперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці «О художественном переводе» (1941).

Саме слово «реалія» походить від латинського слова «realis» – речовий. Воно використовується для позначення (у філологічних текстах), по-перше, предметів матеріальної культури, які служать основою для номінативного значення слова, і, по-друге, абстрактних сутностей, пов'язаних з духовними цінностями і звичаями народу, суспільно-політичним устроєм і культурними традиціями країни,

тобто всіх реальних фактів громадського життя, побуту, культури, історії країни, мова якої вивчається.

У лінгвокраїнознавстві, перекладознавстві та інших філологічних науках термін «реалія» використовують для позначення слів, які називають такі предмети і поняття.

Таким чином, у філології існує подвійне розуміння реалії: 1) предмет, поняття, явище, що є характерним для історії, культури, побуту того чи іншого народу або країни і не зустрічається в інших; 2) слово, що позначає такий предмет, поняття, явище, а також словосполучення з такими словами. Виходячи з цього, можна говорити про реалії-предмети – предмети матеріальної культури з точки зору їх відображення у даній мові та про реалії-слова – слова, що називають ці предмети. Болгарські лінгвісти Влахов С. та Флорін С. про це говорять так: «Реалія-предмет у рамках країнознавства має широке значення, яке далеко не завжди вкладається в рамки реалії-слова, будучи елементом позамовної дійсності; реалія-слово як елемент лексики даної мови являє собою знак, за допомогою якого такі предмети – їх референти – можуть отримати своє мовне відображення» [4, с. 7].

У «Словнику лінгвістичних термінів» говориться, що реалії – це «1. Слова і вирази, що позначають предмети, поняття, ситуації, які не існують у практичному досвіді людей, що розмовляють іншою мовою. 2. Різноманітні фактори, що вивчаються зовнішньою лінгвістикою і перекладознавством, такі, як державний устрій країни, історія та культура даного народу, мовні контакти носіїв даної мови і т. д. з точки зору їх відображення у даній мові. 3. Предмети матеріальної культури, які служать основою для номінативного значення слова. 4. Слова, які позначають національно-специфічні особливості життя і побуту» [1, с. 18].

За визначенням Г. Д. Томахіна, реалії – це назви притаманних тільки певним націям і народам предметів матеріальної культури, фактів історії, державних інститутів, імена національних і фольклорних героїв, міфологічних істот і т. д.» [6, с. 5].

Досить змістовну дефініцію реалій дає Л. С. Бархударов: «слова, що позначають предмети, поняття, ситуації, що не існують у практичному досвіді людей, які говорять іншою мовою. Сюди відносяться слова, що позначають різного роду предмети матеріальної і духовної культури, властиві тільки даному народові...» [2, с. 95].

На наш погляд, найбільш повне визначення реалії дають болгарські вчені С. Влахов і С. Флорін: «Реалії – це слова (і словосполучення), які називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури соціального й історичного розвитку) одного народу і чужі іншому; будучи носіями національного та/або історичного колориту вони, як правило, не мають точних відповідностей (еквівалентів) в інших мовах, і, отже, не піддаються перекладу «на загальних підставах», вимагаючи особливого підходу» [4, с. 47].

Виникнення реалій не залежить від наших уподобань чи побажань. Їх поява спричинена суспільною необхідністю, позамовними чинниками. «Реалії належать до диференційних мовних явищ. Ідейно-естетична цінність, пізнавальне значення цього розряду лексики (сказати б, етнолексики) як репрезентантів змісту надзвичайно важливі. Реалії щільно пов'язані з національним колоритом, національною самобутністю» [5, с. 40]. Особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. Під час пояснення реалій мови, що вивчається, виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації.

Тому у лінгвокраїнознавстві реаліями слід вважати слова, які позначають предмети або явища, пов'язані з історією, культурою, економікою та побутом країни, мова якої вивчається, які відрізняються повністю або частково (окремими семантичними частками своїх лексичних понять) від лексичних понять слів зіставлюваної мови. Слова, які розрізняються семантичними частками за межами понять, відносяться до фонові лексики. Як зазначає Г. Д. Томахін, «реалії є компонентом фонових знань, необхідних для розуміння іншомовного тексту. Недостатнє знання історії країни, найважливіших історичних подій, її найбільших політичних ті історичних діячів призводить до нерозуміння порівнянь, історичних посилань і т. д. і кінцевому результату до мовної некомпетентності» [6, с. 18].

Таким чином, можна побачити, що дослідженню реалій присвячено багато праць і українських, і російських, і болгарських лінгвістів. Ця проблема вивчена досить глибоко й уміло, але, на наш

погляд, вона все одно залишається актуальною, тому що життя людей не стоїть на одному місці, воно розвивається, а з його поступом з'являються нові реалії, вивченню яких треба приділити достатньо уваги для їх адекватного сприйняття.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
3. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу // Іноземна філологія, 1985. – С. 68-69.
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 340 с.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
6. Томахин Г. Д. Реалии – американизмы. Пособие по страноведению: Учеб. Пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. школа, 1988. – 239 с.
7. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.

Шеремета Н.М.

аспірант,

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

СПЛКУВАННЯ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК УТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІУМІ

У сучасних соціально-економічних умовах значно зростає інтерес до досліджень, пов'язаних з вибором життєдіяльності, визначенням сенсу життя в контексті цілісного процесу соціалізації особистості. У людей формуються залежність, тривожність, невпевненість, які значно ускладнюють реалізацію соціальних виборів. Прагнення утвердити себе в соціумі пов'язане з почуттям власної гідності, честолюбством, самолюбством. Людина намагається довести навколишнім, що вона чогось варта, прагне здобути певний статус у суспільстві, хоче, щоб її поважали та

цінували. Це важливий мотиваційний чинник, який спонукає людину інтенсивно працювати й розвиватися.

Мета нашої роботи – проаналізувати вплив спілкування на самоствердження особистості.

Спілкування впливає на розвиток людини та її поведінки, формує і розвиває здібності людини. Взаємодія особистості із соціальним середовищем та задоволення потреби у спілкуванні сприяють утвердженню людини в соціумі (Л. Петровська, О.О. Бодальов, Л.П. Буєва, Р. Альберті, М. Еммонс та ін.). Л. Петровська стверджує, що самоствердитися поза спілкуванням є безглуздом тому, що саме за допомогою людей, які нас оточують, ми отримуємо підтвердження нашої значущості [4, с. 39]. При цьому, найважливішою передумовою спілкування особистості з іншими людьми виступає внутрішній діалог. Втративши його, люди відособлюються одне від одного, усамітнюються. Пізнання особистістю самої себе необхідне як у складних, кризових ситуаціях, так і в повсякденному житті.

На думку вченої, взаємодіючи з іншими людьми, людина може одночасно виступати в ролі суб'єкта і об'єкта спілкування. Як суб'єкт вона пізнає свого партнера, визначає до нього своє ставлення, впливає на нього з метою вирішення якого-небудь конкретного завдання. В свою чергу, вона сама є об'єктом пізнання для того, з ким спілкується [2].

Л.П. Буєва інтерпретує спілкування як процес взаємозв'язку і взаємодії суспільних особистостей, характеризується обміном інформації, досвіду, здібностями, вміннями і навичками, а також результатами діяльності [3, с. 180]. З молодого спеціаліста, який не справляє враження компетентної людини, глузують колеги. Принижено почуття власної гідності, самолюбство юнака, а він хоче, щоб його цінували, поважали, сприймали як інтелектуала. Прагнення самоствердитися спонукатиме його надолужити прогалини і в роботі, і в спілкуванні, удосконалюючи свої навички для поставлених цілей.

Самоствердження пов'язане з ефективним спілкуванням, і це означає не тільки правильний вибір слів, що підходять певній ситуації. Гучність голосу, інтонація, обсяг висловлювання, міміка, жести і вся мова тіла – все це грає свою роль в побудові повідомлення, яке людина посилає іншій людині. До тих пір, поки

всі складові частини цього повідомлення не будуть тут присутні, людина буде спотворювати повідомлення.

Р. Альберті та М. Еммонс виділяють наступні стратегії самоствердження особистості, які характеризують стиль спілкування особистості:

1. Самопригнічення. Для людей характерною рисою є приховування негативних почуттів за доброзичливістю, уникнення ситуацій, в яких необхідно брати ініціативу на себе. Їм притаманна тенденція приховувати власну думку та адекватні емоційні реакції на перевагу невизначеним і слабо визначеним формам спілкування.

2. Агресивна стратегія або стратегія домінування – тут найбільш характерним є відповідь, перш ніж співрозмовник закінчив свою думку; говорити на підвищених тонах, дивитися на інших зверхньо, нав'язувати власну думку, зневажливо відгукуватися про предмет розмови, завдавати болю іншим людям, щоб не зробити боляче собі.

3. Конструктивна стратегія. Для людей, яким притаманна ця стратегія, характерно відповідати без упину, говорити достатньо голосно, природним для себе тоном мовлення, охоче обговорювати запропоновану тему, відкрито висловлювати власну думку та вислуховувати іншу, не обов'язково критикуючи останню [1, с. 20].

Оскільки спілкування є процесом взаємодії людей, в ньому беруть участь особи, які мають сильний вплив на домагання і наміри, на думки, стан і почуття один одного. У різних людей різні манери спілкування. В цілому, якщо особистість принижує себе чи іншу людину, то такий стиль спілкування ніколи не буде позитивним. Зважаючи на те, що бувають ситуації, коли можна вибрати пасивну поведінку, а часом і продемонструвати агресію, неможливо утвердити себе як особистість і очікувати успіху, коли м'язи напружені, а серце стукає, як при сильному стресі. Які б слова вона не вимовляла, наскільки б спонукальними вони не були, якщо говорити їх невірним тоном, занадто голосно або занадто тихо, якщо при цьому у неї неприйнятний вираз обличчя і поза, старання особистості самоствердитися виявляються неефективними. При цьому, людина буде виглядати стривоженою, надто схвильованою і буде здаватися вороже налаштованою по відношенню до оточуючих або просто агресивною.

Особистісне спілкування дає можливість людині визначити цілі в житті, вибравши засоби їх реалізації, придбати певні риси характеру, схильності, звички, інтереси, засвоїти моральні норми,

прийнятті в людському суспільстві, тобто формує людину як особистість.

Отже, утверджуючись у світі, особистість відкриває для себе все нові й нові межі власного «Я». В результаті цього вона прагне діяти самостійно, використовуючи розмаїття своїх комунікативних вмінь, виконує певні зобов'язання, а також намагається долати життєві труднощі, які можуть траплятися на її шляху.

Подальше дослідження вбачається у здійсненні аналізу та систематизації корпусу мовних засобів, які використовуються для позначення самоствердження у сучасній англійській мові; у визначенні ролі дискурсу самоствердження у створенні експресивності в англomовній художній прозі.

Список використаних джерел:

1. Альберти Р., Эммонс М. Самоутверждающее поведение / Р. Альберти, М. Эммонс – СПб. : Академический проект, 1998. – 190 с.
2. Бодалев А. А. Личность и общение / А. А. Бодалев. – М. : Международная педагогическая академия, 1995. – 328 с.
3. Мудрик А. В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2010. – 300 с.
4. Петровская Л. А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л. А. Петровская. – М. : Издательство МГУ, 1982. – 168 с.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 26.03.2015. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,96. Тираж 100. Замовлення № 0315-82.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.